

Jānis Riekstiņš

**Kadru tīrīšana padomju Latvijā 1944.-1953.
Dokumentu krājums**

Rīga – 2022

Saturs

Priekšvārds

I nodaļa

Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Centrālā komiteja – kadru tīrīšanas iniciatore un īstenotāja

II nodaļa

LPSR zemāko padomju un partijas iestāžu tīrīšana

III nodaļa

Iestāžu, organizāciju un uzņēmumu attīrīšana no neuzticamiem kadriem

IV nodaļa

Neuzticamo personu padzīšana no kolhozu vadības

V nodaļa

Neuzticamo personu padzīšana no izglītības un zinātnes iestādēm

VI nodaļa

Represīvo iestāžu kadru pārbaude

VII nodaļa

Individuālo personu “uzticamības” pārbaude

Priekšvārds

Latvijas otrreizējās okupācijas sagatavošana aizsākās jau Otrā pasaules kara laikā. Teherānas konferencē 1943. gadā, Jaltas konferencē 1945. gadā un PSRS panākot ASV un Lielbritānijas piekrišanu Hitlera – Staļina 1939. gada 23. augusta paktā noteikto robežu saglabāšanai.

Pēc Latvijas atkārtotās okupācijas augstāko varas struktūru galvenais uzdevums bija tās sovjetizācija ,t.i., Latvijas iekļaušana padomju sistēmā, politisko, sociālo un ekonomisko struktūru pārveidošana saskaņā ar padomju modeli.

Viens no Latvijas sovjetizācijas vissvarīgākajiem uzdevumiem bija režīmam uzticamu kadru sameklēšana un izvietošana, kā arī iestāžu, uzņēmumu un organizāciju attīrīšana no “svešiem” un “neuzticamiem elementiem”.

J. Staļina lozungs “Kadri izšķir visu” nebija tukša frāze, bet tiešs norādījums: padomju sabiedrības vadība un kontrole ir jānodrošina ar režīmam uzticamo kadru palīdzību. Boļševiku vara jau no paša sākuma uzticamu darbinieku izraudzīšanai un izvietošana pievērsa ļoti lielu uzmanību. Īsā laikā tika izstrādātas kadru izraudzīšanas galvenās metodes un noteikta viņu nomainas kārtība. Regulāri tika sarīkotas dažāda veida kadru tīrīšanas kampaņas. Var droši apgalvot, ka 1937.-1938. gada Lielais terors tika sarīkots ar nolūku iznīcināt J. Staļina režīmam “naidīgos” boļševiku partijas funkcionārus, militāros, saimnieciskos un citu nozaru kadrus. Lielā terora laikā tika iznīcināti arī daudzi tūkstoši latviešu. Pēc PSRS Iekšlietu tautas komisariāta [IeTK] statistikas ziņām gada laikā, t.i., no 1937. gada decembra līdz 1938. gada novembra vidum tika arestēti apmēram 25 tūkstoši latviešu. Šajā laikā IeTK “divnieki” un “trijnieki” bija sodījuši 22 960 latviešu. No tiem 16 573 (74 %) tika piespriests nāvessods. Pārējo lietas tika izskatītas vēlāk. Faktiski tika likvidēta arī Latvijas Komunistiskās partijas vadība. Komunistiskās Internacionāles izpildu komitejas 1939. gada 18. februāra izziņā “ Par Latvijas Komunistiskās partijas vadību” tika norādīts:

“(.) Latvijas Komunistiskās partijas vadība no tās dibināšanas momenta līdz pēdējam laikam savā vairākumā bija provokatoriska ienaidnieku vadība”.¹

Lielā terora laikā Latvijas Komunistiskā partija lielākajā vairumā tika iznīcināta.

¹LVA, PA-101. f., 26. apr., 52.a. l., 492. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Padomju politiskās sistēmas centrā atradās vara komunistiskās partijas personā. Tā saucamā padomju vara patiesībā bija partijas vara, ja ar to saprot partijas aparātu. Ar laiku tika izveidota t.s. partijas nomenklatūra. Realitātē tas nozīmēja, ka iecelšana jebkurā, pat visnenozīmīgākajā postenī dažādās varas struktūrās un līmeņos bija jāaskaņo ar partijas orgāniem.

Padomju Savienības republiku “brālīgajā saimē” Latvijas PSR vadības brīvība bija stipri ierobežota. Arī Latvijas Komunistiskā (boļševiku) partija [LK(b)P] kā republikāniskās varas balsts, nekad nebija patstāvīgs institūts, bet tikai Vissavienības Komunistiskās (boļševiku) partijas [VK(b)P] Centrālās komitejas piedēklis un tās gribas izpildītāja. LK(b)P vadībai vajadzēja nemitīgi sekot Kremļa instrukcijām un norādījumiem un par to izpildi regulāri atskaitīties Maskavai. Tas pilnā mērā attiecās arī uz kadru tīrīšanām.

Pēc Baltijas republiku atkārtotās okupācijas 1944. gada rudenī Kremļa dienas kārtībā izvirzījās jautājums par to pakļaušanu savai pilnīgai kontrolei. 1944. gada oktobrī – novembrī VK(b)P CK Orgbirojs pieņēma lēmumu “par kļūdām un trūkumiem” visu triju Baltijas republiku partijas darbā. Tas kļuva par pamatu Baltijas republiku sovjetizācijai un pārkārtojumiem pēc padomju parauga. Šie lēmumi izveidoja daudzpusīgu vadības un kontroles mehānismu, kurā ļoti svarīgu vietu ieņēma tolaik izveidotie VK(b)P CK Latvijas, Lietuvas un Igaunijas biroji, kuri darbojās līdz 1947. gada pavasarim.

Komunistiskā režīma sociālās bāzes izveidošana kļuva par vienu no visgrūtākajām LK(b)P CK problēmām. Komunistiem vajadzēja ieņemt visus pārvaldes līmeņa vadošos posteņus – sākot ar republikānisko līdz pat laukiem. Taču piemērotu kadru katastrofāli pietrūka. Vēlēšanās iestāties komunistu partijā bija stipri necīga. Vietējie iedzīvotāji valdošo varu pamatoti uzskatīja par “krievu režīmu” un lielā mērā tas patiesām tā arī bija. LK(b)P CK, nespējama nodrošināt kadru sastāvu ar “uzticamiem” nacionālajiem kadriem, atkal un atkal lūdza palīdzību VK(b)P Centrālajai komitejai, kura labprāt nosūtīja darbam Latvijā arvien lielāku skaitu uzticamu funkcionāru no Maskavas un citām PSRS republikām, kuri latviešu tradīcijas, sadzīvi, kultūru un ieražas nepazīna un latviešu valodu spītīgi un augstprātīgi nemācījās.

Kadru problēmas sekmīgu risināšanu stipri apgrūtināja arī nemitīgi veiktās kadru tīrīšanas. Jau 1940. gada oktobrī, kad LKP tika oficiāli uzņemta VK(b)P sastāvā, vienlaicīgi ar jauno partijas dokumentu izsniegšanu tika veikta arī partijas rindu tīrīšana. VK(b)P CK noteica, ka jaunus partijas dokumentus personām, kuras agrāk bija

sastāvējušas citās partijās, varot izsniegt tikai pēc katra “rūpīgas politiskās pārbaudes”. Stingrai politiskai pārbaudei tika pakļautas arī tās personas, kuras, karam sākoties tika evakuētas uz PSRS.

Pēc vācu karaspēka padzīšanas, 1944. gada vasarā Latvijā sāka ierasties partijas un padomju darbinieku operatīvās grupas, kuras padomju aizmugurē bija noorganizējusi LK(b)P CK un LPSR valdība. Tām bija jāuzsāk padomju iestāžu atjaunošana un ievadišana “pareizajās sliedēs”. Pirms nosūtīšanas uz Latviju šo operatīvo grupu darbinieki tika rūpīgi pārbaudīti. “Neuzticamie” tika atsijāti.

LK(b)P CK sekretāram kadru jautājumos K. Ozoliņam uz Latviju nosūtāmo operatīvo grupu pārbaudei norīkoja Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariāta [VDTK] operatīvo grupu LPSR valsts drošības tautas komisāra A. Novika vadībā. Šajā grupā aktīvi darbojās A. Novika vietnieks J. Vēvers, bet sevišķi aktīvs bija Latvijas PSR VDTK operatīvās grupas 5. daļas priekšnieks valsts drošības majors Rižovs. 1944. gada 7. maija LPSR VDTK pilnīgi slepenajā ziņojumā redzams, ka astoņi operatīvās grupas darbinieki, kuriem bija jāiekļaujas sovjetizācijas darbā, politiski nebija pieņemami un no tās izslēdzami. Tie bija četri VK(b)P biedri un četri bezpartejiskie. Kā redzams no 1944. gada 4. jūlija izziņas LK(b)P CK sekretāram J. Kalnbērziņam, Latvijas PSR VDTK operatīvās grupas 5. nodaļa ziņoja LK(b)P CK, ka pēc 1944. gada 24. maija sevišķi slepenā pieprasījuma Nr. 05 – Nr. 12 tikuši pārbaudīti vēl 23 nosūtāmās operatīvās grupas darbinieki, kuri bija iekļauti iesniegtajā sarakstā. Starp pārbaudītajiem bija LPSR Tautas komisāru padomes [TKP] priekšsēdētāja vietnieks K. Celovs (Cielavs), LK(b)P CK kara daļas vadītājs E. Krūmiņš, LK(b)P CK aģitācijas un propagandas daļas vadītāja vietnieks E. Ozoliņš, orginstruktoru daļas darbinieki J. Turčins, K. Kauliņš u.c. Par 22 operatīvās grupas locekļiem kompromitējošus materiālus PSRS IeTK un VDTK nebija atraduši. Tika arī norādīts, ka LK(b)P CK aģitācijas un propagandas daļas vadītājs Jānis Ostrovs 1937. un 1939. gadā ticis arestēts, bet pierādījumu trūkuma dēļ atbrīvots un rehabilitēts.

Arī 1944. gada 10. jūlijā LPSR VDTK operatīvā grupa ziņoja, ka esot pārbaudīti vēl 13 operatīvās grupas darbinieki, tai skaitā LK(b)P CK sekretāra palīgs F. Sokurenko, bet kompromitējoši materiāli par viņiem neesot atrasti.¹

Īpaši plaši kadru tīrīšana Latvijā tika izvērsta pēc Otrā pasaules kara beigām. 1945. gada 12. oktobrī LPSR TKP pieņēma lēmumu “Par Latvijas PSR zemāko

¹Heinrihs Strods. PSRS okupācijas administrācija Latvijā 1944. gadā. // Latvijas Okupācijas muzeja gada grāmata. - Rīga, 2005, 139., 141. lpp.

padomju orgānu pārbaudi”. Saskaņā ar to visur tika izveidotas speciālas komisijas, kurās iekļāva LK(b)P apriņķu komiteju pirmos un kadru sekretārus, apriņķu izpildu komiteju priekšsēdētājus, VDTK un IeTK darbiniekus. Šo komisiju uzdevums bija pārbaudīt pagastu, ciemu padomju un citu iestāžu darbinieku politisko uzticamību un lietišķās īpašības. Īsā laikā tika nomainīti 356 pagastu izpildu komiteju priekšsēdētāji, no tiem – 79 politisku iemeslu dēļ. Līdz 1948. gada aprīlim Latvijas laukos no darba atbrīvoja 1100 vietējos darbiniekus. Kā atbrīvošanas iemesls galvenokārt tika minēti politiskie motīvi. Daudz bija gadījumu, kad pārbaudes atklātie “neuzticamie elementi” tika apcietināti un notiesāti ar ieslodzījumu Gulaga nometnēs.

Plašas kadru tīrīšanas tika izvērstas visās nozarēs. Tā, piemēram, “aizdomīgās pagātnes” dēļ daudziem Latvijas jūrniecības kapteiņiem un mehāniķiem tika atņemtas tiesības izbraukt Baltijas jūrā. No “neuzticamiem elementiem” tika iztīrīts Latvijas dzelzceļa personālsastāvs, Lauksaimniecības kooperācija, Valsts apdrošināšanas pārvalde, Rīgas un citu pilsētu rūpniecības uzņēmumi. Īpaši plaši tika izvērsta jaundibināto kolhozu atbrīvošana no tur iekļuvušiem “kulakiem”. Jau 1948. gada 20. aprīlī LK(b)P CK pieņēma lēmumu “Par kulaku iekļūšanas faktiem Talsu apriņķa kolhozos”, bet 1948. gada 7. oktobrī tika pieņemts lēmums “Par pasākumiem, lai republikas kolhozus nostiprinātu organizatoriski un saimnieciski”. Tie tika izmantoti, lai “neuzticamos kulakus” padzītu no kolhozu priekšsēdētāju, brigadieru, lopkopības fermu vadītāju un citiem amatiem. Par pārbaudāmajiem tika sastādīti saraksti un savāktas ziņas par viņu darbību Latvijas brīvvalsts, vācu okupācijas laikā un pēckara gados. Tam sekoja padzīšanas no darba, daudzkārt arī apcietināšana un notiesāšana.

Kadru tīrīšana notika arī visās Latvijas mācību iestādēs, kā arī Zinātņu akadēmijā un individuālo personu vidū.

Latvijas Universitātē no 1944. līdz 1948. gadam kā neuzticami tika atbrīvoti 121 profesors un pasniedzējs, 74 mācību palīgprocesa darbinieki, 56 administratīvi saimnieciskā sastāva darbinieki un 860 studenti. Līdz 1950. gadam no Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas padzina 59 “neuzticamos elementus”, no tiem 26 zinātniskos darbiniekus, 3 aspirantus. Sistemātiski tika veiktas skolu pārbaudes un no darba padzīti “nepiemērotie” skolotāji un citi tautas izglītības darbinieki.

Vēl 1953. gada 16. martā J. Kalnbērziņš laikraksta “Pravda” slejās sludināja:

“Padomju Latvijā vēl dažviet ir saglabājušās padomju varas sagrauto pretpadomju elementu – slepeno buržuāzisko nacionālistu, ebreju cionistu, imperiālisma

demoralizēto sociāldemokrātu un trockistu drumstalas. Pret šo elementu naidīgajām intrigām ir enerģiski jācīnās.”

Tas nozīmēja arī kadru tīrīšanu turpinājumu.

LPSR Ministru padomes priekšsēdētājs V. Lācis atzina:

“Pie mums ir ieviesies kaut kas līdzīgs anketas kultam. Mums ir tādi kadru darbinieki, kuri joprojām turpina dzīvot un vadīties savā darbā no piecpadsmit, divdesmit un vairāk gadu vecām anketu ziņām, pilnīgi ignorējot attiecīgu padomju pilsoņu darbu un būtību padomju laikā. Aizsargs, mazpulcēns, vanags, skauts, korporelis, leģionārs un tamlīdzīgi vārdi ir kļuvuši par bubuļiem, kas neļauj daudziem no mums saskatīt dzīvo cilvēku, viņa būtisko seju, viņa piemērotību vienam vai otram darbam.”

Arī J. Kalnbērziņš, kad Kremli 1953. gada jūnija sākumā tika bargi nokritizēta “ļeņiniski – staļiniskās” nacionālās politikas īstenošana Latvijā, bija spiests konstatēt:

“Daudzi partijas, padomju un saimnieciskie vadītāji, atsaucoties uz modrību, bieži izsaka vispārēju neuzticību vietējiem kadriem un, norādot uz viņu pieredzes trūkumu, izvirza vadošā darbā galvenokārt kadrus ne no vietējiem cilvēkiem.”

Tomēr ir jāatceras, ka tikai LK(b)P CK pirmais sekretārs J. Kalnbērziņš, kā ļoti centīgs un paklausīgs Kremļa politiķu pavēļu un norādījumu izpildītājs ir vistiešākajā veidā atbildīgs par visām kadru tīrīšanas kampaņām un par kadru rusifikācijas politikas īstenošanu Latvijā. Tas noveda pie tā, ka 1953. gada pavasarī LKP CK aparātā atbildīgo darbinieku vidū latvieši tikai 42 %, bet partijas pilsētu un rajonu komiteju sekretāru vidū 31 %. LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieku un atbildīgo darbinieku vidū latvieši sastādīja 44 %, no 74 ministriem un viņu vietniekiem latviešu bija 41 cilvēks. Kadru nacionālā sastāva ziņā līdzīgi bēdīgs stāvoklis bija arī daudzās citās iestādēs, organizācijās un uzņēmumos.

Tomēr dzīve parādīja, ka plaši izvērstās kadru tīrīšanas kampaņas gaidītos rezultātus nedeķa. To jo spilgti parādīja jau piecdesmito gadu vidū plaši izvērstā latviešu nacionālkomunistu kustība, bet jo īpaši latviešu tautas Trešās atmodas gadi.

J. Riekstiņš

I nodaļa

Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Centrālā komiteja – kadru tīrīšanas iniciatore un īstenotāja

Izvilums no VK(b)P CK Orgbiroja lēmuma “Par palīdzības pasākumiem Latvijas PSR, lai uzlabotu masu politisko un kultūru un izglītības darbu

185/4s

183

7

5. XI 4

Par palīdzības pasākumiem Latvijas PSR, lai uzlabotu masu politisko un kultūras un izglītības darbu

1. Lai sniegtu palīdzību Latvijas K(b)P CK partijas politiskā darba veikšanā:

a) uzdot VK(b)P CK Propagandas pārvaldei un Kadru pārvaldei līdz š.g. 1. decembrim nosūtīt pastāvīgā darbā uz Latvijas PSR 15 kvalificētus propagandistus un laikrakstu darbiniekus,

b) uzdot VK(b)P CK Kadru pārvaldei līdz š.g. 15. decembrim nosūtīt Latvijas K(b)P CK rīcībā: partijas apriņķu un pilsētu komiteju pirmos sekretārus 5 cilvēkus, partijas apriņķu un pilsētu komiteju daļu vadītājus 30 cilvēkus, Latvijas K(b)P CK instruktorus 10 cilvēkus, pilsētu izpildu komiteju priekšsēdētāju vietniekus 3 cilvēkus, apriņķu izpildu komiteju priekšsēdētāju vietniekus 5 cilvēkus, partijas apriņķu un pilsētu komiteju uzskaites sektora vadītājus 15 cilvēkus,

c) uzdot VK(b)P CK Propagandas pārvaldei līdz š.g. 15. novembrim nosūtīt uz Latvijas PSR Propagandas pārvaldes propagandistu grupu ar laiku uz 2 mēnešiem.

2. Uzdot Latvijas K(b)P CK kopīgi ar Propagandas pārvaldi un Kadru pārvaldi atlasīt un nosūtīt uz mācībām Augstākajā partijas skolā un VK(b)P CK partijas organizatoru skolā VK(b)P biedru grupu. (..)

CK sekretārs¹

1. Тыну Таннберг. Политика Москвы в республиках Балтии в послевоенные годы (1944-1956) — Москва, 2020. с — 21, 214.

Izvilums no Latvijas K(b)P CK atskaites VK(b)P CK par darbu 1946. gadā

(..) Partijas organizācijas, pamatojoties uz politiskā darba pastiprināšanu, paplašināja sakarus ar masām. 1946. gadā partijā uzņemti 3254 cilvēki, no tiem: par partijas kandidātiem 2146 un par biedriem 1108 cilvēki, kas divas reizes pārsniedz 1945. gadā partijā uzņemto skaitu. (..)

Komunistu, pēc tautības latviešu, republikas partijas organizācijās ir 5526 cilvēki, jeb 20 %, vairākums tie ir vadošie darbinieki, kuri ieradušies no citām Padomju Savienības republikām. (..) 1946. gadā partijas kandidāti pēc tautības latvieši ir 46 %, bet pa atsevišķiem apriņķiem, vēl mazāk, 14 – 20 %.

Daudzas partijas organizācijas nenovērtē komunistu audzināšanas uzdevumu nopietnību, neņem vērā vietējo apstākļu īpatnības: pastāvošo šķiru cīņu, vēl neizskautās naidīgās ideoloģijas paliekas, saglabājušās privātīpašnieciskās attiecības. Nav nejauši, ka 1946. gadā no VK(b)P rindām izslēgti 213 cilvēki. (..)

CK darbā milzīgu vietu ieņēma kadru izraudzīšanās un izvietojšanas jautājumi. Šī lielā, sākumā steigā veiktā darba periodā neizdevās izvairīties no nopietnām kļūdām. Partijas un padomju iestādēs atbildīgos posteņos bieži tika iecelti cilvēki bez nepieciešamās pārbaudes un neņemot vērā viņu politiskās un lietišķās īpašības. Padomju iestādēs iekļuva ne mazums buržuāziski nacionālistisko un citu naidīgu elementu. (..)

Līdztekus parastajam darbam, lai atveseļotu padomju aparātu, Centrālā komiteja, izveidojot speciālas komisijas, kurās piedalījās vietējās iestādes, pārbaudīja apmēram 3 tūkstošus zemākā padomju aparāta darbiniekus. Pārbaudes rezultātā no darba atbrīvoti 522 cilvēki, tajā skaitā 255 pēc politiskiem motīviem.

Liela piesārņotība ar buržuāziskajiem nacionālistiem un citiem naidīgiem elementiem tika atklāta ideoloģiskās frontes iestādēs profesoru – pasniedzēju sastāvā Lauksaimniecības akadēmijas, Valsts universitātes, skolu un tehnikumu audzēkņu vidū, izdevniecību un poligrāfijas pārvaldē, Valsts vēstures muzejā un citās kultūras un mākslas iestādēs. Šajās iestādēs atsevišķas personas veica naidīgu darbību līdz pat pagrīdes kontrevolucionāru organizāciju izveidošanai, tiešu sakaru nodibināšanai ar bruņotajām bandām. (..)

Republikā jūtama liela vajadzība pēc latviešu tautības partijas un padomju kadriem. Tādēļ jautājums par vietējo kadru izaudzināšanu iegūst ārkārtīgi lielu nozīmi. (..).

Veicot 1946. gada labības sagādi, izrādījās, ka daļa pagastu un ciemu izpildu komitejas ir piesārņotas ar kulaku elementiem un cilvēkiem, kuri nav spējīgi veikt cīņu ar kulaku sabotāžu. Sakarā ar to, no darba pagastu un ciemu padomēs Rīgas apriņķī tika atbrīvoti 28, Liepājas 12 un Ludzas 18 darbinieki. (..).

Pirmajā laikā izplatījusies rupjas administrēšanas un sociālistiskās likumības pārkāpšanas prakse, kā arī nacionālo īpatnību ignorēšanas fakti padomju organizāciju darbā radīja iedzīvotāju masu negatīvu noskaņojumu, sagrozītu izpratni par padomju iekārtas būtību, nacionālo politiku un palīdzēja buržuāziskajiem nacionālistiem viņu naidīgajā darbībā.

Latvijas K(b)P CK pieņēma speciālu lēmumu “Par cīņas pasākumiem ar sociālistiskās likumības pārkāpumiem republikā”. (..) Divas reizes CK pieņēma lēmumu, kurš bija vērsts uz nacionālo īpatnību ignorēšanas faktu novēršanu padomju un partijas iestāžu un citu organizāciju darbā.

Tā rezultātā stāvoklis būtiski uzlabojās. Taču laiku pa laikam Latvijas K(b)P CK līdz šim laikam nākas konstatēt atsevišķus sociālistiskās likumības pārkāpšanas un nacionālo īpatnību ignorēšanas faktus un par tiem pieņemt konkrētus pasākumus. (..).¹

1. Советская национальная политика: идеология и практики. 1945-1953. - Москва, 2013. - с. 504, 505, 506.

Izvilums no J. Kalnbērziņa runas LK(b)P CK 1946. gada

12. septembra plēnumā

(..)

Kulaki, buržujiskie nacionālisti un citas sugas padomju varas ienaidnieki, aiz tīras latviešu mīlestības, tiek ņemti ne vienreiz vien viņu aizsardzībā. Tam jādara gals.

Sevišķi jāatzīmē LK(b)P CK bij.(ušā) sekretāra (J. Jurgena – Aut.) un Ministru padomes lietu pārvaldnieka Kļaviņa nepareizā, antipartejiskā uzstāšanās. Tie neredz aso šķiru cīņu Padomju Latvijas laukos. Priekš viņiem visi latvieši vienlīdz “mīļi”, neatkarīgi no tā, kādu lomu viņi spēlējuši agrākās iekārtās un kā viņi izturas pret padomju varu tagad.

b. Kļaviņš, izmantodams savu stāvokli, izturēja veselu “cīņu” ar Ministru padomes priekšsēdētāja vietniekiem, cenzdamies kulakam atdot atpakaļ viņa māju.

b. Jurgens pagastu izpildu komiteju priekšsēdētāju apspriedē turējis jūlija mēnesī antipadomju runu, kura ne ar ko neatšķiras no buržujisko nacionālistu runām,

1) ka strādnieki Padomju Latvijā spiesti spekulēt tāpēc, ka viņi maz pelna un maz saņem uz kartiņām,

2) ka Baltkrievijā veselu rajonu iedzīvotāji, kaili kā zvēri dzīvo mežos, un padomju vara tiem nepalīdz tāpēc, ka viņa ir nabaga un palīdzēt nevar,

3) ka pie mums Padomju Latvijā uz laukiem nav īstas padomju varas, tāpēc, ka izpildu komitejas nav vēlētas,

4) ka visa latvju tauta ir pazaudējusi savas agrākās revolucionārās tradīcijas un ar tādu tautu neko sevišķu panākt nevar.

b.b. Kļaviņa un Jurgena uzvešanās tika apspriesta mūsu CK birojā. Viņi saņēmuši partijas sodu un Jurgens atstādināts no sekretāra amata.

Bez tam nevaru neatzīmēt, ka izejot no nepareizas nostādnes, ka mācītos nevar atvietot, bet arī tukšu vietu nevar atstāt, daži ministri liberāli izturas pret saviem politiski neuzticamiem apakšniekiem. Šajā ziņā sevišķi atšķiras no pārējiem ministriem b.b. Vanags un Strazdiņš, kuri rāda tādu seju, it kā viņi nenestu atbildību par to, kas viņu ministrijās notiek, kas tur sēž un ko tur dara. Piemēram, b. Vanagam uz vietām nav ne galveno, ne vienkāršo agronomu, kuri nepielaistu attīstīt kulaku teorijas, ka Latvijā ir īpatni apstākļi, ka te nevar labību laikā novākt, novest no lauka, izkult, izžāvēt un nodot valstij. Viņi pat necenšas pārliecināt zemniekus, lai laikā iesēj ziemājus, jo tad būs lielāka raža. Stādās jautājums, priekš kam mums tādi agronomi? Priekš kam tādiem tiek maksāta alga un dots zināms stāvoklis. Interesanti zināt, kā b. Vanags domā ar tādiem palīgiem pārkārtot mūsu laukus uz sociālistiskiem pamatiem?

Tas pats ir ar daudziem skolotājiem un skolu direktoriem. Ko var dot padomju bērniem skolotājs un skolu direktors, ja viņš neieredz padomju varu, pat ved cīņu pret padomju varu. Izņemot bērnu politisku sakropļošanu, citu viņš nevar dot. Šo elementāro patiesību ne bijušais izglītības ministra vietnieks Ratnieks, ne ministrs Strazdiņš negrib saprast, atsakās saprast. Par cik partija nevar atļaut tālāk politiski, ideoloģiski kropļot mūsu bērnus – nepieciešams šo liberālo uzvešanos sākt kritizēt šeit plēnumā.¹

1. LVA. PA-101. f., 9. apr., 9. l., 18., 19. lp. Oriģināls.

Izvilums no LK(b)P Centrālās komitejas 1947. gada 29.-30. maija XVII plēnuma stenogrammas

Slepeni

Latvijas K(b)P Centrālās komitejas XVII plēnuma stenogramma

1947. gada 29.-30. maijā

Minētajā plēnumā tika apspriesti divi jautājumi:

1. Par pavasara sējas rezultātiem mūsu republikā un sagatavošanos ražas novākšanai. Referents A. Ņikonovs.

2. Par darbu ar kadriem mūsu republikā. Referents F. Titovs.

Šeit tiek publicēti daži 2. jautājuma apspriešanas materiāli.

(..)

Sēdes vadītājs: Vārds tiek dots E. Kusinam, Latvijas K(b)P CK loceklim.

Kusins. No biedra Titova ziņojuma ir redzams, ka stāvoklis ar nacionālajiem kadriem perifērijā vēl nav labvēlīgs. (..).

Ņemot vērā no pagrīdes iznākušās Latvijas partijas organizācijas nelielo biedru skaitu (..) VK(b)P CK komandēja pastāvīgā darbā uz Latviju lielu skaitu komunistu ar lielu partijas un padomju darba praktisko pieredzi. Var teikt, ka tika izraudzīti labākie no labākajiem no Padomju Savienības tautām, un tie lielākajā masā bija krievu kadri. Likās, ka ar tādas palīdzības esamību komunistiskajai pāraudzināšanai, valsts padomju iekārtas apgūšanai vajadzēja iet uz priekšu ar septiņjūdžu soļiem, taču lieta uz priekšu virzās lēnāk, nekā tas ir nepieciešams. Visa atsūtīto biedru akumulētā padomju darba un partijas pieredze ar pilnu atdevi nenokļūst latviešu darba tautā. Neraugoties uz VK(b)P CK direktīvām un Latvijas K(b)P CK vairākkārtējiem lēmumiem, viņi tomēr latviešu valodu nemācās, bet, ja nemācās, tad īstu palīdzību masu pāraudzināšanā sniegt nevar, nevar iesaistīt darbaļaudis sociālistiskās apziņas pāraudzināšanas garā. Bet bez šī instrumenta tālu netiksi un buržuāzisko nacionālismu neizpratīsi. Kārlis Markss, kurš nekad nebija domājis būt Krievijā, tomēr vēlējās izprast krievu kopienu un dzimtbūšanu un, lai apgūtu pirmavotus, nolēma iemācīties krievu valodu – un iemācījās, un līdz mums ir nonākuši viņa krievu konspekti.

Biedrs Staļins, gruzīns pēc tautības, jaunībā reizē ar laikraksta “Brdzola” izdošanu piespieda sevi apgūt krievu valodu un iemācījās to spīdoši. (..). Arī mūsu biedriem, kuri

uz Latviju ir atsūtīti nopietni un ilgi, varbūt pat uz visu dzīvi, latviešu valoda ir jāmācās. Vai patiešām viņi domā, ka var klusi atsēdēt, kamēr paaugsties nacionālie kadri, bet tam aizies 5-6 gadi, ne mazāk, bet latviešu valodu var iemācīties pat gada laikā. Milzīga latviešu masa krievu valodu nezināja nemaz, bet būdami evakuēti, iemācījās ne tikai krievu, bet arī baškīru valodu. Kāpēc? Ikdiena piespieda. Bet pie mums necenšas, pat ievērojami vadošie darbinieki, kuriem valoda ir jāmācās, neraugoties uz CK lēmumu, valodu nemācās. Viņi pat sevi ir nodrošinājuši ar krievu sekretāriem, lai savā vidē būtu izolēti un tur neiekļūtu latviešu skaņas. Raugoties uz to, arī latviešu biedri nemācās krievu valodu, pat tie, kam tā ir jāmācās saskaņā ar CK lēmumu. (..). Biedrs Vanags (J. Vanags – lauksaimniecības ministrs – Aut.) un Tabaks (A. Tabaks – finanšu ministrs – Aut.) savā laikā slikti knibinājās krieviski, bet nekautrējās uzstāties un tagad krievu valodu ir apguvuši. (..).

Latviešu valoda ir viegla un kulturāla, tai ir bagāta literatūra, tā ir vieglāka par angļu valodu, bet tajā pašā laikā ir biedri, kuri latviešu valodu nemācās, bet angļu valodu mācās.

No vietas: Lai brauktu uz Angliju.

Kusins: Tas ir pretrunā ar direktīvu mācīties angļu valodu, jo Anglijā viņiem ne tik drīz nāksies strādāt, bet Latvijā strādāt ir nepieciešams.

Runāsim atklāti. Pēc CK lēmuma par šo jautājumu bija redzami darbinieku tāda veida izteikumi – kāda velna pēc man tā Latvija, kāpēc jāmācās latviešu valoda, mani nosūtīja VK(b)P CK utt. Pēc tam apskatījās, iemīlēja, iedziļinājās un tagad jau ir jāmācās, ja jau reiz atsūtīja. Vasarnīcu uz 5 gadiem īrēja. Tagad jau gada laikā varēja iemācīties (smieklī). Bet tad jau arī tālāk var rīkoties. Biedrs sevi neuzskata par pagaidu, bet pastāvīgu (darbinieku) un domā strādāt nopietni un ilgi.

Pēc ilgas prombūtnes es ierados no Maskavas. Es iepazinos ar kursu nodarbībām. Atnācu, apskatījos un domāju, ka patiešām, izpildot CK direktīvu, šeit būs latviešu skaita pārsvars. Nekā tamlīdzīga. Tie paši krievu biedri vārās savā sulā, pārgremo to, ko mācījušies Maskavā. Visi akumulējas tā, ka atdeves nav.

Lūk, biedri, 1918. gadā, kad padomju vara tikai sāka nostiprināties, Krievijā bija milzīga latviešu strādnieku boļševiku masa, kuri krievu valodu neprata. (..). Bet biedri strādāja, izpildīja partijas direktīvu un iemācījās krievu valodu. Tagad šeit, Latvijā, pēc tā paša piemēra krievu biedri ir nosūtīti dziļi latviešu aprīņķos un tur, neraugoties uz partijas norādījumiem, nez vai zina vairāk kā “maize” un “labi”, vairāk neko. Tātad

darbojas ar citu personu, ar tulku palīdzību. Ir jāpazīst zeme, paražas un jāmacās valoda. (..).

Sēdes vadītājs: Vārds tiek dots Darba rezervju republikāniskās pārvaldes priekšniekam E. Paškevičam.

Paškevičs: Pirms uzsākt savu uzstāšanos, es gribu atzīmēt, ka es nepiekrītu tai latviešu tautas noķengāšanai un apmelošanai, kuru izteica E. Kusins. Viņš nav pamanījis latviešu tautu un tās radošos sasniegumus. Tāpat kā visas Padomju Savienības tautas, arī latviešu tauta iet uz komunisma uzvaru mūsu zemē. To, ko teica Kusins, es vienkārši nesaprotu, kā labā tas tika pateikts. (..).

Kalnbērziņš: Kusins ir apvainojies par to, ka viņam iedeva tādu posteni, kuram nepienākas vasarnīca.

Paškevičs: Es esmu apvainots par to, ka viņš noķengā visu latviešu tautu. (..).

Kalnbērziņš: No viņa uzstāšanās iznāk, ka atbrauca darbinieki, kuri nezina latviešu valodu, norobežojās no tautas, pēc viņa vārdiem, vārās savā sulā, bet tādiem godīgiem cilvēkiem, kuri prot gan krievu, gan latviešu valodu, ceļu nedod. (..) Es nezinu, cik tālu tā var aizrunāties. Es uzskatu, ka situācijā, kādā mēs dzīvojam, kad vietējie nacionālisti vēl ietekmē mūsu tautas daļu, inteliģenci, strādnieku un zemnieku atpalikušos slāņus, E. Kusina runa ir ļoti kaitīga, to vajag stingri nosodīt un lēmumā ierakstīt, ka plēnums tādu CK locekļa kandidāta uzstāšanos nosoda. (..).¹

1. LVA, PA-101. f., 10. apr., 7. l., 163., 164., 165., 166., 181. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

E. Kusina uzstāšanos asi nosodīja arī LK(b)P CK otrais sekretārs I. Ļebedevs, LK(b)P CK ideoloģiskais sekretārs A. Pelše, LPSR Valsts plāna komitejas priekšsēdētājs F. Deglavs, kā arī vairāki citi runātāji. Atzīstot viņa runu kā “antipartejisku, buržuāziski nacionālistisku uzstāšanos”, viņš vienbalsīgi tika izslēgts no šī plēnuma sastāva.

Eduards Kusins dzimis 1889. gadā Ilūkstes apriņķa Bebrenes pagastā. 1910. gadā iesaukts armijā un dienēja gvardes kavalērijā. Piedalījās Pirmajā pasaules karā un Krievijas pilsoņu karā. Pēc tam strādāja PSRS Tautas saimniecības augstākajā padomē un VK(b)P CK smagās rūpniecības sektorā. 1940. gada rudenī viņš tika nosūtīts uz Latviju, kur sākumā strādāja par J. Kalnbērziņa palīgu, bet pēc tam – par LK(b)P CK kara daļas vadītāju. Kara beigās viņš tika iecelts par LPSR Aizsardzības, aviācijas

un ķīmiskās rūpniecības veicināšanas biedrības Centrālās padomes priekšsēdētāju, kura tolaik galvenokārt nodarbojās ar Latvijas teritorijas atmīnēšanu.

Pēc “nepareizās” uzstāšanās LK(b)P CK plēnumā viņš tika izslēgts no CK sastāva, iecelts par celtniecības tresta pārvaldnieku, kā arī strādāja dažos citos saimnieciskajos darbos.

Izvilums no LK(b)P CK ziņojuma VK(b)P CK par kadru tīrīšanu Kuldīgas apriņķī

1948. gada 15. maijā

VK(b)P Centrālās komitejas sekretāram
biedram Ždanovam

(..)

Centrālās komitejas veikto pasākumu rezultātā valsts drošības iestādes Kuldīgas apriņķī lielā mērā ir attīrījuši no pretpadomju elementiem – aktīvajiem bandītu atbalstītājiem. (..) No padomju un saimnieciskajām organizācijām un apriņķa tautas izglītības iestādēm ir iztīrīti vairāk nekā 200 bijušo aktīvo fašistisko organizāciju biedri, vācu atbalstītāji un citas personas, kuras nebauda politisko uzticību. (..).

Latvijas K(b)P CK sekretārs J. Kalnbērziņš.¹

1. LVA, PA-101. f., 11. apr., 48. l., 56. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilums no J. Kalnbērziņa atskaites ziņojuma LK(b)P X kongresā 1949. gada 24. janvārī

(..)

VK(b)P CK vairākkārt mūs brīdināja par nepieciešamību daudz rūpīgāk izvēlēties darbiniekus, par padomju un saimniecisko organizāciju atbrīvošanu no tur iekļuvušiem šķiriski svešiem un buržuāziski nacionālistiskiem elementiem. Latvijas K(b)P CK atskaites periodā vairākkārt nodarbojās ar atsevišķu pilsētu organizāciju, ministriju un resoru kadru pārbaudi. Tika pārbaudītas Mežsaimniecības ministrija, Tirdzniecības ministrija, Latvijas patērētāju savienība, Lauksaimniecības ministrija, Latvijas dzelzceļa

pārvalde, Sakaru pārvalde, Latvijas Valsts izdevniecība, Zinātņu akadēmija un citas (iestādes). Šajās ministrijās un resoros un tiem pakļautajās iestādēs tika atklāts un padzīts liels skaits svešu un padomju varai naidīgu cilvēku. CK pieņēma praktiskus pasākumus, lai nostiprinātu šīs organizācijas, nosūtot darbā komunistus un komjauniešus. Tā, piemēram, uz tirdzniecības aparātu tika nosūtīti 475 komunisti un komjaunieši. Tāds pats darbs tika paveikts mūsu republikas lielākajā apriņķu daļā. Savā laikā par politiskās modrības zaudēšanu un padomju aparāta piesārņošanu tika noņemta Madonas apriņķa vadība. Tika atklāti naidīgu cilvēku iekļūšanas fakti valsts aparātā Rēzeknes, Jēkabpils apriņķī un pēdējā laikā – Tukuma un Talsu apriņķī. CK nesamierinoši izturas pret padomju aparāta piesārņošanas faktiem ar šķiriski svešiem un buržuāziski nacionālistiskiem elementiem, praktiski palīdzēja partijas apriņķu un pilsētu komitejām nostiprināt apriņķu un pagastu posmu. (..).¹

1. LVA, PA-101. f., 12. apr., 2. l., 43. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Fjodora Titova – LK(b)P CK kadru sekretāra, pēc tam – LK(b)P CK otrā sekretāra partijas raksturojums

Biedrs Fjodors Jegora dēls Titovs, dzimis 1910. gadā, krievs, VK(b)P biedrs kopš 1930. gada. Ar augstāko izglītību. Beidzis Kostromas tekstilinstitutu.

Biedram Titovam ir liela vadošā darba pieredze. 20 gadus viņš atrodas vadošā komjaunatnes un partijas darbā. Viņš strādāja par Vjazņikovas strādnieku fakultātes partijas organizācijas sekretāru, VK(b)P Jaroslavljas apgabala komitejas organizatoru – instruktoru daļas vadītāju, VK(b)P CK Kadru pārvaldes instruktoru un atbildīgo organizatoru, bet kopš 1944. gada strādā Latvijas K(b)P CK, sākumā par kadru sekretāru, bet patlaban par CK otro sekretāru.

Būdams Latvijas K(b)P CK sekretārs, b. Titovs paveica lielu darbu jaunās padomju republikas kadru izraudzīšanas un audzināšanas darbā. Viņa tiešā vadībā ar vadošajiem kadriem tika nokomplektēts viss republikānisko un apriņķu organizāciju aparāts, izveidots plašs vadošo kadru un tautas saimniecības speciālistu sagatavošanas mācību iestāžu un kursu tīkls, vadošā darbā izvirzīts liels vietējo nacionālo kadru daudzums.

Biedrs Titovs daudz uzmanības velta Latvijas PSR rūpniecības un lauksaimniecības attīstībai, strādnieku un zemnieku mobilizācijai valsts plānu pirmstermiņa izpildei, sociālistiskās sacensības izvērsšanai republikas strādnieku un zemnieku vidū.

Biedrs Titovs ir politiski izglītots un sagatavots partijas darbinieks, kurš labi pazīst partijas darbu, pēc savām personīgām īpašībām ir principiāls un iniciatīvs, pieticīgs, neatlaidīgs, prasīgs pret sevi un padotajiem, viņam piemīt lielas darbaspējas.

Biedram Titovam ir pelnīta autoritāte republikas partijas organizācijās un republikas iedzīvotāju vidū. Viņš ir ievēlēts par deputātu un Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija locekli. Viņš ir partijas Rīgas pilsētas komitejas un Latvijas K(b)P CK biroja loceklis. Viņam ir valdības apbalvojumi: “Darba Sarkanā karoga ordenis un medaļas “Par Maskavas aizsardzību”, “Par uzvaru par Vāciju 1941.-1945. g. Lielajā Tēvijas karā” un “Par varonīgu darbu 1941.-1945. g. Lielajā Tēvijas karā”.

Latvijas K(b)P CK sekretārs

1949. gada 8. VIII

J. Kalnbērziņš.¹

1. LVA, PA-15500. f., 2. apr., 5687. l., 6., 7. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Izvilks no LK(b)P CK sekretāra F. Titova runas LK(b)P CK
1950. gada 10.-11. februāra plēnumā par LK(b)P Valmieras rajona
komitejas kļūdām darbinieku izvēlē**

1950. gada 10. februārī

(..)

Darbinieku izraudzīšanā rupjas kļūdas ir pieļāvusi Valmieras rajona partijas komiteja. Partijas rajona komitejas 2. sekretārs b. Meļņikovs un rajona izpildu komitejas priekšsēdētājs b. Paegle radīja savu “teoriju” par nepieciešamību izmantot svešus un naidīgus cilvēkus vadošā darbā. Viņi apgalvo, ka Valmieras rajons agrāk esot bijis kulaku rajons, ka visi tā iedzīvotāji tādā vai citādā mērā esot bijuši saistīti ar dažādām partijām un buržuāziskām organizācijām, tādēļ, gribot vai negribot, bet kādam darbs esot jāuztic. Nu, bet tā kā bijušie aizsargi, policisti un vācu atbalstītāji tagad strādā, cenšoties, tad viņus aiztikt neesot nepieciešams.

Pēc nepilnīgām ziņām šī rajona ciema padomēs un kolhozos ir atklāti vairāk nekā 90 bijušie aizsargi, Ulmaņa kulaku partijas “Zemnieku savienība” biedri un leģionāri, kuri strādā atbildīgā darbā.

(..)

Lauksaimniecības ministrijas aparātā no 190 darbiniekiem 43 izrādījās aizdomīgi un sveši cilvēki. (..) Ne tik sen tika arestēta bijušo Lauksaimniecības ministrijas darbinieku grupa, kura nodarbojās ar pretpadomju darbību. (..).¹

1. LVA, PA-101. f., 13. apr., 2. l., 6., 7. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Izvilums no PSKP CK propagandas un aģitācijas daļas
propagandistu grupas dienesta ziņojuma PSKP CK sekretāram
N. Mihailovam par komandējuma uz Latvijas PSR rezultātiem**

1950. gada 5. janvārī

Saskaņā ar PSKP CK lēmumu propagandas un aģitācijas daļas propagandistu grupa piecu cilvēku sastāvā 40 dienas strādāja Latvijas PSR, lai sniegtu palīdzību vietējām partijas organizācijām aģitācijas un propagandas darba veikšanā, lai darbaļaudīm izskaidrotu komunistiskās partijas XIX kongresa lēmumu. (..).

Strādājot republikā un izpētot vietējo partijas organizāciju dzīvi, propagandistu grupa nonāca pie slēdziena, ka Latvijas Komunistiskās partijas CK ideoloģiskā darba vadībā pieļauj nopietnus trūkumus un kļūdas.

Latvijas Komunistiskās partijas CK, apgabalu komitejas un daudzas rajonu partijas komitejas slikti pazīst un izpēta kadrus, pieļauj kļūdas viņu izvēlē. Propagandas darbinieku sastāvā bieži iekļūst personas, kuras nebauda politisko uzticamību un neatbilst pēc savām lietišķajām īpašībām.

Par CK lektoru strādā b. Martinsons. Par savu darba laiku viņš algā saņēmis apmēram 20 tūkstoš rubļu, taču viņš ir nolasījis tikai vienu lekciju, pie tam zemā idejiski – teorētiskā līmenī. Centrālajā komitejā zināja, ka b. Martinsons nevar uzstāties ar lekcijām un tomēr viņu apstiprināja par lektoru.

Ar Latvijas Komunistiskās partijas CK propagandas aģitācijas daļas ceļazīmēm uzstājas kāds Kasparinskis, kurš strādā par republikāniskā lektoru biroja lektoru.

Buržuāziskajā Latvijā Kasparinskis strādāja par Izglītības ministrijas profesiju kameras zinātniskā biroja direktoru un veica buržuāziski nacionālistisku propagandu. 1938. gadā Kasparinskis bija “nacionālās celtniecības” izstādes organizators Rīgā, kura tika atklāta par godu piecgadei, kad pie varas nāca Ulmanis. 1952. gadā Kasparinskis nolasīja vairāk nekā 100 lekcijas un referātus par 28 tēmām.

Par nelabvēlīgo stāvokli ar kadru iepazīšanu un izraudzīšanu liecina arī fakts, ka par partijas XIX kongresa delegātu bija ievēlēts Masulis, kurš ir cēlies no kulaka ģimenes. Iestājoties partijā 1950. gadā, Masulis noslēpa savu sociālo izcelšanos un to, ka viena no viņa māsām bija precējusies ar militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedru, kuru padomju varas iestādes ir represējuši, bet otras māsas vīrs ir bijušās Latvijas sociāldemokrātiskās partijas biedrs. Tagad Masulis uzstājas ar lekcijām un rakstiem par kongresa rezultātiem. (..).

PSKP CK ideoloģisko jautājumu komisijā 1952. gada decembrī nopietnai kritikai tika pakļauts teorētiskais žurnāls “Padomju Latvijas Komunisti”. Taču žurnāla redkolēģija neuztvēra partejiski PSKP CK dotos norādījumus. Vēl vairāk. Tā nedeva pretsparu un novērtējumu redkolēģijas sekretāra Dundura runai, kurš pieļāva apmelojošus izteicienus par PSKP CK sekretāru M. Suslovu. (..).

Latvijas PSR Ekonomikas institūta zinātniskais darbinieks Škaldins uzstājās ar apmelojošiem paziņojumiem pret kolektivizāciju. Ar kaitīgu un naidīgu uzskatu ievazāšanu Škaldins nodarbojās arī agrāk. Tomēr viņš turpina strādāt institūtā.

Latvijas Komunistiskās partijas CK neiedziļinās Latvijas Valsts izdevniecības lietās. Tās vadošie kadri ir piesārņoti ar personām, kuras nevieš politisku uzticību. Par mākslas literatūras redkolēģijas redaktori strādā Rūmniece, bijusī vācu ģenerālā sekretariāta stenogrāfiste, viņas vīrs ir bijušais aizsargs. Vārdnīcu literatūras redakcijas vadītājs Feldhuns ir cēlies no tirgotāju ģimenes. Latvijas PSR Ministru padomes Poligrāfijas un izdevniecību pārvaldes grāmatu tirdzniecības daļas priekšnieku Vanzoviču par pretpadomju sarunām ir arestējusi VDM. Divi viņa brāļi dienēja vācu armijā.

Lieli trūkumi kadru izvēlē ir Latvijas PSR Ministru padomes Kultūras un izglītības iestāžu pārvaldē. Gada laikā lauku kultūras un izglītības iestādēs ir nomainījušies 50 % darbinieku. Dažos rajonos kultūras jomā kā direktori un mākslinieciskie vadītāji strādā bijušie aizsargi un hitleriskās armijas bijušās militārpersonas. (..).

Propagandistu grupas vadītājs

V. Furovs

Propagandistu grupas locekļi:

A. Butenko, M. Pavlovs, O. Novikovs.¹

1. Советская национальная политика: Идеология и практики. 1945-1953. с.145, 146, 147, 150, 151.

Solījums neizpaust valsts noslēpumus

Slepeni

Es, apakšā parakstījies Veselovs Ivans Andreja dēls, sastāvot darbā Latvijas K(b)P CK vai būdams atvaļināts, ar šo solos glabāt stingrākā slepenībā valsts noslēpumus, kas man ir zināmi sakarā ar dienesta stāvokli, kā arī visas ziņas, kas atteicas uz Latvijas K(b)P CK aparātu un tā darbu, itin nekādā veidā tās neizpaust un ne ar vienu nedalīties par tām.

Man ir zināms, ka par valsts noslēpumu izpaušanu es nesu atbildību saskaņā ar PSRS Augstākās padomes Prezidija 1947. gada 9. jūnija dekrētu.

Tāpat, es apsolos ziņot par visām manā anketā uzrādīto ziņu izmaiņām un, it īpaši, par radniekiem un pazīstamiem, kuri saistīti ar ārzemniekiem vai kuri izbraukuši uz ārzemēm.

1950. gada 7. augustā

I. Veselovs.¹

1. LVA, PA-15500. f., 2. apr., 9709. l., 27. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

I. Veselovs – LK(b)P CK propagandas sektora vadītājs
Šāds solījums bija jāparaksta visiem LKP funkcionāriem.

LKP CK sekretāra J. Kalnbērziņa runa LKP Centrālās komitejas VI plēnumā 1953. gada 22. jūnijā

Tulkojums no krievu valodas

Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas VI plēnuma

Stenogramma

1953. gada 22.-23. jūnijā

Kalnbērziņš.

Biedri! Šis Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas plēnums ir sasaukts sakarā ar Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālās komitejas lēmumu par lieliem trūkumiem un kļūdām politiskajā darbā un saimniecības un kultūras celtniecībā mūsu republikā.

Šī gada 12. jūnijā Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālās komitejas Prezidijs izskatīja Latvijas PSR jautājumus un pieņēma šādu lēmumu:

1. Uzdod Latvijas KP CK un Latvijas PSR Ministru padomei būtiskā veidā izmainīt stāvokli republikā, izbeigt padomju nacionālās politikas izkropļojumus, likvidēt naidīgo nacionālistisko pagrīdi, veikt noteiktu cīņu ar padomju likumības pārkāpumiem, administrēšanu un patvaļu attiecībā pret iedzīvotājiem.
2. Uzskatīt par Latvijas partijas organizācijas galveno uzdevumu tuvākajā laikā latviešu kadru sagatavošanu, izaudzināšanu un plašu izvirzīšanu vadošajam partijai, padomju un saimnieciskajam darbam. Atcelt partijas rajonu komiteju otro sekretāru, kā arī darbaļaužu deputātu izpildu komiteju priekšsēdētāju vietnieku iecelšanas praksi ne no latviešu nacionālajiem kadriem. Par sovhozu, MTS (mašīnu un traktoru staciju) un rūpniecības uzņēmumu direktoriem, kā likums, iecelt latviešu darbiniekus. Sakarā ar to atbrīvotos nomenklatūras darbiniekus, kuri neprot latviešu valodu, atsaukt PSKP CK rīcībā.
3. Atcelt lietvedības veikšanu, kura nav latviešu valodā visās Latvijas PSR partijas, valsts un sabiedriskajās organizācijās. Ministru padomes, Latvijas KP CK biroja sēdes, kā arī partijas pilsētu un rajonu komiteju un darbaļaužu deputātu izpildkomiteju sēdes noturēt latviešu valodā.
4. Uzdod Latvijas KP CK un Latvijas PSR Ministru padomei novērst trūkumus un kļūdas kolhozu celtniecībā, panākt kolhozu organizatoriski – saimniecisko nostiprināšanu un zemniecības materiālās labklājības uzlabošanu.
5. Uzdod Latvijas KP CK visādos veidos pastiprināt politisko un masu izskaidrošanas darbu iedzīvotāju vidū, īpaši jaunatnes un inteliģences vidū, veicot to dzimtajā valodā. Nodrošināt plašu iedzīvotāju masu aktīvu piedalīšanos padomju varas pasākumu veikšanā, kuri vērsti uz saimniecības un kultūras celtniecību.
6. Ieteikt Latvijas KP CK un Latvijas PSR Ministru padomei šo lēmumu apspriest Centrālās komitejas plēnumā un mēneša laikā izstrādāt un iesniegt apstiprināšanai PSKP CK un PSR Savienības Ministru padomē konkrētus

priekšlikumu par stāvokļa uzlabošanu republikā un partijas un padomju iestāžu darba uzlabošanu Latvijā.”

PSKP CK atzīmēja, “ka trūkumi, kuri atklāti PSKP CK 1953. gada 26. maija lēmumā attiecībā uz Lietuvas PSR, pilnā apjomā attiecas arī uz Latvijas PSR”.

Atļaujiet nolasīt jums PSKP CK lēmumu par Lietuvas PSR (nolasa).

Biedri! Manis nolasītajam PSKP CK Prezidija lēmumam par mūsu republiku un Lietuvas PSR Latvijas partijas organizācijai ir milzīga nozīme un prasa kardināli izmainīt visu darbu. No mums tiek prasīts izbeigt nacionālās politikas izkropļošanu, likvidēt naidīgo nacionālistisko pagrīdi, likvidēt mūsu teritorijā esošās bandas, veikt stingru cīņu pret padomju likumības pārkāpumiem, administrēšanu un patvaļu pret Latvijas PSR iedzīvotājiem.

Mums ir jāpakļauj asai kritikai un paškritikai pieļautās kļūdas un partijas politikas izkropļojumi, jāizstrādā un jāīsteno iedarbīgi pasākumi, lai kļūdas izlabotu un tās nepieļautu turpmāk. Bez tā nevar panākt turpmākās, vēl lielākas partijas sakaru nostiprināšanas ar masām darbu, padomju varas nostiprināšanu Latvijā un būtisku komunisma celtniecības uzlabošanu.

Pēc Lielā Tēvijas kara ir pagājuši gandrīz 9 gadi. Šajos gados mūsu republikas partijas organizācijā ir ievērojami izaugušas, kļuvušas stiprākas padomju varas iestādes, nostiprinājusies latviešu tautas morāli – politiskā vienotība, ievērojami attīstījusies rūpniecība un lauksaimniecība. Ir sekmīgi paveikta kolektivizācija, nostiprinās kolhozi, kā saimnieciskā, tā arī organizatoriskā ziņā.

Šie latviešu tautas panākumi ir sasniegti PSKP Centrālās komitejas vadībā padomju tautu draudzīgajā saimē ar lielās krievu tautas palīdzību. Latvijas PSR politiskie, ekonomiskie un kultūras panākumi pavēra jaunas iespējas republikas tālākam uzplaukumam, atļaujot latviešu tautai dot vēl lielāku ieguldījumu komunistiskās celtniecības kopējā lietā.

Republikas partijas organizācija pēc kara beigām un Latvijas atbrīvošanas no okupācijas bija ļoti mazskaitlīga, tajā bija izjūtams kadru trūkums.

PSKP Centrālā komiteja pēc mūsu lūguma sniedza republikai lielu palīdzību ar pieredzējušiem kadriem. Daļa kadru ieradās pēc demobilizācijas no Padomju armijas.

Ar visu šo biedru palīdzību mūsu republikas partijas organizācija ievērojami nostiprinājās, uzlabojās partijas, padomju un saimnieciskais darbs, izauga jauni vietējie kadri.

Šie biedri ar savu pašai izlēmtāgo darbu, nododot mums savu pieredzi sociālistiskajā celtniecībā palīdzēja mums atjaunot un nosacīti īsā laikā nostiprināt mūsu padomju republiku. (..).

Tajā pašā laikā republikas partijas un padomju iestāžu darbā, Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas un LPSR Ministru padomes darbā ir lieli trūkumi un kļūdas, kuras pareizi atklāj PSKP CK Prezidija š.g. 12. jūnija lēmums.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālās komitejas Prezidija lēmums pilnīgi pareizi atklāj mūsu pieļautās rupjās politiskās kļūdas un ļeņiniski – staļiniskās nacionālās politikas izkropļojumus.

Neraugoties uz PSKP CK vairākkārtējiem norādījumiem, mēs praksē pieļāvām padomju nacionālās politikas izkropļojumus, ignorējām nacionālo kadru izraudzīšanu, audzināšanu un izvirzīšanu, pametām novārtā politisko darbu masās, pārkāpām padomju likumību, pieļāvām kailu administrēšanu un patvaļu pret iedzīvotājiem.

Tas viss izsauc latviešu iedzīvotāju atsvešināšanos no partijas un padomju iestādēm, rada nelabvēlīgu stāvokli republikā.

Republikā vēl nav likvidētas buržuāziski – nacionālistiskās pagrīdes organizācijas, kuras veic pretpadomju propagandu un nogalina padomju cilvēkus. Pēc nepilnīgām ziņām republikas teritorijā vēl līdz šim laikam darbojas 13 bandītu grupas, 133 atsevišķi bandīti un 77 nelegālisti. Pēckara laikā buržuāziskie nacionālistiskās bandas ir nogalinājušas 1660 padomju aktīvistus.

Pagājušajā mācību gadā vairākās Rēzeknes, Rīgas, Talsu un citās vidusskolās tika atklātas pagrīdes organizācijas, kuras veica aktīvu pretpadomju darbu un sagatavoja terora aktus.

Nākas atzīt, ka pēdējā laikā Latvijas KP CK un republikas Ministru padome, partijas un padomju iestādes uz vietām naidīgās nacionālistiskās pagrīdes likvidāciju atstāja IeM iestāžu ziņā, kuri plaši pielietoja represijas. No 1945. līdz 1953. gadam republikā ir represēti 119 000 cilvēki. No tiem bijušās VDM iestādes ir arestējuši 26 500 cilvēkus, kā bandīti nogalināts 2321 cilvēks, kā kulaki un bandītu atbalstītāji aiz republikas robežām izsūtīti 43 702. Milicijas un prokuratūras iestādes arestējuši 4 350 cilvēkus.

Neraugoties uz plašu represiju pielietošanu nacionālistiskā pagrīde tomēr turpina darboties. Slepavību gadījumi joprojām pastāv. Tā, piemēram, šī gada maijā tika nogalināts Smiltenes rajona sakaru darbinieks Jansons, jūnijā sarīkots uzbrukums Jelgavas rajona kolhoza “Plēsums” priekšsēdētājam Molodenkovam, Tukuma rajonā

nogalināts kolhoza priekšsēdētājs. Nākas atzīmēt, ka nacionālistiskā pagrīde saņēma iedzīvotāju atbalstu.

Ļeņiniski – staļiniskās nacionālās politikas izkropļojumi, padomju likumības pārkāpumi, administrēšana un patvaļa pret iedzīvotājiem traucēja līdz galam likvidēt nacionālistisko pagrīdi. Cīņā ar naidīgo pagrīdi vāji tika piesaistīti latviešu iedzīvotāji un latviešu kadri, kas politiski ir pilnīgi nepareizi, jo tautā rada pretkrievu noskaņojumu. IeM vadošo darbinieku sastāvā latvieši sastādīja 15 %, bet no IeM rajonu un pilsētu daļu 56 priekšniekiem latviešu bija tikai četri cilvēki, vai 7 %. Tātad, cīņu ar nacionālistisko pagrīdi galvenokārt veica darbinieki, kuri neprata latviešu valodu, nepārzināja sadzīvi un vietējos apstākļus. Sakarā ar to, viņi nevarēja uzturēt nepieciešamos sakarus ar iedzīvotājiem, kuri ir nepieciešami izskaidrojošā darba veikšanai.

Plašu izplatību republikā ieguva rupjas administrēšanas metodes, padomju likumības pārkāpumi un patvaļa.

IeM iestādes tā vietā, lai veiktu nopietnu darbu pagrīdes un ārvalstu izlūkdienestu atmaskošanā, bieži nostājās uz represiju ceļa pret pilsoņiem, kuriem pagātnē bijuši sakari ar buržuāzisko varu un vācu okupantiem, kaut arī viņi godīgi strādāja kolhozos un uzņēmumos.

1952. gadā par valsts nodokļu parādiem tika veikti 18 113 pilsoņu īpašuma apraksti, 1953. gada pirmajā ceturksnī izdarīti 8650 īpašuma apraksti. Tiesai nodotas vairāk nekā 10 000 lietas.

Tādi izkropļojumi ir arī sagādes iestāžu darbā. 1952. gadā tika veikta īpašuma aprakstīšana 27 538 kolhoznieku saimniecībās par gaļas un piena nodošanas termiņa pārkāpumiem. Sagādes ministrijas rajonu pilnvarotie 1952. gadā saņēma 22 413 sūdzības, pie tam vairāk nekā puse sūdzību tika apmierinātas.

Padomju likumu rupji pārkāpumi, administrēšana un patvaļa lauksaimniecības produktu sagādē pagājušajā gadā tika pieļauti Zilupes rajonā. Šeit bijušais partijas rajona komitejas sekretārs b. Lazurko piesavinājās sev tiesu iestāžu tiesības, izsauca pie sevis kolhozniekus un par nesavlaicīgu kulšanu un labības nenodošanu miliča pavadībā personīgi kolhozniekus arestēja.

Prokuratūras un tieslietu iestādes tāpat pieļauj pilsoņu nepamatotus arestus un saukšanu pie kriminālatbildības.

Liels daudzums administratīvo pasākumu bez atbilstošas izskaidrošanas izsauc iedzīvotāju masveida sūdzības un zināmu neapmierinātību par padomju varas vietējo iestāžu darbu.

Šī neapmierinātība par administrēšanu noved pie iedzīvotāju atsvešināšanās no padomju varas un ir auglīga vide naidīgo elementu darbībai.

Latvijas KP Centrālā komiteja un republikas Ministru padome savā praktiskajā darbībā neņem vērā šīs neapmierinātības politisko nozīmi, nepieņem iedarbīgus pasākumus, lai likvidētu, pastiprinot politisko darbu, nepieļaujamo administrēšanu.

Latvijas KP CK un Ministru padome nopietni pārkāpj nacionālās politikas padomju principus kadru izaudzināšanas un izvirzīšanas lietā. Ārkārtīgi maz vadošajā darbā partijas, padomju un saimnieciskajās iestādēs izvirza latviešus.

Daudzi partijas, padomju un saimnieciskie vadītāji, atsaucoties uz neīstu modrību, bieži izsaka vispārēju neuzticību vietējiem kadriem un, norādot uz viņu pieredzes trūkumu, izvirza vadošā darbā galvenokārt kadrus ne no vietējiem cilvēkiem.

Latvijas KP Centrālā komiteja un Ministru padome samierinājās ar tādu stāvokli. Tā bija rupja kļūda, kuras rezultātā, neraugoties uz to, ka pēc Latvijas atbrīvošanas no vācu okupācijas pagājuši daudzi gadi, partijas organizācija nespēja nodrošināt republikāniskos un vietējās iestādes ar latviešu tautības kadriem.

Izveidojās stāvoklis, kurā daudzās partijas, padomju, saimnieciskajās un citās iestādēs vairākumā strādā kadri, kuri neprot latviešu valodu, nav pazīstami ar vietējiem apstākļiem, sadzīvi, kultūru, vietējo iedzīvotāju tradīcijām. Viss tas noveda pie tā, ka partijas un padomju iestāžu sakari ar plašām latviešu iedzīvotāju masām kļuva vājāki, īpaši ar zemniecību.

Vadošo partijas, padomju un citu darbinieku vidū latviešu ir maz.

Tā, piemēram, Latvijas KP CK aparātā atbildīgo darbinieku vidū latvieši sastāda 42 %, rajonu un pilsētu partijas komiteju sekretāru vidū 31 %. Ļoti maz latviešu tiek izvirzīti rajonu partijas komiteju sastāvā. Š.g. aprīlī no 36 izvirzītajiem Zilupes rajona partijas komitejas sastāvā tikai 2 ir latvieši. No 36 partijas biedriem un kandidātiem Rēzeknes rajona partijas komitejā tikai 9 latvieši. Īpaši neapmierinošs stāvoklis ar partijas kadru nacionālo sastāvu ir Rīgas pilsētas partijas organizācijā. Rīgas pilsētas partijas komitejā nodaļu vadītāju vidū nav neviena latvieša, no pilsētas komitejas 31 instruktora latvieši ir divi. Rīgas pilsētas rajonu partijas komitejās, arodbiedrību un komjaunatnes organizāciju nodaļu vadītāju vidū nav neviena latvieša, bet rajonu partijas komiteju propagandas un aģitācijas nodaļu vadītāju, rajonu partijas komiteju bibliotēku vadītāju un propagandistu vidū ir pa vienam latvietim. Rīgas pilsētā partijas pirmorganizāciju sekretāri ir tikai 17 % latviešu.

Latviešu vājā izvirzīšana partijas, padomju, arodbiedrību un komjaunatnes darba zemākajā un vidējā posmā Rīgas pilsētā noved pie tā, ka vietējie nacionālie kadri aug ārkārtīgi lēni. Rīgas pilsētas partijas komitejas nomenklatūras darbinieku sastāvā pēdējos divos gados latviešu skaits samazinājās par 5 %.

Dažās rūpnīcās, piemēram, "Rigips" direktors un viņa vietnieks, partijas organizācijas sekretārs un viņa vietnieks, rūpnīcas komitejas priekšsēdētājs un viņa vietnieks neprot latviešu valodu. Latviešu maz ir arī daudzu rūpnīcu vidējā administratīvajā posmā.

Latvijas KP CK birojs š.g. 19. maijā speciāli apsprieda jautājumu par Rīgas pilsētas partijas komitejas darbu un uzdeva tai izmainīt attieksmi pret vietējo kadru izvirzīšanu. Taču pilsētas komiteja līdz šim laikam nepieņem kaut cik efektīvus pasākumus, lai stāvokli uzlabotu. Latviešu skaits pilsētas partijas komitejas un rajonu komiteju darbinieku vidū gandrīz nav palielinājies.

Pēdējā pusotra mēneša laikā Rīgas pilsētas 62 partijas pirmorganizācijās notika atskaišu vēlēšanu sapulces, taču šajās sapulcēs par sekretāriem ievēlēti tikai 18 latvieši.

Rīgas pilsētas partijas komitejas birojs un sekretāri b.b. Apinis, Sokolovs, Berkļavs neveic nekādus pasākumus, lai novērstu to, ka Rīgas partijas organizācijā ir maz partijas biedru.

Acīmredzami neapmierinošs stāvoklis ar latviešu kadriem ir arī vairākās citās pilsētu un rajonu partijas komitejās.

Ludzas rajona partijas komitejā sekretāru, nodaļu vadītāju un instruktoru vidū ir tikai viens latvietis.

Jelgavas pilsētas partijas komitejas sekretārs b. Koroļkevičs samierinājās ar to, ka pilsētas komitejas nodaļu vadītāju vidū nav neviena latvieša, instruktoru vidū ir viens latvietis. No 56 partijas pirmorganizācijām tikai 18 partijas pirmorganizāciju sekretāri ir latvieši.

Latvijas PSR Ministru padome maz rūpējas par vietējo kadru izvirzīšanu padomju iestāžu sastāvā. LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieku un atbildīgo darbinieku vidū latvieši sastāda 44 %, no 74 ministriem un viņu vietniekiem latviešu ir 41 cilvēks, izpildu komiteju priekšsēdētāju, priekšsēdētāju vietnieku un nodaļu vadītāju vidū 59 % ir latvieši.

Maz vietējos kadrus izaudzina arodbiedrības un komjaunatne. Arodbiedrības republikānisko komiteju priekšsēdētāju un atbildīgo darbinieku vidū latviešu ir 16,5 %,

Latvijas ĻKJS CK aparāta darbinieku vidū 39 %, bet komjaunatnes pilsētu un rajonu komiteju sekretāru un atbildīgo darbinieku vidū 65,5 %.

Īpaši neapmierinošs stāvoklis ir ar saimniecisko kadru nacionālo sastāvu. Mēs ļoti maz interesējamies par viņu nacionālo sastāvu, bet rūpnīcu direktoru un galveno inženieru vidū latvieši sastāda tikai 22,5 %, sovhozu direktoru vidū 45%, MTS politdaļu priekšnieku vidū 39%.

Jāatzīmē, ka Latgalē rajonu vadošo kadru vidū ir maz latgaliešu. Ir izveidojies pilnīgi kļūdainis un kaitīgs viedoklis – it kā šeit visi saprot krievu valodu un tādēļ šeit var strādāt vienīgi atbraukušie kadri. Ļoti vāja vietējo kadru izvirzīšana ir republikas austrumu rajonos. (..). Latvijas KP CK tagad ir paredzējusi pasākumus, lai Latgalē atgrieztos vadošā darbā daļa kadru, kuri agrāk strādāja Latgales rajonos, kuri pazīst vietējos apstākļus un paražas, bet kuri ir aizbraukuši prom.

Īpaši liela nozīme darbinieku nacionālajam sastāvam ir tajās organizācijās, kuras ikdienā saskaras ar vietējiem iedzīvotājiem, kuri veic lauksaimniecības produktu sagādi, iekasē nodokļus, pārzin tirdzniecību. No 56 sagādes pilnvarotajiem tikai 21 cilvēks ir latvietis, no 72 pilsētu un rajonu finanšu daļu vadītājiem latvieši ir 32, no 306 nodokļu inspektoriem latvieši ir 235, no 58 rajonu patērētāju savienību priekšsēdētājiem latviešu ir 27, no 158 lauku patērētāju biedrību priekšsēdētājiem latviešu ir 105 cilvēki. (..).

Pēc PSKP CK lēmuma par Ukrainu un Lietuvu, Latvijas KP CK pieņēma vairākus pasākumus par vietējo kadru izvirzīšanu atbildīgā darbā.

IeM vadošo darbinieku vidū latvieši tagad sastāda 98 %, bet no IeM 63 pilsētu un rajonu daļu priekšniekiem latviešu tagad ir 61 cilvēks.

Patlaban no Latvijas KP CK 8 nodaļu vadītājiem 6 ir latvieši, no 15 nodaļu vadītāju vietniekiem latvieši ir 8, no 18 ministriem tikai trīs nepārvalda latviešu valodu. (..).

Latvijas KP CK uzskata, ka šie pasākumi ir tikai pieļauto kļūdu un izkropļojumu izlabošanas sākums un tiks pieņemti visi pasākumi, lai PSKP CK Prezidija lēmums tiktu izpildīts. (..).

Republikāniskajā partijas organizācijā latvieši sastāda 29,2 %, tajā skaitā Rīgā 20,4 %, Jelgavā 28 %. (..).

Saskaņā ar PSKP CK Prezidija lēmumu Latvijas partijas organizācijas tuvākā laika uzdevums ir latviešu kadru sagatavošana, izaudzināšana un izvirzīšana vadošā partijas, padomju un saimnieciskajā darbā. Atcelt praksi, kad par partijas rajonu

komiteju otrajiem sekretāriem, darbaļaužu deputātu izpildu komiteju priekšsēdētāju vietniekiem tiek iecelti darbinieki no nelatviešu nacionālo kadru vidus.

Par sovhozu, MTS un rūpniecības uzņēmumu direktoriem, kā likums, iecelt darbiniekus – latviešus. (..).

Izvirzot kadrus, mums ir nepieciešams vadīties no tā, kā viņi strādā un kā ir noskaņoti tagad pie padomju varas un nevadīties tikai no tā, kā viņi uzvedās buržuāziskajā Latvijā, kādā orķestrī spēlēja, kādās sporta organizācijās sastāvēja un vai visi viņu radinieki ir ar kādiem grēkiem. Tā ir viena no mūsu galvenajām kļūdām, kura traucē vietējo kadru izvirzīšanu vadošajā darbā. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 10. l., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilums no LKP CK propagandas un aģitācijas daļas vadītāja

J. Avotiņa runas LKP CK 1953. gada 22.-23. jūnija plēnumā

(..)

Pareizi izraugot kadrus pēc viņu politiskajām un lietišķajām īpašībām, mēs bieži ignorējam nacionālo jeb valodas momentu kadru izvēlē, it kā ar šķiru likvidēšanu būtu likvidētas arī nacionālās īpatnības. Tāpēc mūsu praktiskajā darbā iznāca, ka ir vienalga, vai iestādes priekšgalā atrodas cilvēki, kas pārzina vietējo iedzīvotāju valodu vai nepārzina. Ja vēl ņemam vērā to, ka mēs baidījāmies, ka mūs nenosauc par nacionālistiem, ja mēs visos vadošos posteņos izbīdīsim latviešus, tad būs skaidrs, kāpēc vadošos posteņos izrādījās tik daudz biedru, kas nezina latviešu valodu, latviešu tautas paražas un sadzīves veidu. Ar to pašu ir izskaidrots arī tas, kāpēc gandrīz visās mūsu iestādēs darbvedību kārtoja nevis latviešu, bet gan krievu valodā.

Šajā pašā zālē taču tika aizrādīts uz to (kaut vai no biedra Kalnbērziņa puses), ka ir vajadzīgs pārtraukt runas par to, ka mūsu politiskais darbs starp latviešu darbaļaudīm jāveic latviešu valodā, ka daudzos Rīgas uzņēmumos un kolhozos tas netiek darīts. Biedrs Kalnbērziņš arī, bez šaubām, baidījās, ka viņu kāds politiski nenobriedis komunisti nenosauc par nacionālistu, ja viņš tādas runas atbalstīs. Bet propagandisti taisīja no tā slēdzienu, ka turpmāk par valodas jautājumu propagandā vairs nevajag runāt, ka vajag apmierināties ar to stāvokli kāds ir. Tagad redzams, ka tāda nostāja ir bijusi nepareiza.

(..)

Nevērība pret latviešu valodu bija tik liela, ka pēdējā Rīgas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes sesijā pat latvieši, kas labi pārzina mātes valodu, uzstājās ar runām krieviski.

(..)

Pat sesijas lēmumu b. Straujums lasīja ne latviešu valodā, kaut gan viņš to labi pārvalda.

Svinīgās sēdes pēdējā laikā arī nenoturēja latviešu valodā, kaut gan ar referātiem uzstājās mūsu cienījamie biedri Jānis Ostrovs, Kārlis Ozoliņš, Arvīds Pelše. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 9. l., 167., 168. lp. Oriģināls.

Izvilums no LKP Daugavpils pilsētas komitejas sekretāra E. Mūkina runas LKP CK 1953. gada 22.-23. jūnija plēnumā

(..)

Sevišķi neciešams stāvoklis radās daudzos Latgales rajonos, kurus nepareizi uzskatīja par krievu rajoniem. Daudzos šajos rajonos atbildīgos amatos vai nu nemaz nebija, vai arī ļoti maz bija vietējo iedzīvotāju, vietējie darbinieki izbrauca uz Rīgu. Sakarā ar to, politiskais darbs iedzīvotāju vidū Latgales rajonos atradās un atrodas zemā līmenī. Par vislielāko kļūdu jāuzskata tas, ka lielākajā daļā kolhozu par priekšsēdētājiem ir nevis vietējie cilvēki, bet gan atbraucēji, kas nepārvalda vietējo iedzīvotāju valodu. Tas ir viens no daudzu Latgales kolhozu atpalcības cēloņiem.

(..)

Nevar teikt, ka republikā nebūtu cēlušās kritiskas balsis pret nacionālās politikas izkropļojumiem. Tādas balsis bija, bet mēs tās neuzklausījām. Taisni otrādi, tādas runas uzņēma ļoti nelabvēlīgi, tās kvalificēja kā buržuāziskā nacionālisma izpaudumu.

Pievediņu piemēru. Vienā no Latvijas KP CK plēnumiem, tas bija, liekas, 1948. gadā, biedrs Ozoliņš, būdams tolaik "Cīņas" redaktors, norādīja, ka partijas Aizputes un [Rīgas pilsētas] Ļeņina rajona komiteja dara nepareizi, organizējot visu aģitāciju un propagandu krievu valodā. Viņš izteica domu, ka padomju un partijas darbiniekiem ir jāzina vietējā valoda, bet tiem, kas šo valodu nezina, tā ir jāmacās. Taču šī pareizā doma neatrada atbalstu, to nosodīja. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 9. l., 141., 142. lp. Oriģināls.

Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas 1953. gada 22.- 23. jūnija plēnuma slepenais lēmums “Par trūkumiem politiskajā darbā, saimnieciskās un kulturālās celtniecības vadīšanā republikā”

Noklausījies un apspriedis biedra J. Kalnbērziņa ziņojumu par trūkumiem politiskajā darbā, saimnieciskās un kulturālās celtniecības vadīšanā republikā, Latvijas KP Centrālās komitejas plēnuma uzskata, ka Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālā komiteja savā š.g. 12. jūnija lēmumā par Latvijas PSR ir pilnīgi pareizi un savlaicīgi dziļi atklājuši nopietnus trūkumus un kļūdas partijas un padomju orgānu darbā, nostiprinot padomju varu republikā.

PSKP CK pareizi atzīmē, ka viens no galvenajiem neapmierinošā politiskā stāvokļa iemesliem Latvijas PS Republikā ir tas, ka republikas partijas un padomju vadība rupji izkropļo Ņeņina – Staļina nacionālo politiku.

Latvijas KP CK, Ministru padome, partijas pilsētu un rajonu komitejas rupji pārkāpj padomju nacionālās politikas principus kadru audzināšanā un izvirzīšanā vadošā darbā, tiklab centrālo, tā arī rajonu partijas un padomju iestāžu darbā ļoti maz izvirza latviešus. Šīs naidīgās prakses rezultātā republikas vadošo kadru vidū pārsvarā ir darbinieki, kas nepārvalda latviešu valodu un vāji pazīst vietējos apstākļus. Piemēram, no visiem Latvijas KP pilsētu un rajonu komiteju sekretāriem latviešu ir 47,2 %, no partijas pilsētu un rajonu komiteju instruktoriem 34 %, partijas pirmorganizāciju sekretāriem 31 %, pilsētu un rajonu padomju izpildu komiteju priekšsēdētāju un priekšsēdētāju vietnieku skaitā latviešu ir 56 %. Latvijas KP CK aparāta darbinieku vidū latviešu ir tikai 42 %, republikas Ministru padomes darbinieku skaitā 43,9 %, Latvijas LKJS CK 38,9 %.

Ļoti neapmierinoši latviešu tautības kadrus izvirza vadošos posteņos rūpniecības uzņēmumos, MTS, padomju saimniecībās, tāpat arī republikas finanšu un sagādes, kā arī prokuratūras un Iekšlietu ministrijas iestādēs. No 60 lielāko rūpniecības uzņēmumu direktoriem tikai 8 ir latvieši, 107 mašīnu un traktoru stacijās latviešu valodu prot tikai 48 direktori un 24 politisko daļu priekšnieki, no 42 padomju saimniecību direktoriem tikai 5 ir latvieši. Valsts bankas nodaļu pārvaldnieku skaitā latviešu darbinieki sastāda tikai 20 %, rajonu finanšu nodaļu vadītāju skaitā 40 %, rajonu un pilsētu prokuroru un

rajonu un sagādes pilnvaroto sastāvā 37 %. Republikas Iekšlietu ministrijas iestādēs līdz pēdējam laikam no visa darbinieku skaita latviešu bija pavisam 15 %. Tas ir pilnīgi nepieciešami, ņemot vērā, ka visām minētām iestādēm un organizācijām jābūt cieši saistītām ar iedzīvotājiem. Partijas un padomju iestādes republikā nerūpējas par latviešu inteliģences kadru izvirzīšanu vadošā darbā.

Tas apstākļi, ka partijas un padomju organizācijās daudzos vadošos posteņos atrodas cilvēki, kas neprot latviešu valodu, nepazīst iedzīvotāju paražas, kultūru un sadzīves apstākļus, ir nopietns šķērslis, lai tuvinātu padomju varu masām un ņemtu vērā vietējos apstākļus, kad realizējami tādi vai citādi vispārējie partijas un valdības pasākumi. Turklāt viss tas dod naidīgiem elementiem materiālu pretkrievu propagandai.

Šāds stāvoklis ir radies tādēļ, ka republikas partijas un padomju iestāžu vadītāji visus pēdējos gadus neņēma vērā vienu no padomju varas galvenajiem uzdevumiem nacionālajās republikās – audzināt un izkaldināt nacionālos vadošos kadrus. Tādā veidā tika pārkāpts viens no padomju varas nostiprināšanas pamatnosacījumiem.

Aiz šķietamās modrības pret buržuāziski nacionālistiskajiem elementiem attiecībā pret nacionālajiem kadriem tika kultivēta vispārējā neuzticība, kas vēl vairāk kavēja šo kadru augšanu un izvirzīšanu vadošā darbā tiklab centrālajās iestādēs, kā arī uz vietām.

Nopietni trūkumi republikā ir ideoloģiskajā darbā. Lielāko daļu lekciju un referātu pilsētās un pat lauku apvidos lasa krievu valodā. Latvijas KP CK referentu grupā latvieši sastāda 60 %, bet partijas Rīgas pilsētas komitejas referentu grupā 10 %, pie tam arī daudzi no latviešiem nelasa referātus dzimtajā valodā. Rīgā tikai viena trešdaļa lekciju un referātu nolasīta latviešu valodā. Partijas komiteju štatu propagandistu sastāvā latvieši ir 52 %.

Partijas organizācijas republikā neapmierinoši veic politisko un masu darbu jaunatnes vidū, vāji vada skolas, kā rezultātā atsevišķi jaunie strādnieki, kolhoznieki un skolnieki izdara amorālus pārkāpumus, nokļūst garīdznieku un citu naidīgo elementu ietekmē.

Latvijas partijas organizācija nepietiekami ņem vērā zināmus draudus, ko rada garīdzniecības ietekme Latvijas iedzīvotāju vidū, it sevišķi pret padomju varu naidīgi noskaņotās katoļu garīdzniecības ietekme Latgales iedzīvotājos. Tā vietā, lai pienācīgi izvērstu antirelīģisko propagandu un masām plaši izskaidrotu baznīcas kaitīgumu, galvenā vērība līdz šim tika pievērsta represijām pret garīdzniecību, it sevišķi pret katoļu garīdzniecību, kas vēl vairāk uzkurināja iedzīvotāju neapmierinātību.

Pavisam nepareizi ir arī tas, ka republikas augstskolās latviešu grupās daudzas disciplīnas pasniedz nevis latviešu, bet gan krievu valodā. Latvijas Valsts universitātē 75 latviešu studentu grupās 89 dažādus lekciju kursus lasa krievu valodā. Republikā neveltī pienācīgu uzmanību zinātnieku kadru sagatavošanai no vietējās tautības iedzīvotājiem.

Tas viss, kā arī lietvedības pārkārtošana krievu valodā partijas, padomju un sabiedriskajās organizācijās vēl vairāk vājina vietējo valsts varas iestāžu saites ar tautas masām, izsauc iedzīvotāju pamatotu sašutumu, bet naidīgie elementi to izmanto savos provokatīvajos nolūkos.

Republikā ir plaši izplatītas rupjas administrēšanas metodes un padomju likumības pārkāpšana, kas traucē partijas un padomju vietējām iestādēm radīt sev stabilu atbalstu iedzīvotāju vidū, sevišķi zemniecībā.

Republikas partijas un padomju iestādes līdz šim vēl nav pratušas likvidēt buržuāziski nacionālistiskās organizācijas un bandas, kas iebaida pilsoņus, nogalina atsevišķus padomju aktīvistus, veic pretpadomju propagandu un kurām ir atbalsts zināmā iedzīvotāju daļā. Cīņa ar buržuāziski nacionālistisko pagrīdi gandrīz pilnīgi bija uzticēta IeM iestādēm un aprobežojās galvenokārt ar sodu un represiju pielietošanu, kas skāra plašus iedzīvotāju slāņus. Visu to savā pretpadomju darbā izmantoja naidīgi elementi un it sevišķi buržuāziski nacionālistiskā pagrīde.

Latvijas KP CK plēnums uzskata, ka Latvijas KP CK birojs, republikas Ministru padome un daudzas partijas rajonu komitejas pielaiž nopietnus trūkumus un kļūdas, vadot kolhozu celtniecību, līdz šim vēl neveic operatīvus pasākumus, lai organizatoriski un saimnieciski nostiprinātu kolhozus, kuriem ir mazi ienākumi, tas savukārt pazemina kolhoznieku materiālo labklājību. Turklāt, realizējot laukos nodokļu politiku, bieži vien netika ņemts vērā atsevišķu rajonu un kolhozu ekonomiskais stāvoklis, šai darbā pieļāva izkropļojumus. Plāna uzdevumi laukkopībā un lopkopībā bieži vien pienācīgā veidā nebija saskaņoti ar kreditēšanas plāniem, ar minerālmēslojuma, lauksaimniecības mašīnu un pārējo materiāli tehnisko apgādi, kas noveda pie tā, ka daudzi Latgales rajonu kolhozi sistemātiski neizpilda tiem noteiktos sējumu platības paplašināšanas, ražības un sabiedriskās lopkopības uzdevumus.

Latvijas KP CK plēnums uzskata, ka viss tas liecina, ka politiskais stāvoklis republikā arvien vēl ir neapmierinošs.

Latvijas KP CK plēnums nolēmj:

1. Nodrošināt Padomju Savienības Komunistiskās partijas CK Prezidija 1953. gada 12. jūnija lēmuma – par Latvijas PSR – pilnīgu izpildi un nelokāmi vadīties no šī lēmuma prasībām.
2. Plēnums uzliek par pienākumu Latvijas KP CK birojam un Latvijas PSR Ministru padomei radikāli uzlabot stāvokli republikā, nepieļaut padomju nacionālās politikas pārspīlējums, enerģiski cīnīties pret padomju likumības pārkāpumiem, administrēšanu un patvaļību attiecībā pret iedzīvotājiem. Tuvākā laikā likvidēt republikā buržuāziski nacionālistisko pagrīdi, veikt nepieciešamos pasākumus, lai uzlabotu politisko stāvokli republikā. Lietojot nepieciešamos sodus attiecībā pret padomju varas iestāžu ienaidniekiem, nepieļaut izkropļojumus, kas izsauc plašu iedzīvotāju slāņu pamatotu sašutumu.
3. Uzskatīt par Latvijas Komunistiskās partijas galveno uzdevumu tuvākajā laikā sagatavot, audzināt un plaši izvirzīt latviešu tautības kadrus vadošā partijas, padomju un saimnieciskajā darbā. Izbeigt praksi izvirzīt par partijas rajonu komiteju otrajiem sekretāriem, kā arī par darbaļaužu deputātu padomju izpildu komiteju priekšsēdētāju vietniekiem darbiniekus, kuri nav nacionālie kadri. Par padomju saimniecību, MTS un rūpniecības uzņēmumu direktoriem, kā likums, iecelt latviešu darbiniekus.
4. Pārkārtot Latvijas PS Republikā lietvedību visās partijas, valsts un sabiedriskajās organizācijās latviešu valodā. Ministru padomes sēdes, Latvijas KP CK biroja sēdes un plēnumus, kā arī partijas pilsētu un rajonu komiteju un darbaļaužu deputātu padomju izpildu komiteju sēdes noturēt latviešu valodā.
5. Uzdot Latvijas KP CK un Latvijas PSR Ministru padomei visīsākā laikā novērst trūkumus un kļūdas kolhozu celtniecībā, panākt kolhozu organizatoriski saimniecisko nostiprināšanos un zemniecības materiālās labklājības uzlabošanas.

Uzlikt par pienākumu Latvijas KP CK birojam un republikas Ministru padomei izstrādāt un realizēt pasākumus, lai radikāli uzlabotu stāvokli atpalikušajos kolhozos. Panākt jau šajā gadā ievērojamu kolhozu ienākumu pieaugumu, kā arī izstrādes dienu bagātāku apmaksu kolhozniekiem naudā un graudā.

Uzdot republikas Ministru padomei novērst kļūdas, kuras pielaidušas plānošanas un sagādes iestādes, plānojot lauksaimniecību un noteicot lauksaimniecības produktu sagādes normas, neņemot vērā rajonu un kolhozu ekonomisko stāvokli.

6. Uzdod Latvijas KP birojam pacelt politisko darbu līdz tam līmenim, kas jāveic republikai, izbeigt kaitīgo administrēšanu, radikāli izskaužot patvaļu un nelikumības, ko piekopt atsevišķi darbinieki attiecībā pret iedzīvotājiem, izvērst plašu izskaidrošanas darbu iedzīvotāju vidū, kas nodrošinātu iedzīvotāju aktīvu līdzdalību padomju varas pasākumos, kas virzīti uz padomju iestāžu darba krasu uzlabošanu un kolhozu nostiprināšanu.
7. Plēnums uzdod Latvijas KP CK birojam veikt pasākumus, lai radikāli uzlabotu ideoloģisko iestāžu – kino, teātru, daiļrades savienību, politisko zināšanu un zinātņu popularizēšanas biedrību, kā arī kultūras un izglītības iestāžu darbu.
Uzlabot marksisma – ļeņinisma propagandu latviešu valodā, šai nolūkā labāk izmantojot presi un radio. Plaši izskaidrot un neatlaidīgi realizēt dzīvē Komunistiskās partijas ļeņiniski – staļinisko nacionālo politiku, audzināt darbaļaudis internacionālisma un padomju tautu draudzības garā, vairāk lasīt lekcijas un referātus dzimtajā valodā uzņēmumos, kolhozos, cehos un brigādēs.
Organizējot speciālus kursus un seminārus, uzlabot nacionālo propagandistu – lektoru, referentu un žurnālistu sagatavošanu un audzināšanu.
Veikt pasākumus propagandistu sagatavošanai antireliģiskās propagandas veikšanai, pastiprināt dabas zinātņu un zinātnes propagandu, plašāk iesaistīt antireliģiskajā propagandā latviešu inteliģenci.
8. Uzdod Latvijas KP CK birojam izbeigt nevērīgo izturēšanos attiecībā pret tādu politiski svarīgu jautājumu kā mācību darba organizācija republikas augstskolās latviešu valodā, nopietni uzlabot nacionālo zinātnisko kadru sagatavošanu un to kvalifikācijas celšanu, plaši izmantot latviešu inteliģences kadrus, uzlabot tās vidū audzināšanas un ideoloģisko darbu, tās labākos pārstāvjus drošāk izvirzīt vadošos amatos mācību iestādēs, kā arī zinātniskās, kultūras un citās iestādēs.
9. Uzdod Latvijas KP CK birojam celt partijas organizatoriskā darba līmeni republikas partijas organizācijā, ik dienas palīdzēt partijas komitejām un partijas pirmorganizācijām partijas iekšējā un politiskā darba uzlabošanā.
Veikt pasākumus partijas organizāciju nostiprināšanai kolhozos, sniegt tām palīdzību kolhozu organizatoriski saimnieciskā nostiprināšanā un masu politiskā darba pastiprināšanā kolhoznieku vidū. Uzlabot padomju, arodbiedrību un komjaunatnes organizāciju vadīšanu, plašāk izvērst partijas organizācijā darba trūkumu kritiku un paškritiku.

Izlabot trūkumus, kādi pielaisti, uzņemot jaunus biedrus Padomju Savienības Komunistiskajā partijā. Pastiprināt politisko darbu ar bezpartejisko aktīvu, stingri individuālā kārtībā uzņemot partijā pirmrindas strādniekus, kolhozniekus un inteligences pārstāvjus – sevišķi no latviešu tautības vidus.

10. Uzdot Latvijas KP CK birojam un republikas partijas organizācijām vadīt komjaunatnes darbu un republikas jaunatnes komunistiskās audzināšanas darbu, piegriežot sevišķu vērību latviešu jaunatnes un skolnieku audzināšanai.
11. Ņemot vērā nopietnos trūkumus un kļūdas arodorganizāciju darbā nacionālo kadru audzināšanā un padomju nacionālās politikas realizēšanā dzīvē, uzdot Latvijas KP CK birojam un Arodbiedrību republikāniskajai padomei izlabot šīs kļūdas un panākt uz vietām arodorganizāciju darba uzlabošanu republikas darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā.
12. Uzdot Latvijas KP CK birojam un Latvijas PSR Ministru padomei mēneša laikā izstrādāt konkrētus pasākumus, kas nodrošinātu PSKP CK šā gada 12. jūnija lēmumu – par Latvijas PSR – izpildi partijas un padomju iestāžu darba uzlabošanā Latvijā.

Latvijas KP CK sekretārs

J. Kalnbērziņš.¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 1.a l., 16.-20. lp. Oriģināls.

Izvilks no LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja V. Lāča runas LKP CK 1953. gada 22.-23. jūnija plēnuma noslēgumā

(..)

Šis lēmums ir programma mūsu turpmākajam darbam. Līdz šim nav bijis tāda gadījuma, kad Padomju valdībai un PSKP Centrālajai komitejai būtu nācies kādu savu lēmumu attiecībā uz mūsu republiku atkārtot un, ka mēs kādu direktīvu nebūtu pilnīgi izpildījuši. Tāpēc nav ne mazāko šaubu par to, ka PSKP Centrālās komitejas š.g. 12. jūnija lēmums tiks godam izpildīts.¹

1. LVA, PA-101 f., 19. apr., 8. l., 108. lp. Oriģināls.

Taču izrādījās, ka J. Kalnbērziņa, V. Lāča, kā arī citu šī plēnuma dalībnieku skaļie vārdi par pieļautajām kļūdām un apņemšanos pārtraukt Latvijas kolonizāciju un

rusifikāciju ir bijusi tikai tukša, liekulīga runāšana. Kremļa funkcionāru savstarpējā cīņā par varu, kura aizsākās pēc J. Staļina nāves 1953. gada martā, PSRS iekšlietu ministrs L. Berija, pēc kura iniciatīvas tika pieņemti vairāki svarīgi lēmumi par būtiskām izmaiņām “ļeņiniski – staļiniskajā nacionālajā politikā”, zaudēja. 1952. gada 26. jūnijā viņš tika arestēts. Drīz pēc tam, 1953. gada 2. jūlijā Maskavā tika sasaukts PSKP CK plēnums, kurš noklausījās un apsprieda PSRS Ministru padomes priekšsēdētāja G. Maļenkova nolasīto PSKP CK ziņojumu “par L. Berijas antipartejiskām un pretvalstiskajām darbībām”. Ar speciālu PSRS Augstākās tiesas lēmumu 1953. gada 23. decembrī L. Berija tika nošauts.

1953. gada 7. jūlija PSKP CK plēnuma lēmumu “Par Berijas noziedzīgajām un pretvalstiskajām darbībām” 1953. gada 18. jūlijā apsprieda arī LKP CK plēnums.

Izvilums no J. Kalnbērziņa runas LKP CK 1953. gada 13. jūlija plēnumā

(..)

Ar dažādiem ļaunprātīgiem paņēmieniem Berija centās iedragāt PSRS tautu draudzību – daudznacionālās sociālistiskās valsts pamatu pamatus un visu brālīgo padomju republiku panākumu nosacījumu, iesēt nesaskaņas starp PSRS tautām, savienotajās republikās aktivizēt buržuāziski – nacionālistiskos elementus.

Šos viltīgos paņēmumus Berija izmantoja arī attiecībā uz Latvijas PSR, cenšoties panākt tādu stāvokli, kad krievu biedriem bija izslēgta iespēja strādāt nacionālajās republikās, izvirzot par mērķi sēt nacionālās nesaskaņas starp krievu un latviešu tautības darbaļaudīm. (..).

Es domāju, ka izteikšu mūsu plēnuma, republikas partijas organizācijas un visas latviešu tautas viedokli, ka partijas ienaidniekiem neizdevās un nekad neizdosies iedragāt latviešu tautas lielo draudzību ar lielo krievu tautu.¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 11. l., 97. lp. Oriģināls.

Izvilums no V. Lāča runas LKP CK 1953. gada 13. jūlija plēnumā

(..)

Atbildot uz nelietīgā nodevēja Berija ļaunprātīgo nolūku sagraut mūsu partijas, valdības un padomju tautas vienotību, Padomju Latvija plecu pie pleca vēl ciešāk sakļausies ap Padomju Savienības ļeņiniski – staļinisko Centrālo komiteju un Padomju valdību, pārliecināti un stingri turpinās savu ceļu uz priekšu – uz komunisma gaišākajām virsotnēm.¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 11. l., 97. lp. Oriģināls.

Izvilums no LKP CK 1953. gada 13. jūlija plēnuma lēmuma

(..)

Plēnums uzliek par pienākumu Latvijas KP CK birojam enerģiski rīkoties, lai nacionālo attiecību jomā likvidētu Berijas kaitnieciskās rīcības sekas, kas pēdējā laikā bija vērojamas republikā. Plēnums uzliek par pienākumu Latvijas KP CK birojam, pilsētu un rajonu komitejām plaši izskaidrot darbaļaudīm ļeņiniski – staļinisko nacionālo politiku un sistemātiski publicēt presē rakstus par šo jautājumu.¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 11. l., 204. lp. Oriģināls.

Izvilums no Latvijas KP CK biroja lēmuma “Par Latvijas KP pilsētu un rajonu komiteju plēnumos apspriestā PSKP CK plēnuma lēmuma par Berijas antipartejiskās un pretvalstiskās darbības rezultātiem”

Slepeni

Latvijas KP Centrālās komitejas biroja sēdes

Protokols Nr. 57

Par Latvijas KP pilsētu un rajonu komiteju plēnumos apspriestā PSKP CK plēnuma lēmuma par Berijas antipartejiskās un pretvalstiskās darbības rezultātiem

1953. gada 21. jūlijā

(..)

Liela uzmanība plēnumos tika pievērsta jautājumam par Berijas naidīgās darbības likvidāciju nacionālo attiecību laukā. Pēc Latvijas KP CK VI plēnuma daži darbinieki

pieļāva kļūdas nacionālās politikas īstenošanā. Vairākās pilsētās un rajonos, ministrijās un resoros sākās steidzīga sarakstu sastādīšana, lai nomainītu nelatviešu darbiniekus. Rēzeknē un Jelgavā bija gadījumi, kad tika noņemti lozungi krievu valodā. Baltijas dzelzceļa Jelgavas nodaļas politdaļas priekšnieks Žilinskis pieļāva rupjus buržuāziskā nacionālisma izpausmes faktus, par to CK birojs viņu izslēdza no partijas. Viss tas noveda pie buržuāzisko nacionālistu atdzīvošanās un aktivizācijas un nacionālo nesaskaņu uzkurināšanas starp republikas darbaļaudīm un saimnieciskā un politiskā darba pavājināšanās. Reizē ar to bija fakti, kad atsevišķi komunisti nepareizi saprata Latvijas KP CK 6. plēnuma lēmumus par nacionālo kadru izvērzišanu un politiskā darba pastiprināšanu latviešu valdībā kā buržuāziskā nacionālisma izpausmi. (..).

Daudzi komunisti uzstājoties kritizēja Latvijas KP CK un republikas Ministru padomi par pārlietu steidzīgu, nepārdomātu pieeju PSKP CK š.g. 12. jūnija lēmuma par Latvijas PSR, par nopietniem trūkumiem lauksaimniecības vadīšanā, par vājiem sakariem ar masām īstenošanā.

Latvijas KP CK birojs nolēmj:

(..) 3. Uzdot pilsētu partijas komitejām un rajonu partijas komitejām likvidēt Berijas naidīgās darbības sekas nacionālo attiecību laukā, nostiprināt tautu draudzību, audzināt darbaļaudis proletāriskā internacionālisma garā, plaši izskaidrot partijas un valdības politiku nacionālajā jautājumā, reaģēt uz katru buržuāziskā nacionālisma izpausmes faktu un veikt noteiktu cīņu ar šo ideju paudējiem.

Uzdot Latvijas KP CK propagandas un aģitācijas daļai sagatavot lekciju ciklu par padomju nacionālās politikas izskaidrošanu. (..).

5. Uzdot Latvijas KP CK partijas, arodbiedrību un komjaunatnes nodaļai apkopot kritiskās piezīmes, kuras izteiktas partijas komiteju plēnumos par Latvijas KP CK, republikas Ministru padomi un iesniegt izskatīšanai Latvijas KP CK sekretariātā. (..).1

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 24. l., 68.-72. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LKP CK 1959. gada 7.-8. jūlija VII slēgtais plēnuma, kurš tika veltīts latviešu nacionālkomunistu sagrāvei, pieņēma arī šādu lēmumu:

“Atcelt Latvijas KP CK 1953. gada 23. jūnija plēnuma lēmumu “Par trūkumiem politiskajā darbā un saimnieciskās un kultūras celtniecības vadīšanā republikā kā politiski nepareizu un kā partijas un Padomju valsts ienaidnieka L. Berijas uzspiestu.” (LVA, PA-101. f., 22. apr., 15. l., 30. lp.)

II nodaļa

Latvijas PSR zemāko padomju un partijas iestāžu tīrīšana

Izvilums no LPSR Tautas komisāru padomes priekšsēdētāja

V. Lāča runas LK(b)P CK plēnumā

Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Centrālās komitejas VI plēnuma
stenogramma

1944. gada 16. novembrī

(..)

Es gribu apstāties pie vēl viena jautājuma – par dažu biedru šķiriskas pieejas trūkuma, risinot kadru izvēles jautājumus. Mēs dažkārt nesajūtam ienaidnieku un kadru izvēlē pieļaujam bīstamu vieglprātību. Līdz karam viens otrs tautas komisārs pārāk aizrāvās ar vecajiem Latvijas buržuāziskās valdības pieredzējušiem darbiniekiem, tā saucamajiem neaizstājamajiem speciālistiem. Mēs zinām, pie kā vienu otru vadītāju šāda uzticēšanās neaizstājamajiem noveda. Tagad, īpaši apriņķos un pagastos, atkārtojas tas pats. Par pagastu izpildu komiteju priekšsēdētājiem, zemes komisiju un apriņķu izpildu komiteju locekļiem tiek ielikti nepārbaudīti darbinieki, kuri strādāja pie vāciešiem vai Ulmaņa laikā. Aprēķins tur ir acīmredzams. Ja darbā pagastā vai apriņķa izpildu komitejas daļā vai citā vietā ieliks jaunu darbinieku partizāni, Tēvijas kara invalīdu, strādnieku, tad priekšniecībai kādu laiku nāksies noņemties ar viņu, palīdzēt, mācīt, kamēr viņš iegūs pieredzi un nostāsies uz kājām. Daudz mierīgāk ielikt darbā pieredzējušu pagasta vecāko, kuram ir liela administrēšanas pieredze. Pirmajā laikā viņš, protams, strādās labi, lai iegūtu uzticību un priekšniecībai būs mierīga dzīve.

Bet pēc tam, kad nāksies risināt galvenos politiskos jautājumus – bet mēs tos jau tagad risinām – pēc tam viņš sāks nodarboties ar kaprīzēm, bremsēt, kaitēt, mēs to jau redzam labības sagādē un zemes reformas veikšanā un priekšniecības mierīgajai dzīvei pienāks nenovēršams gals. Šis mierīgās dzīves gals ir jau pienācis daudziem apriņķu vadītājiem un tas ir pilnīgi loģiski, likumsakarīgi, citādi tas arī nevarēja būt.

Lūk, tamdēļ arī, biedri, labāk no sākuma nedaudz noņemties, pasvīst un izaudzināt jaunus, partijai un padomju varai uzticamus darbiniekus, lai pēc tam mierīgi un

pārliecinoši līdz beigām celtu mūsu padomju republiku, nekā sākumā dzīvot bezbēdīgi, bet pēc tam izrādītos pie sasistas siles.

Tas nenozīmē, ka visi vecie darbinieki nekur neder, ka nevienu no viņiem nevar izmantot. Nē, lieta nav tāda. Vajag pārbaudīt un likt cilvēkus tādā vietā, kādai viņi ir cienīgi un vajag viņus pārbaudīt darbā, nezaudēt modrību, kas ar mums ļoti bieži notiek. Galvenais: vairāk uzmanības, cieņas un mīlestības pret mūsu jaunajiem padomju cilvēkiem, pret to zelta fondu, kurš veidojas no strādniekiem, partizāniem, Tēvijas kara dalībniekiem. Lūk, ar viņiem ir vērts noņemties, izaudzināt viņus, jo tas ir mūsu kadru pamats, tā ir mūsu nākotne.

Šķiriskās pieredzes trūkums dažkārt izpaužas risinot kārtējos saimnieciskos un politiskos uzdevumus. Mēs pārāk baidāmies no kulaka, rēķināmies ar viņa noskaņojumu. Pirms veikt kaut kādu pasākumu daudzi no mums sev bieži jautā: bet kā uz to paskatīsies kulaks. Lūk, tas ir interesanti: ar sabiedrības pārdzīvojušiem un likvidējušajiem slāņiem mēs rēķināmies, bet partijas līnijas, īstās padomju varas īstenošana paliek otrajā un trešajā plānā. Iztopot buržuāziskajiem nacionālistiem, atpalikušiem elementiem, miētpilsoņiem un iekšējam ienaidniekam mēs esam gatavi taisīt izņēmumu pēc izņēmuma no vispārējās padomju kārtības, bet paātrināt, tuvināt īstās padomju kārtības izveidošanu mēs nesteidzāmies.

Šodien mums ir jāizbeidz šī piekāpšanās un noskaņojumi un jāsaka pilnīgi atklāti: nedrīkst padarīt padomju varu par izkārtņi, aiz kuras pastāv kaut kas cits, polāri pretējs padomju varai. Piekāpšanos izdara tas, kurš ir vājš. Mēs esam stipri. Mums nav nepieciešamības piekāpties, ar labāko tautas dēlu un meitu, revolūcijas cīnītāju ar asinīm un sviedriem iekaroto.

Biedri! Vajag saprast vienu: ja kādam no mums ir uzticēts tas vai cits valsts darba lauks, tad tas nozīmē, ka mēs esam tautas izraudzītie, ka tauta uz mums skatās un mums ar visu savu darbību šī tautas uzticība ir jāattaisno. Bet tas nozīmē, ka katram no mums ir ar sirdi un dvēseli jābūt atbildīgam par viņam uzticēto valsts darba lauku, jāatdod visu sevi bez atlikuma darbam, jācenšas pēc tā, lai precīzi un vienmēr laikā izpildītu jebkuru partijas un valdības uzdevumu. Kas pret to ir vienaldzīgs, tas nav īsti godīgs cilvēks. Vēl sliktāk – tāds cilvēks kopējai lietai ir kaitīgs un no tāda ir jātiek vaļā. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 3. apr., 7. l., 11., 12., 13. lp. Oriģināls.

Talsu apriņķa izpildu komitejas atskaite par apriņķa padomju iestāžu darbinieku pārbaudi

Slepeni

Talsi, 1945. gada 15. decembrī

Atskaite

Par paveikto darbu, lai pārbaudītu Talsu apriņķa zemāko padomju iestāžu vadošos kadrus. Saskaņā ar Latvijas PSR Tautas komisāru padomes un Latvijas K(b)P CK 1945. gada 12. oktobra lēmumu Nr. 200 "Par Latvijas PSR zemāko padomju iestāžu vadošo kadru pārbaudi" tika izveidota speciāla komisija šādā sastāvā:

- 1) apriņķa partijas komitejas pirmais sekretārs b. Sēja,
- 2) apriņķa partijas komitejas kadru sekretāre b. Jātniece,
- 3) apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājs b. Zommers,
- 4) Iekšlietu tautas komisariāta apriņķa nodaļas priekšnieks b. Skarainis,
- 5) Valsts drošības tautas komisariāta apriņķa nodaļas priekšnieks b. Antonovs.

Tika sastādīti pilsētu un pagastu izpildu komiteju priekšsēdētāju un sekretāru, kā arī ciemu padomju priekšsēdētāju saraksti ar sīkām ziņām par viņu personībām. Šie saraksti tika iesniegti Iekšlietu tautas komisariāta un Valsts drošības tautas komisariāta nodaļām, lai pārbaudītu augstāk norādīto vadošo darbinieku politisko uzticamību.

Pagastu izpildu komiteju un ciemu padomju vadošo darbinieku pārbaude notika uz vietām, izbraucot uz turieni arī atbildīgajiem apriņķa partijas komitejas un apriņķa izpildu komitejas darbiniekiem.

Komisija rūpīgi izpētīja katru pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju un sekretāru, kā arī ciema padomes priekšsēdētāju, kā viņa politisko tā arī lietišķo īpašību puses, īpašu vērību pievēršot viņa agrākajai darbībai dzīves un darba vietā un atsauksmēm par viņu no vietējiem iedzīvotājiem. Katrs pārbaudāmais tika izsaukts arī uz komisijas sēdi. (..).

Pārbaudot visu 4 pilsētu un 18 pagastu izpildu komiteju priekšsēdētājus un sekretārus, visus 45 ciema padomes priekšsēdētājus par viņu darba lietišķo un politisko kvalitāti, izrādījās, ka ir nepieciešams nomainīt:

1. Mērsraga pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju Kirilu Pāvu, kurš sistemātiski nodarbojās ar žūpošanu, rupji izturas pret jaunsaimniekiem, slikti izpilda savus dienesta pienākumus, ar to diskreditējot padomju varu.
2. Lībagu pagasta izpildkomitejas sekretāru Pauli Ziemeli, bijušo aizsargu, kuram nav autoritātes sava pagasta darba zemnieku vidū.
3. Lubezeres pagasta izpildu komitejas sekretāri Valeriju Jansonu, kura agrāk bija sastāvējusi aizsargu organizācijā.
4. Valdemārpils pilsētas izpildu komitejas priekšsēdētāju Līvu Gercu, kura agrāk sastāvēja aizsargu organizācijā.
5. Ārlavas pagasta Lubes ciema padomes priekšsēdētāju Jāni Jeriku, kurš agrāk sastāvēja aizsargu organizācijā un savā darbā pieļāva rupjas kļūdas, diskreditējot padomju varu.
6. Ārlavas pagasta Īves ciema padomes priekšsēdētāju Eduardu Leju, kurš izmantoja savu dienesta stāvokli un no zemnieku saimniecībām sev un saviem tuviem radniekiem izdalīja lauksaimniecības produktus. Ir nepieciešams viņu nekavējoties atbrīvot no darba un saukt pie atbildības tiesā.

Aprīņa partijas komiteja ieteica aprīņa izpildu komitejai izraudzīties pārbaudītus kadrus, lai nomainītu augstāk minētos un aprīņa izpildu komitejas sēdē apstiprināt visus darba spējīgos pagastu izpildu komiteju un ciemu padomju darbiniekus un par katru darbinieku materiālus apstiprināšanai iesniegt aprīņa partijas komitejā.

Talsu aprīņa izpildu komitejas priekšsēdētāja vietnieks
sekretārs

A. Kauliņš
J. Lagzdiņš.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 141. l., 133., 134. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Ludzas aprīņa izpildu komitejas ziņojums par aprīņa padomju iestāžu kadru pārbaudes rezultātiem

Slepeni

Latvijas PSR Tautas komisāru padomes Lietu pārvaldes kadru daļas priekšnieci

b. Augustei

Ziņojums

Par Ludzas apriņķa izpildu komitejas zemāko padomju kadru pārbaudi uz 1945. gada
24. decembri

Pavisam izskatīti: pagastu izpildu komiteju priekšsēdētāji	12 cilvēki
Apstiprināti	11 cilvēki
Neapstiprināti	1 cilvēks
Pavisam izskatīti: pagastu izpildu komiteju priekšsēdētāju vietnieki	7 cilvēki
Apstiprināti	6 cilvēki
Neapstiprināti	1 cilvēks
Pavisam izskatīti: pagastu izpildu komiteju sekretāri	11 cilvēki
Apstiprināti	9 cilvēki
Neapstiprināti	2 cilvēki
Pavisam izskatīti: ciemu padomju priekšsēdētāji	73 cilvēki
Apstiprināti	62 cilvēki
Neapstiprināti	11 cilvēki
Pavisam izskatīti: pilsētas izpildu komitejas darbinieki	34 cilvēki
Apstiprināti	33 cilvēki
Neapstiprināti	1 cilvēks
Kopā izskatīti:	139 cilvēki
Apstiprināti	123 cilvēki
Neapstiprināti	16 cilvēki
16 cilvēku neapstiprināšanas iemesli ir sekojoši:	
1. Sistemātiska žūpošana un pilnīga bezatbildība	6 cilvēki
2. Par sakariem ar kulakiem un palīdzības sniegšana arestēto aizsargu ģimenēm	4 cilvēki
3. Dēls bijis vācu armijā	1 cilvēks
4. Strādāja vācu pusei (pagasta vecākais, nocietināto robežu celtniecības vadītājs utt.), nebauda politisko uzticību	5 cilvēki.

(..) No apriņķa izpildu komitejas darbiniekiem apstiprināti 33 cilvēki, 2 cilvēki apstiprināti zemākos amatos sakarā ar viņu nepietiekamo kvalifikāciju (apriņķa izpildu komitejas sekretāre b. Golubcova apstiprināta par protokolu daļas vadītāju un apriņķa izpildu komitejas protokolu daļas vadītājs b. Bricis apstiprināts par pagasta izpildu komitejas sekretāru).

Ludzas apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājs

(Pelšs).¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 141. l., 136. lp. Kopija. Tulkojums no krievu valodas.

Īsā laikā Latvijā nomainīja 356 pagastu izpildu komiteju priekšsēdētājus, no tiem 78 politisku motīvu dēļ. Tikai Rīgas apriņķī vien nomainīja 26 pagastu vadītājus, no tiem puse tūdaļ nokļuva cietumā. Līdz 1946. gada februārim tika pārbaudīti 1533 vietējie darbinieki. No darba atbrīvoja 312 cilvēkus, tajā skaitā 169 politisku iemeslu dēļ. Līdz 1946. gada 1. aprīlim bija pārbaudīti jau 2746 cilvēki, tajā skaitā 453 pagastu izpildu komiteju priekšsēdētāji, 431 pagastu izpildu komiteju sekretārs, 1127 ciemu padomju priekšsēdētāji un 729 citi vietējie darbinieki. No darba atbrīvoja 522 cilvēkus, no tiem 255 politisku iemeslu dēļ. Bauskas apriņķī nomainīja 31 pagastu izpildu komitejas priekšsēdētāju, Jēkabpils apriņķī 45, Madonas apriņķī 43. Atsevišķos pagastos izpildu komiteju priekšsēdētājus nomainīja 5-6 reizes. Līdz 1948. gada aprīlim Latvijas laukos no darba atbrīvoja pavisam 1100 vietējos darbiniekus. Kā atbrīvošanas iemesls galvenokārt tika minēti politiskie motīvi.¹

1. Skat.: Jānis Riekstiņš "Kadru tīrīšana" pēckara gadu Latvijas laukos // Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 4. novembris

LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja V. Lāča rīkojums attīrīt Cēsu apriņķa Jaungulbenes pagasta Kalniešu ciema padomi no šķiriski svešiem elementiem

Slepeni

Rīga

Nr. 418-s

1948. gada 15. maijā

Cēsu apriņķa darbaļaužu deputātu padomes izpildu komitejas priekšsēdētājam

biedram Freibergam

Uz to ziņu pamata, kuras saņemtas Latvijas PSR Ministru padomē un ar kurām Jūs personīgi iepazīstināja biedrs Mūrmans, ir zināms, ka Jaungulbenes pagasta Kalniešu ciema padomes deputātu sastāvā ir iekļuvušas vairākas personas, kuras agrāk

ir sastāvējušas “aizsargu” organizācijā: Jānis Pētera dēls Miljans, divreiz pakļauts zemes reformai, Jānis Jāņa dēls Eberharts, kuram ir radnieciski sakari ar šķiriski svešiem elementiem un citi.

Latvijas PSR Ministru padome uzdod Jums izpētīt šīs ciema padomes deputātu sastāvu, noskaidrot, kura vainas dēļ deputātu sastāvā iekļuva šķiriski sveši elementi, pārbaudīt augstāk minēto paziņojumu pareizumu un, ja tie apstiprināsies, apspriest jautājumu par viņu atstāšanu vai atsaukšanu no deputātu sastāva.

Vienlaicīgi tiek ieteikts vērst uzmanību šīs ciema padomes darbā šķiriskās līnijas īstenošanā, valsts plānu un saistību izpildē, iedzīvotāju trūcīgo slāņu aktīvistu iesaistīšanu ciema padomes darbā. Uzdot Jaungulbenes pagasta izpildu komitejai sistemātiski sekot šīs ciema padomes darbam, piedalīties ciema padomes sesijās un izpildu komitejas sēdēs, kā arī novērot deputātu praktisko darbu.

Par šī rīkojuma izpildi paziņot LPSR Ministru padomei līdz 1948. gada 1. jūnijam.

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājs

V. Lācis.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 347. l., 67. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilums no LK(b)P Jaunjelgavas komitejas biroja lēmuma “Par buržuāziski nacionālistisko elementu ielavīšanos komjaunatnes rindās”

Sevišķās mapes jautājums

1950. gada 5. maijā

Noklausījis rajona komjaunatnes komitejas sekretāra b. Bluša informāciju par buržuāziski nacionālistisko elementu ielavīšanos komjaunatnes rindās, Latvijas K(b)P Jaunjelgavas rajona komitejas birojs atzīmē, ka š.g. 14. martā VDM iestādes Degļupes ciema padomes kolhozā “Darba Vara” atklāja buržuāziski nacionālistisku jaunatnes pagrīdes organizāciju, kas darbojās zem komjaunatnes pirmorganizācijas izkārtnes (visi tās locekļi un organizācijas sekretārs G.M. Zemīts un M.K. Meijers ir arestēti).

Norādītās personas komjaunatnē uzņēma 1948. gada novembra mēnesī LĻKJS Ogres apriņķa komiteja. Šī organizācijas par savu uzdevumu stādīja bruņotas pagrīdes

organizācijas radīšanu cīņai pret padomju varu kara gadījumā. Sava mērķa īstenošanai uzstādīja uzdevumus ielavīties komjaunatnes organizācijā, atbildīgos posteņos, aktīvi piedalīties darbā, iemantot uzticību.

Šī pagrīdes organizācija izplatīja savu ietekmi uz bijušā Birzgales pagasta apkārtnē – Birzgales, Oškalnes, Daugaviešu, īpaši Degļupes – ciemu padomju jaunatni.

Buržuāziski nacionālistisko elementu ielavīšanās komjaunatnes rindās, veselas pagrīdes organizācijas darbs zem komjaunatnes organizācijas izkārtnes bija iespējams bijušā Birzgales pagasta partijas un komjaunatnes organizāciju politiskās modrības zaudēšanas un Jaunjelgavas komjaunatnes rajona komitejas politiskās modrības notrulināšanās, nepietiekoša masu politiskā darba ar ārpus komjaunatnes stāvošo jaunatni rezultāts. (..).

Latvijas K(b)P Jaunjelgavas rajona komitejas sekretāre

Rogožinska.¹

1. LVA, PA-101 f., 4158.f., 1. apr., 4.a l., 1., 2., 3. lp. Oriģināls.

Izvilumi no LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja V. Lāča runas LK(b)P CK 1953. gada 22.-23. jūnija plēnumā

(..)

Manuprāt mūsu darbā pielaisto kļūdu galvenais iemesls ir ļeņiniskās – staļiniskās nacionālās politikas principu nepareiza izpratne, iztulkošana un pielietošana praksē, kas noveda pie nacionālās politikas lieliem izkropļojumiem, pie nepareizas līnijas mūsu kadru izvietojuma politikā ar visām no tā izrietošām negatīvām sekām. Iedami pa vieglākās pretestības ceļu, mēs nepietiekami rūpējāmies par nacionālo kadru sagatavošanu un savlaicīgu izvietojumu vadošā un atbildīgā partijas, padomju un saimnieciskā darbā. Tā vietā, lai diendienā gādātu par nacionālo kadru izaudzināšanu, lai pasvīstu un papildētos ar viņu norūdišanu praktiskā darbā, lai paciestu zināmas neērtības sākuma perioda, sakarā ar tādu nepiedzīvojušu kadru darbību, kamēr tie uzkrātu pieredzi un apgūtu darba veiksmi – mēs centāmies izlīdzēties ar citu tautību biedru palīdzību, jo tas bija daudz ērtāk un mums bija daudz mazāk rūpju. Šie citu tautību biedri savā vairākumā bija pieredzes bagāti, izgājuši lielu padomju dzīves un

darba skolu un tāpēc varēja tūlī strādāt daudz sekmīgāk un pilnvērtīgāk, nekā to būtu varējuši mūsu jaunie, nepiedzīvojušie nacionālie kadri. (..).

Kļūda nebija tā, ka mēs pirmajos pēckara gados plaši izmantojām pieredzes bagāto krievu un citu tautību biedru palīdzību republikas dzīves atjaunošanā un attīstīšanā. Tas bija pareizi un to vajadzēja darīt. Mūsu kļūda ir tā, ka mēs nepratām šo lielo palīdzību pareizi izmantot, ka mēs nepratām balstīties uz citu tautību biedru palīdzību un pieredzi, laikā izaudzināt vietējos nacionālos kadrus, ka mēs savlaicīgi neizvirzām vadošā un atbildīgā partijas, padomju un saimnieciskās darbā pietiekamu skaitu latviešu tautības kadru. Mūsu kļūda ir tā, ka mēs nepietiekami pretojamies dažu partijas, padomju un saimniecisko vadošo darbinieku nepareizajai tendencei joprojām turpināt iet pa vieglākās pretestības ceļu kadru izvietojuma politikā. Mēs nebijām pietiekoši konsekventi šajā jautājumā un laikā nedarījām galu šīm tendencēm, kuras neizbēgami noveda pie tiem lielajiem nacionālās politikas izkropļojumiem, kurus šodien apspriežam šajā plēnumā. (..).

Dažus vārdus es gribu teikt par mūsu līdzšinējo kadru izvietojuma problēmu vispār. Vispirms te jārunā par ievērojamā daļā mūsu atbildīgo partijas, padomju un saimniecisko darbinieku valdošām pārmērīgajām bailēm no tā saucamajām “astēm”, no pagātnes ēnām, kas noved pie pārlieta bīkluma un nedrošības tieši latviešu nacionālo kadru izvietojumā un stipri sašaurina izmantojamo kadru kontingentu. Pie mums ir ieviesies kaut kas līdzīgs anketas kultam. Mums ir tādi kadru darbinieki, kuri joprojām turpina dzīvot un vadīties savā darbā no piecpadsmit, divdesmit un vēl vairāk gadu vecām anketu ziņām, pilnīgi ignorējot attiecīgu padomju pilsoņu darbību un būtību padomju laikā. Aizsargs, mazpulcēns, vanags, skauts, korpoleris, leģionārs un tamlīdzīgi vārdi kļuvuši par bubuļiem, kas neļauj daudziem no mums saskatīt dzīvo cilvēku, viņa būtisko seju, viņa piemērotību vienam vai otram darbam, viņa uzticību padomju varai. Šai sakarībā mums jāvērs savs skatiens atpakaļ pagātnē. Kāds bija stāvoklis buržuāziskās Latvijas laikā?

Stāvoklis bija tāds, ka kaut kurš valsts iestāžu un uzņēmumu darbinieks, sevišķi uz laukiem, nevarēja dabūt darbu savā specialitātē, bet, ja bija dabūjis, tad nevarēja noturēties savā amatā, ja viņš neiestājās vienā vai otrā no toreiz pastāvošajām valdošās šķiras kontrolētām organizācijām. Viena daļa tur iestājās tāpēc, ka šīs organizācijas tiešām bija viņiem tuvas un atbilda viņu šķiriskajām interesēm un reakcionārajām tieksmēm, bet cik nebija tādu, kas tur iestājās savas neapzinības dēļ vai arī tādēļ, lai viņus neatlaistu no darba. Sevišķi daudz mēs tādus varam sastapt starp agronomiem un

mežziņiem, lauku skolotājiem un ārstiem. Daudzi no viņiem šodien pēc labākās sirdsapziņas uzticīgi kalpo padomju varai un mēs viņu biogrāfijās par pēdējiem 13 gadiem neatradīsim neviena traipa, neviena negatīva fakta. Ja tāds cilvēks savu darbu grib strādāt un godīgi soļot kopā ar mums vienotā padomju ļaužu ierindā – kāpēc viņu atstumt, padarīt par otrās šķiras pilsoni, kāpēc grūst viņu mūsu ienaidnieku apkampienos un vairot, ja ne tieši ienaidnieku skaitu, tad tomēr vairot neapmierināto cilvēku skaitu? Ar to mēs tikai lejam ūdeni uz mūsu politisko ienaidnieku dzirnavām. Ar to es negribu sacīt, ka mums vajag pilnīgi ignorēt anketu datus un atsevišķu pilsoņu biogrāfijas datus. Protams, ka mums arī tie ir jāņem vērā, ir jāsaasina mūsu uzmanība attiecībā pret vienu vai otru darbinieku, bet kā jau es teicu, mēs nedrīkstam aiz šiem datiem nesaredzēt dzīvo cilvēku. Tāds kadru daļas vadītājs, kurš šodien vēl vadās no piecpadsmit un vairāk gadus veciem anketu un arhīva datiem un kurš nezina vai negrib zināt par darbinieka dzīvi, rīcību, nostāju padomju varas laikā, tāds kadru daļas vadītājs, kurš par jebkuru cilvēku vēlas zināt tikai to, kas viņš kādreiz ir bijis, bet nevēlās zināt, kāds šis cilvēks ir tapis šodien – nekur neder un par velti saņem savu algu.¹

1. LVA, PA-101 f., 16.a pr., 10. l., 25., 26. lp. Oriģināls.

III nodaļa
Iestāžu, organizāciju un uzņēmumu attīrīšana no
neuzticamiem kadriem

LK(b)P CK lēmums par Latvijas jūras kuģniecības kadriem

Latvijas K(b)P CK biroja

Lēmums

Protokols Nr. 199 § 22

Stingri slepeni

(no Sevišķās mapes)

1945. gada 11. oktobrī

Par Latvijas jūras kuģniecības ārzemju peldošā sastāva kadriem

Latvijas Valsts jūras kuģniecības peldošā sastāva pārbaude parādīja, ka liela daļa jūrnieku no ārzemju kuģiem ir jānoraksta kā neatbilstošus uzrādītajām prasībām. Nepieciešamā jūrnieku nomaina, kuri ir jānoņem no kuģiem un attiecīgā peldošā sastāva rezerves trūkums kuģniecībai, lai nokomplektētu šīs komandas, nostāda Latvijas kuģniecību apstāšanās draudu priekšā.

Lai nepieļautu flotes apstāšanos un ārzemju kuģniecības kuģus nokomplektētu ar kvalificētiem un politiskā ziņā pārbaudītiem kadriem, Latvijas K(b)P CK birojs nolemj:

1. Uzdot Latvijas Valsts jūras kuģniecības priekšnieka vietas izpildītājam b. Habalovam:

a) pēc saskaņošanas ar Latvijas baseina Valsts drošības ministrijas daļas ūdens daļas priekšnieku b. Zarubinu nekavējoties no ārzemju kuģniecības kuģiem atsaukt visas personas, kuras neatbilst ārzemju kuģniecības izvirzītajām prasībām,

b) no ārzemju kuģniecības kuģiem noņemtos jūrniekus nosūtīt darbā uz kabotāžas flotes kuģiem, kuģniecības krasta darbā un ostās, Baltijas tehniskajā flotē, kuģu remontu un kuģu būves rūpnīcās un Rietumu – Dvinas upju kuģniecībā,

c) nepieļaut vilcināšanos jautājumu izlemšanā par to jūrnieku darbā iekārtošanu, kuri noņemti no ārzemju kuģniecības kuģiem un, ja ir vēlēšanās, atvaļināt viņus no kuģniecības pēc pašu vēlēšanās.

2. Uzdot uzņēmumu vadītājiem, kuri minēti 1. "b" punktā, nodrošināt no Latvijas kuģniecības ieradušos jūrniekus ar darbu, pēc iespējas atbilstošu viņu specialitātei un algai, kādu viņi saņēma uz kuģiem.

3. Uzdot komisijai šādā sastāvā: b.b. A.P. Eglītis (sasauksana), A.A. Noviks, M.S. Zarubins un I.N. Afanasjevs 5 dienu laikā pārbaudīt VDM ūdens daļas un Valsts kuģniecības kadru daļas jautājumus par personu noņemšanu no kuģiem, kurām ir aizliegta ārzemju kuģniecība, noteikt no kuģiem noņemto jūrnieku turpmāko izmantošanu un par rezultātiem paziņot Latvijas K(b)P CK birojam. (..).

5. Uzdot Latvijas baseina VDM ūdens daļai (b. Zarubinam) nekavējoties uzsākt Rīgas jūras skolas audzēkņu specpārbaudi, kuri pabeiguši mācību kursu (..) un atrodas kuģniecības rezervē. (..).

10. Protokola veidā:

Lūgt PSRS Ministru padomei un VK(b)P CK:

1) Uzdot PSRS Jūras flotes ministrijai (b. Širšovam):

a) š.g. oktobrī no citiem baseiniem nosūtīt Latvijas jūras kuģniecībai darbam uz ārzemju kuģniecības kuģiem: kuģu kapteiņus 10 cilv., kapteiņa vecākos palīgus 8 cilv., kapteiņa otros palīgus 9 cilv., kapteiņa trešos palīgus 3 cilv., vecākos mehāniķus 8 cilv., otros mehāniķus 7 cilv., trešos mehāniķus 4 cilv., mašīnistus 15 cilv., kurinātājus 50 cilv., matrožus 50 cilv.

b) komandēt uz Latvijas Valsts kuģniecību visus Latvijas pamattautības jūrniekus, kuri strādā citos baseinos. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 9. apr., 35.a l., 106., 107., 108. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**PSRS Tautas komisāru padomes reliģijas kulta lietu pilnvarotā
Latvijas PSR V. Šeškēna un PSRS Reliģijas kulta lietu padomes
priekšsēdētāja I. Poļanska slepenā sarakste par stāvokli atsevišķās
konfesijās**

1945. gada 31. decembrī

Visvairāk uzmanības par atsevišķām konfesijām pagājušajā ceturksnī ir izpelnījušies šādi momenti. Kad no padomes tika saņemts paziņojums par atļauju turpināt nodarbības garīgajā seminārā, es pirms Ziemassvētkiem apmeklēju Springoviču, kurš slimības dēļ aptuveni divas nedēļas necēlās no gultas. Dažas dienas pirms tam bija arestēts viņa kūrijas notārs Začests, kurš pildīja lietveža un personiskā adjutanta pienākumus. Springovičs kūrijā bija pilnīgi viens un sāka ar sūdzībām par grūtajiem laikiem. Es, starp citu piezīmēju – bieži gadās, ka sējot vēju, cilvēki aizmirst, ka pļaus vētru. Springovičs tūlīt mainīja tēmu un neatgriezās vairs pie sūdzībām.

Pēc daudziem saimnieciskiem jautājumiem viņš pateicās par litera ēdināšanu, automašīnas riepām utt. Es viņam paziņoju par atļauju attiecībā uz semināru. Bija skaidri redzams, ka viņš bija ļoti iepriecināts un apsoltīja daudz un godprātīgi lūgt par visiem tiem, ka iedeva šo atļauju un visādi centās pārliecināt, ka seminārā audzinās visīstākos padomju garīdzniekus. Pēc tam viņš paziņoja, ka tas arī labi, ka seminārs tikai tagad sāks darbu, kad ir jau pieraduši pie padomju apstākļiem un vairāk vai mazāk iepazīlušies ar padomju likumiem. Uz manu jautājumu par semināra vadību Springovičs paziņoja, ka viņam nav cita kandidāta kā profesors Strods, un viņš prasīja manas domas par šo kandidatūru. Es piekritu viņam, ka citu kandidatūru neredzu. Tā arī izlēmām. Pacēlās jautājums par semināra ēku, agrāk tā bija atsevišķa būve, precīzāk, vesels kombināts Pārdaugavā. Kopš 1940. gada šo ēku aizņem bērnu kaulu tuberkulozes sanatorija. Es Springovičam tieši paziņoju, lai ar šo ēku pilnīgi nerēķinās, ka vajag remontēt ēku Katoļu [ielā] 14, kā bija paredzēts sākotnējos lūgumos par semināru. [..]

Viņš ar pateicību atteicās no valsts celtniecības organizāciju palīdzības Katoļu [ielas] 14 ēkas remontā, paziņojot, ka pagaidām būšot tikai daži studenti un viņi iztikšot bez remonta. Personiski es arī iepriekš paredzēju, ka šajā mācību gadā viņi neuzsāks regulāras mācības un, ka pagaidām seminārs galvenokārt ir vajadzīgs, lai celtu vadības prestižu un lai nostiprinātu savas pozīcijas Latvijā. Tagad viņi ir pilnībā apmierināti. No otras puses, sakarā ar garīdznieku skaita samazināšanos, kādu viņi ir izjutuši pēdējā laikā, semināra atvēršanai ir liela nozīme ticīgo masās, lai izlīdzinātu nevēlamo noskaņojumu. Minēšu piemēru: pie manis ieradās Viļakas pagasta ticīgo katoļu delegācija. Viļakā divās baznīcās bija trīs garīdznieki, viņus nesen represēja un pagastā nepalika neviena garīdznieka. [..]

Atnāca pie manis prasīt vienalga kādu garīdznieku, es viņus aizsūtīju pie metropolīta un garām ejot piebildu, ka mēs jau atvērām semināru un ne par kādām reliģijas vajāšanām nevar runāt.

Jums zināmo prelāta Vaikuļa rakstu es nodevu komisijai, kas izskata vācu ļaundarības, tajā tiek runāts par to, kā hitlerieši vajāja katoļu baznīcu Latvijā. Tā kā Rīgā tiek gatavots kara noziedznieku process, tad Vaikuļa kā ģenerālā vikāra liecības šajā situācijā, kaut vai viņa raksta robežās (es to nodevu b. Pugo), var būt interesantas. Vaikuli 3. janvārī ar telegrammu izsaukšu uz komisiju, lai pārbaudītu viņa noskaņojumu.

Luterāņiem stāvoklis nav mainījies. Jautājumā par t.s. evaņģelizācijas pārtraukšanu man bija nopietna saruna ar Irbi, kurš atteicās pakļauties bez oficiāla rakstiska rīkojuma. Uz manu piezīmi, ka viņam pietiek ar manu kategorisku paziņojumu un, ka es pieprasu, lai ap šo jautājumu nebūtu lieka trokšņa, Irbe tālāk turpināja paust sašutumu, bet pēkšņi nomierinājās. Izrādās, viņš izdzirdēja, ka man aiz loga sāka skanēt pareizticīgo katedrāles zvani. Tālāk viņš jau sāka runāt ar smaidiņu, labi, evaņģelizācijas nebūs, bet mēs ņemsim piemēru no pareizticīgajiem un viena dievkalpojuma vietā, kā tas bija līdz šim, rīkosim tos bez sprediķa, bet katru dienu, lai tad ir tā, ko jūs mums izdarīsiet. [..].

Irbe nosūtīja divus vēstījumus draudzēm, vienu, kas saistīts ar bandītu atgriešanos no meža un otru uz Ziemassvētkiem. Abiem ir gandrīz pretpadomju raksturs un tie nebija ar mani saskaņoti, lai gan es to viņam pieprasīju. Vēstījumu pēc tam, kad tie tiks pārtulkoti un pārrakstīti, izsūtīšu.

Rīgā ir viena bijusī anglikāņu baznīca, kas savā laikā apkalpoja ārzemniekus. 1941. gadā pēc līguma ar šīs baznīcas pārstāvi skotu Lofsonu, kurš bija saglabājis savu amatu vācu laikā, to izremontēja un pieņēma Sv. Pētera baznīcas mācītājs profesors Freijs. Pašlaik gan Lofsons, gan Freijs ar savu draudzi to joprojām aizņem.

Pirms sākt oficiāli interesēties par šo jautājumu, es iegāju pie biedra Valeskalna (P. Valeskalns – tolaik LPSR ārlietu tautas komisārs – Aut.) aprunāties. Viņš man rekomendēja pagaidām šajā lietā nejaukties, ar Lofsonu nerunāt, jo pie viņa bija no angļu vēstniecības Maskavā un ļoti interesējās par šīs baznīcas stāvokli. [..].

Lūdzu Jūsu norādījumus, ko darīt šajā jautājumā turpmāk, reģistrējot šo draudzi – nomnieku. [..].

Iesniedzu ziņas pēc jaunās statistikas formas, bet man galvenais grūtums ir tas, ka neviens nezina, kur sākas privātais un kur beidzas municipālais un nacionalizētais īpašums, jo, kā jau es Jums agrāk ziņoju, ne 40.-41. gadā, ne 44. [gadā] un vēlāk nekādi republikai kopīgi lēmumi netika pieņemti. Lēmumiem par atsevišķām mājām ir tīri vietējs raksturs un acīmredzami tiem nav sevišķi likumīga spēka. [..].¹

1. LVA, 1448. f., 2. apr., 239. l., 57.-60. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Antonijs Springoviĉs – Rģgas arhibģskaps metropolģts

K. Irbi 1946. gada 21. februārģ arestģja par kaitnieciskas darbģbas organizģšanu. Viņam tika piespriesti 10 gadi labošanas darbu nometnģ. Atbrģvots no ieslodzģjuma 1956. gada 15. novembrģ.

Izvilums no Latvģjas dzelzceļa strģdnieku kadru daļas priekšnieka Sidelņikova dienesta ziņojuma par darbinieku atestģciju 1946. gadģ un represģjģm pret neatestģtajiem

1946. gads

(..)

Masu profesģju darbinieku kvantitatģvģ un kvalitatģvģ sastģva raksturojums.

1946. gada maijģ pilnģbģ tika pabeģgta visu dzelzceļa darbinieku, kas bija palikuģi okupģtajģ teritorģjģ, politiskģ atestģcija: dzelzceļa galvenajos dienestos no visiem atestģcijai pakļautajiem atestģti 2 5336 cilv., dzelzceļa atestģcijas komisģja, balstģties uz izskatģtajiem materiģliem ir atteģkusi atestģciju 1195 cilv., vai apmģram 5 %.

Pģc motģviem:

a)	Dzimtenes nodevģji	6 cilv.
b)	dezertģeri no SZSA (Strģdnieku – zemnieku Sarkanģs armģjas)	749 cilv.
c)	policģsti – apsargģ	58 cilv.
d)	aģzsargģ	236 cilv.
e)	vģcu armģjģ dienģjuģie	367 cilv.
f)	cģti politģski neuzticamģe	379 cilv.

1195 cilv.

Dzelzceļa atestģcijas komisģjas lģmumu izpilde neatestģtajiem:

a)	represģti	156 cilv.
b)	nosģtģti uz aizmugures dzelzceļģm	37 cilv.
c)	atstģti darbģ, kas nav saģstģts ar vilcienu kustģbu	523 cilv.
d)	atģjaunoti iepriekģģjģ amatģ	41 cilv.

e)	strādā ieņemamajā amatā pēc saskaņošanas ar iestādēm, taču viņu lietas par atjaunošanu (darbā) vēl nav izskatītas	106 cilv.
f)	atlaisti no darba dažādu iemeslu dēļ	339 cilv.
	t.sk.: iesaukti SZSA	85 cilv.
g)	dezertējuši no dzelzceļa	31 cilv.

Latvijas dzelzceļa strādnieku kadru daļas priekšnieks
administratīvā dienesta inženiermajors

Sideļņikovs.¹

1. LVA, 93. f., 16. apr., 5. l., 5. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieka palīga Grigorjeva
prasība LPSR Ministru padomes Lauksaimniecības kooperācijas
galvenās pārvaldes priekšniekam A. Kalniņam sniegt paskaidrojumu
par kadru tīrīšanu**

Slepeni

1947. gada 6. februārī

Latvijas PSR Ministru padomes Lauksaimniecības kooperācijas galvenās pārvaldes
priekšniekam b. A. Kalniņam

No Latvijas PSR Milicijas pārvaldes sociālistiskā īpašuma izlaupīšanas aizsardzības daļas ziņojuma ir redzams, ka Jūs līdz šim laikam neesat izpildījis LK(b)P CK un Latvijas PSR Ministru padomes norādījumu par kadru rūpīgu izraudzīšanos un visa tirdzniecības aparāta iztīrīšanu no bijušajiem tirgotājiem un privāto uzņēmumu īpašniekiem.

Centrālajā tirgū lauksaimniecības kooperācijas stendos gaļu pārdod bijušais privātais tirgotājs Iškiless, kuram agrāk piederēja privātais veikals.

Arī Matīsa tirgū ar gaļu tirgojas bijušie privātīpašnieki – Vents, Traubahs, Reiss, Kūns un citi, kuri nesēn slēdza savus veikalus, uzsākot tirdzniecību ar precēm, kuras viņiem nepieder, zem valsts izkārtnes.

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks b. M. Plūdonis lūdz Jūs līdz š.g. 10. februārim sniegt paskaidrojumu par to, ko Jūs dariet, lai no tirdzniecības tīkla padzītu bijušos tirgotājus un tirdzniecības uzņēmumu īpašniekus.

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks palīgs

Grigorjevs.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 297. l., 41. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR Valsts apdrošināšanas pārvaldes priekšnieka
N. Sviridova ziņojums par pārvaldes priekšnieka vietnieku E. Ošiņu**

Kopija

Latvijas PSR Valsts apdrošināšanas pārvalde

Telefons Nr. 20062

1948. gada 20. decembrī

Slepeni

Latvijas K(b)P CK sevišķajam sektoram

Uzskatu par savu pienākumu darīt jums zināmu, ka, pieņemot Latvijas PSR Valsts apdrošināšanas pārvaldes lietas un vēlākajā darbā, sākot ar š.g. 1948. g. septembri, es esmu konstatējis, ka slepenās lietas, kā arī sarakste par tām, glabājās ugunsdrošā skapī, kura atslēgas atradās pie Latvijas PSR Valsts apdrošināšanas pārvaldes priekšnieka biedra E. O. Ošiņa.

Biedrs Ošiņš ir dzimis 1908. gadā Rīgā, bezpartejisks. Pēc vidusskolas beigšanas no 1929. līdz 1935. gadam mācījās Latvijas universitātes ekonomikas fakultātē, kuru nepabeidza. Pēc tautības latvietis, pārvalda latviešu un krievu valodu. No 1932. līdz 1933. gadam sastāvēja par biedru Latvijas sociāldemokrātiskajā partijā. No 1926. gada līdz 1940. gadam strādāja kartogrāfiskajā uzņēmumā "P. Mantnieks un Ošiņš", sākumā kā izsūtāmais, bet pēc tam kā šī uzņēmuma tehniskais vadītājs. 1940. gadā, privāto apdrošināšanas biedrību likvidācijas laikā, pēc republikāniskās Valsts apdrošināšanas pārvaldes organizācijas b. Ošiņš strādāja par likmētās apdrošināšanas daļas priekšnieku.

Vācu okupācijas laikā Ošiņš strādāja iepriekšējā darbā, t.i., kartogrāfiskajā uzņēmumā “P. Mantnieks un Ošiņš”. Pēc Rīgas atbrīvošanas no 1944. gada 16. oktobra līdz 1945. gada 1. martam viņš strādāja Valsts apdrošināšanas pārvaldē un no 1948. gada marta strādā LPSR [Valsts apdrošināšanas] pārvaldē par pārvaldes priekšnieka vietnieku. Savā darba laikā viņš izrādīja dīvainu vēlēšanos pieņemt un turēt darbā personas, kuras politisku apsvērumu dēļ neder. Pats viņš atradās tuvos sakaros ar personām, kuras tika atbrīvotas vai kuras ir jāatbrīvo politisku iemeslu dēļ. Pie tam, arī viņš pats šo iemeslu dēļ ir jāatbrīvo.

Šī iemesla dēļ b. Ošiņš nebija pielaists un nevarēja tikt pielaists specdarbam. Tas bija zināms attiecīgajām iestādēm un arī Latvijas PSR Finanšu ministrijas specdaļai un personīgi Latvijas PSR finanšu ministram biedram Tabakam. (..)¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 428. l., 14., 15. lp. Kopija. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilums no LK(b)P Rīgas pilsētas komitejas biroja lēmuma par politiskās modrības pastiprināšanu rūpniecības uzņēmumos

Pilnīgi slepeni

(Sevišķā mape)

Jāatdod atpakaļ Latvijas K(b)P

Rīgas pilsētas komitejā triju dienu laikā

Latvijas K(b)P Rīgas pilsētas komitejas biroja 1949. gada 7. oktobra

Lēmums

Par partijas organizāciju darbu, lai pastiprinātu politisko modrību vadošajos pilsētas rūpniecības uzņēmumos

Latvijas K(b)P Rīgas pilsētas komitejas birojs atzīmē, ka pilsētas rūpniecības uzņēmumu partijas organizācijas ir paveikušas lielu darbu, lai paaugstinātu politisko modrību un uzlabotu sociālistiskā īpašuma apsardzību.

Taču vairākas pilsētas uzņēmumu partijas organizācijas ir pavājinājušas politiskās modrības celšanas darbu, savā darbā nav ņēmušas vērā buržuāzisko nacionālistu elementu darbību un šķiru cīņas saasināšanos Latvijas PSR sakarā ar kolektivizāciju un

kulaku likvidāciju. Partijas organizācijas nepietiekami nodarbojas ar masu politiskā darba pastiprināšanu, kas būtu vērsts uz politiskās modrības celšanu, patriotisma jūtu audzināšanu, kas noveda pie nopietniem trūkumiem modrības jautājumos uzņēmumos.

Vairāku partijas organizāciju un saimniecisko vadītāju uzmanības pavājināšanās jautājumos par politiskās modrības celšanu un ugunsdrošības un apsardzes jautājumiem noveda pie ievērojama skaita ugunsgrēku pilsētas uzņēmumos (Kuģu būvniecības, “Aurora”, “Sarkanais Oktobris”, Akumulatoru rūpnīca un citi), pie politiskā huligānisma, diversijām un avārijām.

Rūpnīcās “VEF”, “Radiotehnika”, Turbomehāniskā, Vagonu būves, “Autoelektropiederumi”, gaļas kombinātā līdz pat šim laikam strādā personas, kuras nerada politisku uzticamību.

Rūpnīcā “VEF” (direktors biedrs **Gaile**, partijas organizācijas sekretārs **Jaunrodziņš**) vadošos amatos strādā 47 cilvēki – vācu armijas bijušie leģionāri, TKD (tehniskās kontroles daļas) priekšnieks Bērziņš un viņa vietnieks Kušeļevskis ir cilvēki, kuri nerada politisku uzticamību. Tāpat ar politiski neuzticamiem cilvēkiem ir piesārņoti TKD štati, kur strādā 29 bijušie leģionāri un viens bijušais aizsargs. 1948. gadā TKD nav neviena komunistu. Š.g. jūlijā ar TKD atbalstu uz Maskavu un Ļeņingradu tika nosūtīti 10 000 brāķa telefona aparāti. Tikai pēdējā laikā rūpnīcas direktors izvirzīja ministrijai jautājumu par TKD vadības nomaiņu.

Rīgas HES (hidroelektrostacijā) (direktors biedrs **Plūšņins**, partijas organizācijas sekretārs biedrs **Grigorošs**) par ceha priekšnieka vietnieku tika pieņemts no VK(b)P izslēgtais kāds **Križanovskis**, kurš nebauda politisko uzticamību, HES priekšnieks biedrs Plūšņins pat pēc PSRS Elektrostaciju ministrijas Galvenās pārvaldes norādījuma neuzskatīja par vajadzīgu Križanovski atbrīvot no darba.

Gaļas kombinātā par ceha tehnisko vadītāju strādā **Blumenans**, bijušais fabrikas īpašnieks, kuru padomju varas iestādes represēja 1941. gadā.

Rūpnīcā “Radiotehnika” no 93 inženiertehniskajiem darbiniekiem 33 ir bijušie leģionāri, kuri vācu armijas rindās cīnījās pret padomju varu. Vairāk nekā 20 % rūpnīcā strādājošo arī ir bijušie leģionāri. Tikai pēdējā laikā no 35 rūpnīcā pieņemtajiem 6 ir bijušie leģionāri.

Rūpnīcās “Radiotehnika”, “VEF”, Vagonu būves, “REZ” (Rīgas elektropiederumu rūpnīca) jautājumiem par cilvēku izraudzīšanos un pieņemšanu, īpaši vadošo kadru, pietiek virspusīgi, apolitiski, neizpēta kadrus. Vairāku uzņēmumu kadru daļas ir nokomplektētas ar gadījuma cilvēkiem. Tā, piemēram, rūpnīcā “Radiotehnika”

kadru daļā nav neviena komunistu, par kadru daļas priekšnieku strādā b. **Līkais**, kura nav nodrošinājusi rūpnīcas kolektīva attīrīšanu no politiski neuzticamām personām un nostādījusi sevi pret partijas organizāciju. Rūpnīcā “Sarkanais Kvadrāts” par kadru daļas priekšnieku strādā pretpadomju garā noskaņots cilvēks.

Vairāku uzņēmumu saimnieciskie vadītāji un partijas organizācijas nav nodrošinājuši uzņēmumu nepieciešamo apsardzību un ugunsdrošību, apsardzības un bruņotās apsardzes sastāvā ļāvuši iekļūt personām, kuras rada politisko neuzticamību.

Rūpnīcā “VEF” par militarizētās apsardzes priekšnieku strādā **Stakis**, morāli pagrimis cilvēks, vada komandieris **Ivanovs** okupācijas laikā dienēja policijā, strēlnieks **Siņics** – bijušais fabrikants, viņa trīs dēli karoja pret padomju varu. Rūpnīcas direkcija nav pilnā apjomā izpildījusi Latvijas PSR IeM 1948. gada augusta norādījumu par 13 cilvēku, kuri nerada uzticamību, atbrīvošanu no militarizētās apsardzes. (..).

Sakarā ar nepietiekamo politisko darbu, kas vērsts uz politiskās modrības celšanu, vairākos uzņēmumos ir bijuši pretpadomju izlēcieni un politiskā huligānisma gadījumi.

Vagonu būves rūpnīcā atklāja pretpadomju uzrakstus, bija politiskā huligānisma gadījumi, kad bijušais leģionārs piekāva komjaunieti – “zibeņa” redaktoru. Šo pretpadomju teroristiska rakstura gadījumu speciāli apsprieda Latvijas K(b)P CK birojā.

Rūpnīcas “VEF” klubā 1949. gada maijā 18. ceha vakarā tika pieļauti politiskā huligānisma elementi. No 23. ceha grupa strādnieku ar meistar **Spiridonovu** priekšgalā organizēja stahanovieša biedra **Gorkušas** nogānīšanu, kurš sistemātiski izpildīja normu par 300-500 %.

Turbomehāniskajā rūpnīcā sveši elementi, atbildīgu valdības uzdevumu izpildes laikā, speciāli piedzirdīja virpotāju **Zīli**, kurš strādāja izšķirošajās operācijās.

Rūpnīcu “VEF”, Vagonu būves, “Radiotehnika”, Turbomehāniskajā, gaļas kombinātā nepietiekami nodarbojās ar kadru izraudzīšanās un izvietojšanas jautājumiem, vairākos gadījumos pāriet garām faktiem par vadošo kadru un uzņēmumu apsardzes piesārņošanu ar svešiem elementiem. (..).

Latvijas K(b)P rajonu komitejas atslābināja kadru izraudzīšanās darbu, nepietiekami pārbaudīja kadru izraudzīšanos un izvietojšanu vadošajos uzņēmumos kā rezultātā vairākos uzņēmumos vadošos posteņus ieņēma sveši un naidīgi elementi.

Latvijas K(b)P pilsētas komiteja **nolemj**:

1. Pieprasīt no Latvijas K(b)P rajonu komitejām, partijas organizācijām un uzņēmumu vadītājiem panākt noteiktu lūzumu politiskās modrības paaugstināšanā un

apstākļu radīšanā, kas izslēgtu iespēju naidīgām izpausmēm un politiski neuzticamu cilvēku iekļūšanai uzņēmumos.

2. Norādīt b.b. **Gailem** un **Jaunrodziņam** (rūpnīca "VEF"), b.b. Pļusņinam un Grigorašam (Rīgas HES) par viņu politiskās modrības pavājināšanos, esošo kadru piesārņošanu un pieņemt nekavējušos pasākumus, lai likvidētu nopietnos trūkumus, kuri ir norādīti šajā lēmumā un, pirmā kārtā, atbrīvotu no vadošiem amatiem personas, kuras nerada politisko uzticamību.

Attiecībā uz b.b. **Kavaleri** un **Gigulu** aprobežoties ar sodu, kuru ir izteicis Latvijas K(b)P CK birojs.

3. Uzdot Latvijas K(b)P rajonu komitejām, uzņēmumu direktoriem un partijas organizāciju sekretāriem nostiprināt uzņēmumu kadru daļas.

Izvirzīt jautājumu LPSR vietējās rūpniecības ministram biedram **Lebedevam** par neiespējamību turpmāk izmantot rūpnīcas "Radiotehnika" kadru daļas priekšnieka darbā **Līko**.

4. Ieteikt Latvijas K(b)P pilsētas un rajonu komitejām līdz 15. novembrim pārbaudīt kadru daļu priekšnieku atbilstību savam postenim un kopā ar uzņēmumu un ministriju vadību pieņemt steidzamus pasākumus, lai kadru daļas nostiprinātu ar cilvēkiem, kuri ir spējīgi nodrošināt šo tik svarīgo darba iecirkni.

5. Pieprasīt no uzņēmumu direktoriem, partijas organizāciju sekretāriem mēneša laikā nostiprināt bruņotās un ugunsdrošības apsardzes kadrus ar pārbaudītiem cilvēkiem, kuri ir spējīgi nodrošināt nepieciešamos sociālistiskā īpašuma apsardzības un ugunsdrošības pasākumus.

6. Pieprasīt no uzņēmumu direktoriem radīt apstākļus, kas pret uzņēmumu iekārtām un produkciju nepieļautu avārijas un diversiju aktus. Katru avārijas, iekārtu un gatavās produkcijas bojāšanas faktu rūpīgi izmeklēt, konkrētos vainīgos saukt pie stingras atbildības. (..).

9. Uzskatīt par neiespējamu atstāt rūpnīcas "Radiotehnika" direktora amatā **A.M. Apsīti**, kurš ir piesārņojis un turpina, neraugoties uz brīdinājumu, piesārņot rūpnīcas vadošos kadrus ar svešām personām, kuras nebauda politisko uzticamību.

Lūgt Latvijas K(b)P CK atbrīvot **A.M. Apsīti** no rūpnīcas "Radiotehnika" direktora amata.

10. Uzdot Latvijas K(b)P rajonu komitejām tuvākajās biroja sēdēs apspriest partijas organizāciju darbu par politiskās modrības celšanu rajona uzņēmumos.

Latvijas K(b)P Rīgas komitejas sekretārs

K. Novikovs.¹

1. LVA, PA-101 f., 12. apr., 140. l., 117., 118., 119., 120., 121., 122. lp. Oriģināls, Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā:

Tiek nosūtīts LK(b)P Rīgas rajonu komiteju sekretāriem un LK(b)P CK sevišķā sektora vadītājam.

**Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas Ugunsdzēsības pārvaldes
priekšnieka Zujeva ziņojums par objektu ugunsdzēsības apsardzes
iestāžu atbrīvošanu no neuzticamiem darbiniekiem**

1949. gada 23. aprīlī

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR Ministru padomes kara daļas priekšniekam
pulkvedim biedram Šarapovam

Rīgas pilsētas objektu ugunsdzēsības apsardzes pārbaudē, kuru š.g. martā veica Latvijas PSR IeM Ugunsdzēsības pārvalde, tika noskaidrots, ka superfosfāta rūpnīcas, Operas un baleta teātra, kombināta "Sarkanais Oktobris", stikla rūpnīcas "Sarkanā Daugava" un maizes pilsētiņas "Šmerlis" apsardzē turpina strādāt 5 bijušie "aizsargi", vācu armijas bijušās militārpersonas, izsūtīto kulaku radnieki utt.

Lai attīrītu apsardzi no šīm personām, mēs minēto objektu vadītājiem esam rekomendējuši viņus no darba atbrīvot.

Latvijas PSR IeM Ugunsdzēsības pārvaldes priekšnieks

majors Zujevs.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 439. l., 97. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Cēsu apriņķa II iecirkņa tautas tiesas darbinieces Veltas Pētersones
ziņojums LK(b)P Cēsu apriņķa komitejas sekretāram Baidiņam par
Annas Porukas neuzticību**

1949. gada 5. jūlijā

Ziņoju Jums, ka Cēsu apriņķa tautas tiesā kā darbinieki strādā padomju varai nevēlami, buržuāziski pretēji noskaņoti cilvēki. (.). Šādus darbiniekus visu laiku slēpj un auklē pati tautas tiesnese b. Kadišs. Šāds padomju varai nevēlams tiesas darbā II iecirkņa tautas tiesā būtu tiesas sēžu sekretāre Poruks Anna. (.). Viņa cēlusies un uzaugusi Druvienas pagasta vecāku 60 ha lielajā saimniecībā. (.); iemantojusi savas šķiras ulmaniskus, nacionālistiskus uzskatus. 1944. gadā, tuvojoties Sarkanajai armijai, Poruka ar vecākiem aizbrauca uz drošāku “aizmuguri” – Vāciju.

Šogad martā viņas vecāki, brāļi tika represēti kā padomju varai naidīgi elementi. Bet, tā kā Poruka strādā Jaunpiebalgā, vecāki Druvienā, tad izdevās izvairīties no izsūtīšanas. Druvienas izpildu komitejas pārstāvji Poruku vēlāk aizveda, bet, tā kā ešelons bija aizgājis, tad viņa palika un joprojām strādā tautas tiesā kā sēžu sekretāre. Nedomāju, ka Poruka par visu to būtu samierinājusies, atbalstītu, ka pareizi darīts, izsūtot pretpadomju elementus un viņas vecākus. Poruka nebeidz raudāt un zūdīties par aizvesto “nabadziņu” likteni. (.).

Secinu, ka tādi cilvēki kā Poruka nevar būt tik svarīgas valsts iestādes, varas orgāna tautas tiesas darbinieks.

V.Pētersone.¹

1. LVA, PA-115 f., 5. apr., 7. l., 24. lp. Oriģināls.

LK(b)P Cēsu apriņķa komitejas sekretāre Ļebedeva uzdeva Valsts drošības ministrijas Cēsu apriņķa daļas priekšniekam Korņejevam šo lietu pārbaudīt un līdz 1949. gada 15. jūlijam iesniegt savus priekšlikumus. 1949. gada 20. jūlijā apakšpulkvedis Korņejevs ziņojumā LK(b)P Cēsu apriņķa komitejai norādīja, ka “Jaunpiebalgas iecirkņa tautas tiesas sekretāri A. Poruku (..) nepieciešams nekavējoties no darba atbrīvot. (..)” A. Poruka no darba tika atbrīvota 1949. gada 2. augustā.

**Izvilkums no LPSR lauksaimniecības ministra J. Vanaga runas
LK(b)P CK 1950. gada 10.-11. februāra plēnumā par lauksaimniecības
speciālistu trūkumu**

1950. gada 10. februārī

(..)

Kur slēpjas mūsu grūtības? Mūsu grūtības lauksaimniecībā ir tādas, ka mums trūkst speciālistu. Kādēļ tas ir tā? Tas ir tādēļ, ka mūsu speciālistu vidū, kurus mēs saņēmām no buržuāziskā laika, no 890 agronomiem palika tikai 20 %. Mēs bijām spiesti politisko apsvērumu dēļ atbrīvot 80 % speciālistu ar augstāko izglītību. Kādēļ? Tādēļ, ka visiem ir zināms, ka tieši fašistiskajā laikā augstāko izglītību ieguva cilvēki tikai no kulaku slāņa, tikai viņi varēja iegūt augstāko izglītību un tādēļ lielais vairākums no agronomiem ir kulaki. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 13. apr., 2. l., 62. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR valsts drošības ministra A. Novika dienesta ziņojums par Liepājas “tīrīšanas” rezultātiem

1950. g. 19. jūlijā

Nr. 1/1430

Rīga

Latvijas K(b)P CK sekretāram

Dienesta ziņojums

“Par Latvijas PSR Ministru padomes 1950. g. 24. V
lēmuma Nr. 646 ps izpildes gaitu”

Pēc Latvijas PSR Ministru padomes lēmuma “Par Liepājas jūras ostas pasludināšanu par slēgtu ārvalstu kuģu ienākšanai” saņemšanas Latvijas PSR VDM Milicijas pārvalde, saskaņā ar izstrādāto pasākumu plānu minētā Ministru padomes lēmuma izpildei, nosūtīja uz Liepāju Milicijas pārvaldes darbinieku grupu.

Milicijas pārvaldes operatīvā grupa, kopā ar pilsētas milicijas daļu un partijas – padomju iestādēm veica vairākus organizatoriskus izskaidrošanas pasākumus, kuri ir saistīti ar kārtības izmainīšanu, lai iebruktu pilsētā, pierakstīšanos, caurlaižu izsniegšanu un pilsētas attīrīšanu no personām, kurām nav tiesības dzīvot pierobežas pilsētā.

Līdz 1950. gada 15. VII veiktais darbs raksturojas ar šādām ziņām:

1. Pastāvīgo Liepājas iedzīvotāju pasēs iespiests zīmogs Nr. 1	-
3485 cilv.	
2. Zīmogu Nr. 1 iespiežot ir atklāti:	
1) pasu režīma pārkāpēji	217 cilv.
no tiem:	
a) dzīvoja bez pasēm	22 cilv.
b) dzīvoja bez pierakstīšanās	111 cilv.
c) dzīvoja ar pagarinātām pasēm	84 cilv.
2) Aizbraukuši no Liepājas, bet nav izrakstījušies	313 cilv.
3) pasē nav iespiests zīmogs par pieņemšanu darbā vai atbrīvošanu	811 cilv.
4) pasē nav ierakstīti bērni	307 cilv.
5) Personas, kurām ir pases ierobežojumi	3 cilv.
6) Personas bez pavalstniecības, dzīvo ar padomju pasēm (1938.-1939. g. ieradušās no Polijas un nav ieguvušas padomju pilsonību)	44 cilv.
un zaudējušas padomju pilsonību sakarā ar izbraukšanu uz Vāciju 1939. gadā	7 cilv.
7) Tie, kuri nenodarbojas ar sabiedriski derīgu darbu	332 cilv.
8) Atrasti alimentu nemaksātāji	2 cilv.
3. Pret pasu režīma pārkāpējiem pieņemti šādi pasākumi:	
1) Pie administratīvās atbildības sauktas amatpersonas	12 cilv.
2) Pie administratīvās atbildības saukti tiešie pārkāpēji	77 cilv.
3) No Liepājas izraidīti ar parakstu par izbraukšanu 24 stundu laikā	64 cilv.
4) No Liepājas izraidītās personas saskaņā ar "Pasu nolikuma" 38. panta "d" punktu un personas, kurām ir pasu ierobežojumi	9 cilv.
5) Sagatavots materiāls par izraidīšanu no pilsētas saskaņā ar "Pasu nolikuma" 38. panta "d" punktu	4 cilv.
6) Darbā iekārtoti	90 cilv.
7) Ņemti uzskaitē krimināli – noziedzīgie elementi	232 cilv.
8) Atrasti un arestēti Padomju armijas dezertieri	3 cilv.

Reizē ar to, ir pārskatītas lietas par personām, kurām ir pasu ierobežojumi, bet kuras ir pierakstītas Liepājā izņēmuma gadījumos. Pie tam, no 9 agrāk pierakstītajiem izraidīti 5 cilvēki, atstāti dzīvot 2 cilvēki, par 2 cilvēkiem jautājums atrodas izskatīšanas stadijā.

VDM apsardzes daļa dzelzceļa transporta Liepājas iecirknī ir pārbaudījusi 160 cilvēkus, vidēji 400 cilvēkus katrā vilcienā.

Pie tam, Liepājas tuvumā ir izsēdināti 450 cilvēki. Aizturēti bez caurlaidēm 200 cilvēki, paņemts paraksts par izbraukšanu 41 cilvēki, pārbaudīti pēc uzskaitēm 130 cilvēki, atņemtas 155 dzelzceļa biļetes, kuras ir izsniegtas pārkāpjot pavēli.

Robežapsardzības karaspēka iestādes ir aizturējuši 107 cilvēki, no kuriem saukti pie administratīvas atbildības 19 cilvēki.

Augstāk minētā darba veikšanas procesā ir atzīmētas šādas, visraksturīgākās parādības:

1) Darbaspēka pieplūdums rūpnīcās un uzņēmumos uz vietējo iedzīvotāju rēķina. Tā, pēc nepilnīgām ziņām, darba pirmajās 20 dienās darbā pieņemti – cukura rūpnīcā 15 cilvēki, “Sarkanajā metalurgā” 27 cilvēki, korķa – linoleja rūpnīcā 26 cilvēki, celtniecības – montāžas pārvaldē Nr. 8 45 cilvēki, Valsts jūras kuģniecībā 12 cilvēki, zivju kombinātā 63 cilvēki utt.

2) Dažu namu pārvaldnieku dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Tā, Liepājas pilsētas 19. namu pārvaldes namu pārvaldnieks pils. Afoņins, laikā kad Milicijas pārvaldes operatīvā grupa noformēja lietu par pilsoni Žvaguli, lai viņu izraidītu no pilsētas par sabiedriski derīga darba neveikšanu, izdeva pilsonim Plašamovam izziņu, ka viņa apgādībā atrodas sieva Žvagule, kura patiesībā nav viņa sieva.

3) Autobusa konduktoru biļešu pārdošanas kārtības pārkāpšana uz līnijām Klaipēda – Liepāja un Vaiņode – Liepāja. Autobāzes priekšnieks pēc brīdinājuma par biļešu pārdošanas kārtības pārkāpšanu ir saukts pie atbildības.

4) Biļešu pārdošanas noteikumu pārkāpšana dzelzceļa stacijās: pārbaudot biļetes Liepājas stacijā, atņemtas 156 biļetes, kuras pārdotas, pārkāpjot pavēli, kā arī Liepājas rajona dzelzceļa stacijās biļešu nepārdošana Liepājas rajona vietējiem iedzīvotājiem, neraugoties uz norunu ar 5. distances priekšnieku biedru Poli.

5) Baltijas flotes priekšnieka biedra Voronins noteikumu pārkāpums par iebraukšanu Liepājas ostā, kurš, neraugoties uz LPSR VDM Milicijas pārvaldes

izskaidrojumu, 1950. gada 7. VII nosūtīja uz Liepājas ostu 2 kuģus ("D-41" un "Nora"), lai strādātu ostā bez caurlaidēm personālsastāvam.

6) Pilsētas piesārņotība ar vācu fašistisko okupantu atbalstītājiem, personām, kuras dienējušas vācu armijā, tajā skaitā virsnieku amatos, kā arī ar citiem naidīgiem elementiem, par kuru izraidīšanu no Liepājas pilsētas nepieciešams izlemt papildus, tā kā viņu atstāšana pilsētā ir pilnīgi nelietderīga, bet izraidīšana pēc "Pasu nolikuma" 33. un 39. panta šeit neder.

Nemot vērā darba vispārējo stāvokli un uzdevumus, kuri izriet no Latvijas PSR Ministru padomes lēmuma, Latvijas PSR Milicijas pārvalde ir pieņēmusi šādus pasākumus:

- 1) pastiprināt darbu, lai atrastu personas, kurām nav tiesību dzīvot Liepājā,
- 2) pastiprināt pasu un robežapsardzības režīmu ar sistemātisku pilsētas iedzīvotāju dokumentu pārbaudēm, kā arī kontaktus starp VDM apsardzības iestādēm dzelzceļa transportā un robežapsardzības iestādēm dzelzceļa transportā, tāpat arī ar robežapsardzības karaspēku ar mērķi nepieļaut personu bez caurlaidēm iekļūšanu pilsētā, lai novērstu citus darbā esošos trūkumus.

Latvijas PSR valsts drošības ministrs

ģenerālmajors

A. Noviks.¹

1. LVA, PA-101 f., 13. apr., 80. l., 32., 33., 34. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR zivju rūpniecības ministra K. Budes lūgums atļaut iziet jūrā kapteiņiem un mehāniķiem

1951. gada 22. jūnijā

LPSR Ministru padomes priekšsēdētājiem

biedram V. Lācim

Pilnīgi slepeni

Pziņoju, ka VDM iestādes ir atņēmuši caurlaides iziešanai Baltijas jūrā uz zivju zveju šādiem kapteiņiem un mehāniķiem:

1. Ādamam Jurijam Voldemāra dēlam

2. Arājam Kārlim Jāņa dēlam
3. Miķelsonam Egonam Jāņa dēlam
4. Tomsonam Osvaldam Andreja dēlam
5. Rozītim Oskaram Toma dēlam
6. Saulītim Leonīdam Osvalda dēlam
7. Fjodorovam Viktoram Jakova dēlam
8. Andersonam Mihailam Jēkaba dēlam
9. Birkānam Voldemāram Teodora dēlam
10. Asarim Herbertam Miķeļa dēlam

Lūdzu uzdot Latvijas PSR valsts drošības ministram biedram Novikam pārskatīt un izlemt jautājumu par iespēju atļaut minētajiem speciālistiem ar zvejas kuģiem izbraukt Baltijas jūrā.

Latvijas PSR zivju rūpniecības ministrs

K. Bude.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 706. l., 3. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā:

Plūdonim. Vajag sarunāt ar Vēveri. V. Lācis. 25.VI 51.

Sagatavota vēstule uz b. Mikojana vārda. Nr. 822 s. 1951. g. 30.VI

* M. Plūdonis – LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks.

** J. Vēvers – LPSR Valsts drošības ministra vietnieks.

LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja V. Lāča un LK(b)P CK sekretāra F. Titova lūgums PSRS Ministru padomes priekšsēdētāja vietniekam A. Mikojanam palīdzēt nokārtot jautājumu par jūrnieku caurlaidēm

Rīga

Nr. 822 ps

1951. gada 29. jūnijā

PSR Savienības Ministru padomes priekšsēdētāja vietniekam
biedram Mikojanam A.I.

Latvijas PSR Zivju rūpniecības ministrija izjūt lielas grūtības kvalificētu kapteiņu un mehāniķu trūkuma dēļ zivju rūpniecības flotē.

Sakarā ar to, Valsts drošības ministrijas iestādes daļai kapteiņu un mehāniķu, kuri strādā uz Latvijas PSR Zivju rūpniecības ministrijas kuģiem, neatļauj izbraukt Baltijas jūrā, vienlaicīgi viņiem ir atļauts izbraukt Rīgas jūras līcī.

Latvijas PSR Ministru padomei un Latvijas K(b)P CK nav zināms, kādēļ daļai kapteiņu un mehāniķu nav dota atļauja izbraukt Baltijas jūrā.

Latvijas PSR Ministru padome un Latvijas K(b)P CK lūdz uzdot PSRS Savienības Valsts drošības ministrijai iesniegt materiālus par visām personām, kurām ir atteikta atļauja izbraukt Baltijas jūrā, norādot atteikuma iemeslus un motīvus pastāvošajai komisijai pie Latvijas K(b)P CK par atļauju doties ārzemju braucienos PSR Savienības jūras flotes kuģu personālsastāvam un piešķirt šai komisijai tiesības izlemt jautājumu par Latvijas PSR Zivju rūpniecības ministrijas zivju rūpniecības flotes peldošā sastāva atļauju zvejot Baltijas jūrā.

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājs

V. Lācis

Latvijas K(b)P CK sekretārs

F. Titovs.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 706. l., 4. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

IV nodaļa

Neuzticamo personu padzīšana no kolhozu vadības

Izvilums no J. Kalnbērziņa 1948. gada 15. maija ziņojuma VK(b)P Centrālās komitejas sekretāram A. Ždanovam

(..)

Nepietiekamas politiskās modrības trūkuma rezultātā no partijas un padomju organizāciju puses daļā kolhozu iekļuva kulaki, bet dažos kolhozos kulakiem izdevās iekļūt kolhozu vadībā. Latvijas K(b)P CK pieņēma pasākumus, lai izlabotu politiskās kļūdas. Pēc visu kolhozu sastāva pārbaudes līdz pavasara sējai no kolhoziem Talsu apriņķī izslēgti 40 kulaki, Ilūkstes 3, Kuldīgas 14. Savos lēmumos Latvijas K(b)P deva atbilstošu politisko novērtējumu par partijas un padomju organizāciju modrības zaudēšanu un pieprasīja partijas apriņķu komitejām pieņemt stingrus pasākumus, lai novērstu kulaku iekļūšanu kolhozos. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 11. apr., 48. l., 54. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilums no J. Kalnbērziņa 1948. gada 4. septembra ziņojuma VK(b)P Centrālajai komitejai

Nr. 470 s

1948. gada 4. septembrī

VK(b)P Centrālās komitejas sekretāram
biedram G.M. Maļenkovam

(..)

Kolhozu organizēšana republikā notiek asas šķiru cīņas apstākļos. Kulaki, buržuāziskie nacionālisti un citi naidīgi elementi cenšas pretdarboties kolhozu celtniecībai ar atsevišķām teroristiskām izpausmēm, ar melīgu propagandu un iebaidīšanu.

Latvijas K(b)P Centrālā komiteja dažos apriņķos atklāja kolhozu piesārņošanu ar kulakiem, bijušās fašistiskās aizsargu organizācijas dalībniekiem un citiem naidīgiem elementiem. Lēmumos par partijas Talsu apriņķa, Kuldīgas, Aizputes, Ludzas, Valkas apriņķu komiteju darbu Latvijas K(b)P CK partijas apriņķu komiteju uzmaniību vērta uz politiskās modrības samazināšanu, kolhozu celtniecības boļševistisko principu sagrozīšanu un uzdeva pieņemt pasākumus, lai attīrītu kolhozus un tur ielīdušiem kulakiem un pretpadomju elementiem. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 11. apr., 48. l., 66. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas K(b)P CK biroja lēmums “Par Talsu apriņķa partijas komitejas Latvijas K(b)P CK biroja 1948. gada 20. aprīļa lēmuma “Par kulaku iekļūšanas faktiem Talsu apriņķa kolhozos” neizpildīšanu”

Slepeni

Pārbaudē ir noskaidrots, ka Latvijas K(b)P CK biroja š.g. 20. aprīļa lēmumu “Par kulaku iekļūšanas faktiem Talsu apriņķa kolhozos” Talsu apriņķa partijas komiteja un apriņķa izpildu komiteja nav izpildījušas. Neraugoties uz vairākkārtējiem norādījumiem par kolhozu norobežošanu no kulakiem un kolhozu iekārtai naidīgiem elementiem, Talsu apriņķa partijas komitejas birojs un tā pirmais sekretārs b. Sēja nemobilizēja apriņķa partijas organizāciju, lai izpildītu Latvijas K(b)P CK biroja lēmumu un neveica nepieciešamos pasākumus, lai attīrītu kolhozus no kulakiem un šķiriski svešiem elementiem, šajā lietā aprobežojoties tikai ar formālu apriņķa partijas komitejas biroja lēmuma pieņemšanu. Tikai ar bezatbildīgu, nepartejisku apriņķa partijas komitejas biroja un tā pirmā sekretāra b. Sējas attieksmi pret Latvijas K(b)P CK lēmuma izpildi, politiskās modrības notrulināšanos var izskaidrot to faktu, ka kulaki līdz pēdējam laikam bija palikuši vairākos kolhozos, bet atsevišķos gadījumos pat kolhozu vadībā. Tā, piemēram, Kaļiņina vārdā nosauktajā kolhozā Vandzenes pagastā par kolhoza valdes priekšsēdētāju līdz pēdējam laikam bija kulaks Petrovics, tā paša pagasta Staļina vārdā nosauktajā kolhozā rēķinvedis ir kulaks Minders, kolhoza “Sarkanā zvaigzne” Ārlavas pagastā valdes priekšsēdētājs ir kulaks Detlavs, kurš buržuāziskās Latvijas laikā strādāja par Ārlavas pagasta tiesas priekšsēdētāju un viņam piederēja 72 ha zemes. Kulaku

iekļūšanas fakti kolhozos ir arī citās vietās. Talsu apriņķa partijas komiteja pa īstam nenodarbojas ar kolhozu kadru izraudzīšanos. Apriņķa kolhozu lielākās daļas vadībā atrodas zemnieku turīgā daļa – vidējie zemnieki. No 52 apriņķa kolhozu priekšsēdētājiem 28 līdz iestāšanās dienai kolhozā bija no 15 līdz 30 ha zemes, no 174 valdes locekļiem 89 bija 15-30 ha zemes. Par kolhozu priekšsēdētājiem ir tikai 5 komunisti, par laukkopības brigāžu brigadieriem 1 cilvēks un par lopkopības fermu vadītājiem 2 cilvēki. Kolhozu priekšsēdētājus un citus kolhozu vadošos kadrus apriņķa partijas komitejas birojs neapstiprina. (..).

Liels trūkums kolhozu celtniecībā Talsu apriņķī ir ļoti nenozīmīgais komunistu un komjauniešu slānis kolhoznieku vidū. No 59 kolhoziem partijas organizācijas ir tikai divos kolhozos, kandidātu grupas – trijos kolhozos un komjaunatnes organizācijas 27 kolhozos. Kolhozos nodibinātās partijas un komjaunatnes organizācijas daudzos gadījumos nenodarbojas, komunisti un komjaunieši, kuri skaitās šajās organizācijās, kolhozu ražošanā nepiedalās. (Vandzenes pagasta Leņina vārdā nosauktajā, Virbu pagasta kolhozā “Padomju armija” u.c.).

Ar pirmrindas kolhoznieku iesaistīšanu partijas rindās apriņķa partijas komiteja nodarbojas neapmierinoši. 1948. gada deviņos mēnešos no kolhoznieku vidus partijā uzņemti tikai 2 cilvēki.

Latvijas K(b)P CK birojs nolemj:

1. Par Latvijas K(b)P CK biroja š.g. 20. aprīļa lēmuma “Par kulaku iekļūšanas faktiem Talsu apriņķa kolhozos” neizpildīšanu un politiskās modrības notrulināšanos un liberālu attieksmi pret kulakiem, kuri iekļuvuši kolhozos, Talsu apriņķa partijas komitejas pirmajam sekretāram b. A.K. Sējam un Talsu apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājam b. J.K. Zommeram izteikt stingro rājienu ar ierakstu uzskaites kartītē.

2. Ieteikt Talsu apriņķa partijas komitejas birojam un tā pirmajam sekretāram b. Sējam, apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājam b. Zommeram divu nedēļu laikā pārbaudīt kolhoznieku sociālo sastāvu un pieņemt stingrus pasākumus, lai attīrītu kolhozus no kulakiem un šķiriski svešiem elementiem.

3. Uzdot apriņķa partijas komitejas birojam:

- a) stingri vadīties no VK(b)P CK norādījumiem par pirmā kārtā trūcīgo zemnieku iesaistīšanu kolhozos un nodrošināt Latvijas K(b)P CK biroja š.g. 20. aprīļa lēmuma “Par kulaku iekļūšanas faktiem Talsu apriņķa kolhozos” bezierunu izpildi,

- b) pastiprināt kolhoznieku šķirisko un politisko modrību un visādā veidā norobežot kolhozus no kulaku un šķiriski svešo elementu iekļūšanas,
- c) organizēt kolhoznieku sabiedriskā īpašuma aizsardzību, tam nolūkam katrā kolhozā noorganizēt pašaizsardzības grupas,
- d) sistemātiski veikt politisko darbu kolhoznieku vidū, stingri sekot, lai kolhozos tiktu ievēroti lauksaimniecības arteļa statūti un nostiprināt un palielināt kolhozu sabiedrisko īpašumu, kā kolhoznieku labklājības pamatu,
- e) nostiprināt lauksaimniecības arteļu vadību ar pārbaudītiem, kolhozu lietu pārzinošiem kolhozniekiem, pirmā kārtā vadošā darbā kolhozos izvirzīt komunistus, komjauniešus, kalpus, trūcīgos zemniekus, kuri ir uzticīgi padomju varai,
- f) ne vēlāk kā līdz 1948. gada 30. decembrim pārbaudīt un apriņķa partijas komitejas birojā apstiprināt visus kolhozu priekšsēdētājus, brigadierus un lopkopības fermu vadītājus,
- g) noteiktā veidā uzlabot kolhozu partijas un komjaunatnes organizāciju vadību, pieņemt pasākumus to vispusīgā nostiprināšanā, iesaistīt partijā kolhoznieku pirmrindas daļu,
- h) plaši izvērst izskaidrojošo darbu trūcīgo un vidējo zemnieku vidū, lai iesaistītu viņus kolhozos, atmaskot kulakus un buržuāziski nacionālistiskos elementus, kuri apmelo kolhozu iekārtu, noteiktā veidā pārtraukt viņu mēģinājumus iekļūt kolhozos. (..).

5. Uzdot Talsu apriņķa partijas komitejai apspriest šo lēmumu apriņķa partijas komitejas plēnumā un pieņemt noteiktus pasākumus, lai novērstu visus minētos trūkumus kolhozu celtniecībā.

Komandēt uz Talsu apriņķi Latvijas K(b)P CK biroja locekli b. Ņikonovu, lai šo lēmumu izskaidrotu Latvijas K(b)P apriņķa komitejas plēnumā.

6. Uzdot Latvijas K(b)P Talsu apriņķa komitejai līdz 1948. gada 16. decembrim iesniegt atskaiti par šī lēmuma izpildi.

7. Ieteikt visām apriņķu partijas komitejām apspriest šo lēmumu apriņķu partijas komiteju un partijas pagastu komiteju sēdēs.¹

1. LVA, PA-101 f., 11. apr., 18. l., 57., 58. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LK(b)P Centrālās komitejas biroja lēmums par Gulbenes apriņķa
partijas komitejas neapmierinošo kolhozu celtniecības vadīšanu
apriņķī**

Slepeni

Latvijas K(b)P Centrālās komitejas biroja sēdes

Protokols Nr. 354

(..)

5. punkts

1948. gada 16. decembrī

**Par Gulbenes apriņķa partijas komitejas neapmierinošo kolhozu celtniecības
vadišanu apriņķī**

Noklausījies Gulbenes apriņķa partijas komitejas sekretāra b. Kļaviņa ziņojumu par masu – politisko darbu zemnieku vidū, jautājumos par kolhozu celtniecību un kolhozu organizatoriski – saimniecisko nostiprināšanu apriņķī, Latvijas K(b)P CK birojs uzskata, ka Latvijas K(b)P CK biroja š.g. 7. oktobra lēmumu “Par pasākumiem, lai republikā kolhozus nostiprinātu organizatoriski un saimnieciski” Gulbenes apriņķa partijas komiteja izpilda neapmierinoši.

Apriņķa partijas komiteja, pagastu partijas komitejas un lauku partijas pirmorganizācijas trūcīgo zemnieku un vidējo zemnieku vidū neveic sistemātisku masu politisko darbu, lai izskaidrotu kolektīvās saimniekošanas priekšrocības un nepietiekami strādā pie kolhozu organizēšanas. Apriņķī ir neorganizēti tikai 12 kolhozi.

Apriņķa partijas komiteja nav pieņēmusi nepieciešamos pasākumus, lai esošos kolhozus nostiprinātu organizatoriski un saimnieciski. Netiek veikts pietiekams darbs, lai nostiprinātu kolhozu sabiedrisko saimniecību, organizētu lopkopības fermas, paplašinātu sējumu platības, būvētu sabiedriskās ēkas, nav savesta kārtībā darba organizācija un uzskaitē. Daudzi kolhozi nav izpildījuši rudens arumu plānu, bet kolhozos “Ausma” un “Dzirkstele” rudens arumi ir veikti tikai par 33 %.

Vadības ārkārtīgi neapmierinošās kolhozu organizācijas un nostiprināšanas rezultātā, kā arī šķiriskās modrības notrulināšanās dēļ ir fakti, ka kolhozos un pat to vadībā ielīda kulaki un vācu atbalstītāji. Tā, piemēram, Vecgulbenes pagasta kolhozā

“Dzintars” par kolhoza brigadieru strādā Tilgas, kuram agrāk Gulbenē piederēja personīga māja, veikals, 25 ha zemes, traktors un tagad viņš savā saimniecībā izmanto algotu darbaspēku. Par revīzijas komisijas priekšsēdētāju tajā pašā kolhozā strādā L. Miezītis, kuram agrāk piederēja 42 ha zemes un kurš izmanto algotu darbaspēku. Kolhozā “Jaunais rīts” uzņemts kulaks O. Zālītis kopā ar savu kalponi Vismani. Par kolhoza rēķinvedi strādā Vilnis, agrākais Ulmaņa armijas kapteinis. Apriņķa partijas komiteja neizpēta un neapstiprina kolhozu vadošos kadrus. Neviens kolhoza brigadieris, ne lopkopības fermas vadītājs partijas apriņķa komitejas birojā nav apstiprināts.

Zemnieku – kulaku turīgā daļa, iekļuvusi kolhozos, veic savu saimniecību fiktīvu sadalīšanu, ar nolūku saņemt papildus zemi piemājas lauciņiem un saglabāt lopus personīgā lietošanā. Kolhozos “Dzintars”, “Ausma”, “Jaunais rīts” tiek pārkāpti lauksaimniecības arteļa statūti attiecībā uz lopu, lopbarības sabiedriskošanu, piemājas lauciņu piešķiršanu kolhozniekiem (kolhoznieki saņem 0,6 ha aramzemes, neskaitot to zemi, kuru aizņem ēkas).

Apriņķa partijas komiteja nav pabeigusi kulaku saimniecību noteikšanas darbu apriņķī. Daļa kulaku saimniecību kulaku sarakstos nav ieskaitīta un otrādi – ir fakti, kad kulakos ir ieskaitīti vidējie zemnieki.

Organizējot kolhozus, apriņķa partijas komiteja un pagastu partijas komitejas nenopietni izturas pret to zemnieku izpētīšanu, kuri stājas kolhozos, ko izmanto kulaki un citi šķiriski sveši elementi, lai ielīstu un paslēptos kolhozos.

Nopietnie trūkumi kolhozu organizēšanā un nostiprināšanā Gulbenes apriņķī ir izskaidrojami ar to, ka apriņķa partijas komiteja neveda pa īstam kolhozu celtniecību apriņķī, parāda nedisciplinētību un neīsteno dzīvē Latvijas K(b)P CK lēmums par kolhozu celtniecības jautājumiem, bet par dažiem no tiem pat nepaziņo pagastu partijas komitejām, lauku partijas pirmorganizācijām, līdz ar to nemobilizējot apriņķa partijas organizāciju šo vissvarīgo lēmumu izpildei. Latvijas K(b)P CK š.g. 20. aprīļa lēmums “Par kulaku iekļūšanas faktiem Talsu apriņķa kolhozos” un š.g. 7. oktobra lēmums “Par pasākumiem republikas kolhozu organizatoriskā un saimnieciskā nostiprināšanā” apriņķa partijas komitejas biroja un apriņķa partijas komitejas plēnumos nav tikuši apspriesti. Ar šiem lēmumiem nav tikuši iepazīstināti pat daži apriņķa partijas komitejas locekļi.

Apriņķa partijas komiteja neveic sistemātisku izskaidrošanas darbu apriņķa un pagastu partijas un padomju aktīva vidū jautājumos par kolhozu celtniecību, kā rezultātā liela daļa nav pazīstama ar kolhozu celtniecības pamatlikumiem. Lielais vairākums

komunistu un komjauniešu laukos, kā arī partijas un padomju darbinieku ģimenes, kurām ir zemnieku saimniecības, ne tikai nav kolhozu organizatori, bet paši vēl nav iestājušies kolhozā.

Latvijas K(b)P CK nolemj:

1. Vērst Gulbenes apriņķa partijas komitejas biroja un tā pirmā sekretāra b. Kļaviņa uzmanību uz ārkārtīgi neapmierinošo Latvijas K(b)P CK biroja lēmumu izpildi jautājumos par kolhozu veidošanu un to organizatoriski – saimniecisko nostiprināšanu.

2. Uzdot Latvijas K(b)P Gulbenes apriņķa komitejai:

a) pastiprināt politisko darbu trūcīgo un vidējo zemnieku vidū par kolektīvās saimniecības priekšrocībām,

b) ne vēlāk kā līdz š.g. 1. decembrim pārbaudīt kolhozu biedru sastāvu un attīrīt kolhozus no kulakiem un šķiriski naidīgiem elementiem, šajā pašā laikā pārbaudīt kolhozu vadošo darbinieku sastāvu – priekšsēdētājus, brigadierus, lopu fermu vadītājus un nostiprināt kolhozu vadību ar padomju varai uzticamiem cilvēkiem, apstiprinot viņus apriņķa partijas komitejas birojā. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 11. apr., 18. l., 103., 108., 109. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilums no LK(b)P CK sekretāra J. Kalnbērziņa runas Latvijas kolhozu priekšsēdētāju sanāksmē par cīņu pret “kulakiem”

1948. gada 30. decembrī

(..)

Bet mūsu jaunajiem kolhoziem ir arī lieli trūkumi. Pirmais – kolhozos līda iekšā, visādi lokoties, melojot, maskējoties cenšas, tiecas iekšā kolhozos ar nolūku graut un ārdīt šos kolhozus no iekšienes kulaki. Daļa kolhoznieku, sevišķi vidējie zemnieki, liberāli, samierinoši izturas pret kulakiem, balso par tiem kopējās kolhozu sapulcēs, aizstāv tos un vietām pat ievēlē par priekšsēdētājiem. Šis ir galvenais politiskais trūkums mūsu kolhozu organizēšanā, kolhozu dzīvē. Un tas ir jāizgriež laukā ar asu nazi. Kulaki kā lauku lielsaimnieki, kā pelēkie baroni ir nesamierināmi padomju varas

un kolhozu ienaidnieki, tos nedrīkst laist pie kolhoziem pat lielgabala šāviena attālumā. Kolhoziem ar kulakiem jāved nesaudzīga cīņa un šajā cīņā jāuzvar. (..).¹

1. LVA, 611. f., 3. apr., 95. l., 185. lp. Oriģināls.

Izvilums no LPSR prokurora A. Mišutina runas LK(b)P X kongresā par cīņu ar “kulakiem”

Par nožēlu ir jāatzīst, ka pie mums vēl līdz šim laikam ir novērojama kulaku un naidīgu elementu iekļūšana kolhozos. Šeit jau tika pieminēts Gulbenes apriņķis. No 853 saimniecībām, kuras iestājās kolhozos, 57 saimniecības divas reizes tika pakļautas zemes reformai. Stāmerienes pagastā par kolhoza “Ausma” priekšsēdētāju ir ievēlēts kulaks Bombans, kuram kā aktīvam vācu atbalstītājam tika atstāti 8 hektāri zemes. Tajā pašā pagastā par kolhoza “Sarkanais stars” rēķinvedi pieņemts kulaks un bijušais tirgotājs Cepurītis. Talsu apriņķī visas lietas lauksaimniecības daļā kārtoja vecākais zemes ierīkotājs Maskavičs – nikns kulaks. (..).

Var tikai pabrīnīties par tādu nekaunīgu šī kulaka iekļūšanu tik atbildīgā darbā lauksaimniecībā, kura notika Talsu apriņķa vadītāju acu priekšā. (..).

Taču atsevišķi biedri, tā vietā, lai savlaicīgi atmaskotu kulaku elementu nelietīgos un zemiskos centienus un atbildētu uz tiem ar savas šķiriskās modrības celšanu un ienaidu pret ļaunāko un bīstamāko padomju varas ienaidnieku, paši ir nokļuvuši šo ekspluatatoru postošajā ietekmē, kuri kā zirnekļi ar saviem taustekļiem meklē savus sabiedrotos dažu darbinieku vidū, kuriem nav vajadzīgās boļševistiskās noturības un modrības. Alūksnes apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētāja vietnieks Zeibergs, stājoties noziedzīgos sakaros ar kulakiem un izmantojot savu dienesta stāvokli, nelikumīgi panāca visīstāko padomju varas ienaidnieku izslēgšanu no kulaku sarakstiem. Sākās ar vistām un olām un beidzās ar 30 sudraba grašiem, kuri Zeibergu pārvērtā par Jūdu – nodevēju, kurš pārdevis savu partijas sirdsapziņu.

Rīgas apriņķī apkaunojošu, sliktu slavu ieguva kulaku lieta, kurā kulaki savos tīklos bija ievilkusi Rīgas apriņķa izpildu komitejas atbildīgos darbiniekus. Rīgas apriņķa izpildu komitejas kadru daļas priekšnieks Maračkovskis, stājoties noziedzīgos sakaros ar šīs izpildu komitejas vispārējās daļas vadītāju Āboliņu, sāka ar kandžu un beidza ar smagu noziegumu. (..). Maračkovskis par kandžu un naudu izslēdza kulakus

no sarakstiem un tuvākā nākotnē viņam būs jāatbild padomju tiesā uz viena krēsla ar kulakiem, kuri mēģināja apmānīt padomju varu.

Ilūkstes apriņķī tika atklātas Sventes pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāja Osipova noziedzīgās darbības, kurš uzturēja ciešus sakarus ar kulakiem, kuri izvazāja kolhoza īpašumu. Ar Latvijas K(b)P Ilūkstes apriņķa komitejas lēmumu Osipovs izslēgts no partijas rindām un tagad tiek saukts pie likumīgas atbildības.

Par noziedzīgiem sakariem ar kulakiem un kukuļu saņemšanu no kulakiem par atbrīvošanu no ieskaitīšanas kulaku saimniecību sarakstos, ir ierosināta kriminālā vajāšana pret bijušo Ludzas apriņķa izpildu komitejas sekretāru Kozlovski, bijušo aizsargu, kurš bija ielavījies mūsu partijas rindās.¹

1. LVA, PA-101 f., 13. apr., 2. l., 187., 188. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR lauksaimniecības ministra vietnieka Grumšļa paziņojums D. Ruļikam par viņa atstāšanu iepriekšējā dzīvesvietā

Latvijas PSR Lauksaimniecības ministrija
Rīga, Komunāra bulvāris 6

Nr. 1771

Kolhoza "Sarkanais karogs" biedram
Donatam Staņislava dēlam Ruļikam
Ilūkstes apriņķa Sventes pagastā

Kopija: Ilūkstes izpildu komitejas priekšsēdētājam

Tā kā 1949. gada 10. marta kopsapulce neizslēdza Jūs no kolhoza, tad nav nekāda pamata, lai Jūs pārceltu uz citu vietu un pagasta izpildu komitejas priekšlikums par brīvprātīgu pārvietošanu ir nelikumīgs.

Jums jāturpina tikpat godprātīgi strādāt kolhozā kā Jūs strādājat līdz šim, spriežot no kolhoza valdes priekšsēdētāja un pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāja raksturojuma.

Bet, ja pagasta izpildu komiteja turpinās pastāvēt uz pārvietošanu, Jums par tās darbību ir jāvēršas ar sūdzību apriņķa izpildu komitejā.

Latvijas PSR lauksaimniecības ministra vietnieks

(Grumslis).¹

1. LVA, PA-101 f., 12. apr., 119. l., 167. lp. Kopija. Tulkojums no krievu valodas.

**LK(b)P Ilūkstes apriņķa komitejas sekretāra Orlova un apriņķa
izpildu komitejas priekšsēdētāja Mežaraupa ziņojums Latvijas PSR
lauksaimniecības ministra vietniekam Grumslim par “kulaka”
D. Ruļika naidīgo darbību un lūgums izslēgt viņu no kolhoza**

Slepeni

1949. gada 15. augustā

Latvijas PSR lauksaimniecības ministra vietniekam

biedram Grumslim

Kopija: Latvijas K(b)P CK sekretāram

biedram Ļitvinovam

Š.g. jūnijā Jūs devāt rakstisku atbildi pilsonim D.S. Ruļikam Ilūkstes apriņķa Sventes pagastā, kurš griezās pie Jums ar sūdzību par viņa nepareizu izslēgšanu no kolhoza. Jūsu atbildi mēs šeit pievienojam un vienlaicīgi uzskatām Jūsu darbību par nepareizu, kas sarežģī mūsu darbu. Ruļiks ir kulaks, kurš ir ielīdis kolhozā. Viņš bija paredzēts martā izsūtīšanai uz PSRS attāliem rajoniem, taču viņam kāds par to pateica un viņš aizbēga, apmēram 3 mēnešus kopā ar savu ģimeni slēpās, bet pēc tam iegāja pie Jums un saņēma no Jums augstāk minēto papīru, ieradās kolhozā un tagad viņu no turienes nevar izmest.

Kas attiecas uz kolhoza priekšsēdētāju Čeremnihu, tad viņš šo kulaku Ruļiku aizstāv. Viņu, acīmredzot, nāksies, kā kulaku atbalstītāju un vispār aizdomīgu no kolhoza priekšsēdētāja amata atbrīvot. Šis kolhoza priekšsēdētājs, bijušais padomju armijas virsnieks, visu laiku atradās vācu gūstā. Viņš kolhozniekiem jauc galvas, virza viņus uz kulaka Ruļika aizstāvēšanu.

Būtu bijis labāk, ja Jūs Ruļika iesniegumu būtu nosūtījuši mums pārbaudei vai piezvanījuši mums, uzzinātu lietas būtību. Bet Jūs, nenoskaidrojuši, kas par lietu, izsniedzat kulakam dokumentu, kurš to izmanto pret vietējām padomju un partijas iestādēm un uzspļauj viņiem.

Mēs lūdzam izlabot savu kļūdu un konkrēti dot norādījumu par Ruļika, kā kulaka, izslēgšanu no kolhoza.

Mēs tagad to nevaram izdarīt, t.i., atcelt Jūsu norādījumu. Ja Jums ir vajadzīgi materiāli par Ruļiku, Jūs tos varat saņemt Valsts drošības ministrijas iestādēs.

Latvijas K(b)P Ilūkstes apriņķa komitejas sekretārs

Orlovs.

Apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājs

Mežaraups.¹

1. LVA, PA-101 f., 12. apr., 119. l., 166. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR valsts drošības ministra vietnieka A. Košeļeva ziņojums par neuzticamo personu atrašanos kolhozos

Latvijas PSR Valsts drošības ministrijas

Milicijas pārvalde

Pilnīgi slepeni

Nr. 22/3/64 ps

1950. gada 20. janvārī

biedram Lācim

Dienesta ziņojums

par personu, kuras nerada uzticību, atrašanos dažos Latvijas PSR kolhozos

Latvijas PSR Valsts drošības ministrijas milicija, izdarot pārbaudi bijušajā Viļānu, Valkas un Daugavpils apriņķī, atklāja, ka dažu kolhozu vadībā atrodas personas, kuras nerada uzticību.

Bijušajā Viļānu apriņķī

1. Kolhoza “Jaunais komunārs” priekšsēdētājs Leons Baklāns Latvijas vācu okupācijas laikā strādāja par pagasta vecāko. (Vēlāk norādīts – Krustpils rajons.- Aut.).
2. Kolhoza “Tautu draudzība” priekšsēdētājs Pelšs dienēja vācu armijas SS karaspēkā par apakšvirsnieku. (Vēlāk norādīts – VĻKJS biedrs, komjaunatnes organizācijas sekretārs Padomju armijā. - Aut.).
3. Kolhoza “Jauniešu druva” priekšsēdētājs Ludvigs Krišobans Latvijas okupācijas laikā dienēja par apakšvirsnieku vācu armijā. (Vēlāk norādīts – Krustpils raj.- Aut.).
4. Kolhoza “Saules stars” priekšsēdētājs Antons Nematnieks 1941.-1944. gadā dienēja vācu armijā. (Vēlāk norādīts – neapstiprināts. – Aut.).
5. Kolhoza “Darba zemnieks” priekšsēdētājs Jānis Vilkašs agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
6. Kolhoza “Latgale” priekšsēdētājs Jāzeps Broks agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
7. Kolhoza “Lielais lūzums” priekšsēdētājs Jāzeps Kozuls agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
8. Kolhoza “Sarkanā zvaigzne” priekšsēdētājs Jānis Jaunsiņš agrāk bijis liels tirgotājs. Latvijas okupācijas laikā Jaunsiņš dienēja vācu armijā. (Vēlāk norādīts atbrīvots. - Aut.).
9. Kolhoza “Sarkanā zvaigzne” brigadieris Arturs Stūrītis agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs. (Vēlāk norādīts – dienējis Sarkanajā armijā. Strādā labi. - Aut.).
10. Kolhoza “Darba zemnieks” brigadieris Jāzeps Musters agrāk bija tiesāts pēc KPFSR KK 58. panta. Mustersa dēli Latvijas vācu okupācijas laikā dienēja policijā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots.- Aut.).
11. Kolhoza “Taisnība” brigadieris Jāzeps Sparāns brīvprātīgi dienēja vācu armijā. Tā paša kolhoza brigadieris Vilkašs Latvijas vācu okupācijas laikā bija pagasta vecākais. (Vēlāk norādīts – Sparāns atbrīvots, Vilkašs strādā par noliktavas pārziņi. - Aut.).
12. Kolhoza “Idene” brigadieris Bronislavs Skangels Latvijas vācu okupācijas laikā dienēja vācu armijā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).

13. Kolhoza “1. Maijs” brigadieris Konstantins Brents un tā paša kolhoza brigadieris Jānis Skraučs dienēja vācu armijas SS karaspēkā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
14. Kolhoza “Saules stars” brigadieris Vinca Dārznieks agrāk bija vācu atbalstītājs, viņa brālis notiesāts par Dzimtenes nodevību. Tā paša kolhoza brigadieris Benedikts Inkevičs – viņa brāļi notiesāti kā bandīti. (Vēlāk norādīts – atbrīvoti. - Aut.).
15. Kolhoza “Gaisma” brigadieris Konstantins Strods agrāk bija vācu atbalstītājs. Vincs Strods dienēja vācu armijas SS karaspēkā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
16. Kolhoza “Zelta druva” brigadieris Pēteris Broks agrāk bija vācu varas atbalstītājs. (..). (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
17. Kolhoza “Oktobris” brigadieris Vincs Strods agrāk dienēja vācu armijā. (Vēlāk norādīts – tiek pārbaudīts. - Aut.).
18. Kolhoza “Gaisma” fermas vadītājs Vaclavs Juška ir bijušais vācu atbalstītājs. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
19. Kolhoza “1. Maijs” fermas vadītājs Pēteris Kalvāns agrāk bija bandītu nacionālistiskās pagrīdes dalībnieks. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
20. Kolhoza “Saules stars” fermas vadītāja Tekla Litovniece ir bandītu atbalstītāja, viņas vīrs un brāļi agrāk bija bandītu formējumu dalībnieki. (Vēlāk norādīts – atbrīvota. - Aut.).
21. Kolhoza “Padomju Zalāni” fermas vadītājs Antons Leitāns agrāk bija bandītu nacionālistiskās pagrīdes dalībnieks. (Vēlāk norādīts – Krustpils rajons. - Aut.).
22. Kolhoza “Saules stars” klētnieks Donats Mozuma Latvijas vācu okupācijas laikā bija policists. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
23. Kolhoza “Jaunais komunārs” klētnieks Ivans Indāns bija vācu atbalstītājs. (Vēlāk norādīts – Krustpils rajons. - Aut.).
24. Kolhoza “Darba zemnieks” klētnieks Nikodims Mesters agrāk bija vācu atbalstītājs. Viņa dēls vācu okupācijas laikā dienēja policijā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
25. Kolhoza “Gaisma” rēķinvedis Jāzeps Mozga Latvijas vācu okupācijas laikā dienēja policijā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
26. Kolhoza “Centība” rēķinvedis Aleksandrs Lutēns ir bijušais vācu armijas brīvprātīgais. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).

27. Kolhoza “Parīzes komūna” rēķinvedis Jānis Briģis agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs. Latvijas vācu okupācijas laikā viņš dienēja policijā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
28. Kolhoza “Draudzīgā saime” rēķinvedis Leonards Juška agrāk bija sodīts par pretpadomju aģitāciju. (Vēlāk norādīts – atstāt. - Aut.).
29. Kolhoza “Tautu draudzība” rēķinvedis Pēteris Tomiņš agrāk bija vācu atbalstītājs. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
30. Kolhoza “Gaisma” posminieks Kārlis Seržants Latvijas vācu okupācijas laikā dienēja policijā, posminieks Jānis Saliniks agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs. (Vēlāk norādīts – atbrīvoti. -Aut.).
31. Kolhoza “Upmalieši” posminieks Bonifāts Struteļš agrāk dienēja vācu armijā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
32. Kolhoza “Zelta zvaigzne” posminieks Antons Broks buržuāziskās Latvijas laikā dienēja par cietums uzraugu, bet vēlāk – policijā. (Vēlāk norādīts – atbrīvots. - Aut.).
33. Kolhoza “Tautu draudzība” rēķinvede Konstancija Caune agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedre. (Vēlāk norādīts – revīzijas komisijas priekšsēdētāja, ciema padomes deputāte, strādā labi.- Aut.).

Bijušajā Daugavpils apriņķī

1. Kolhoza “Uzvara” priekšsēdētāja vietnieks Fjodorovs agrāk bija vācu armijas brīvprātīgais un dienēja SS karaspēkā.
2. Kolhoza “Par Dzimteni” priekšsēdētājs Vladislavs Vaivods agrākais vācu armijas brīvprātīgais. Viņa brālis Antons Vaivods, tā paša kolhoza klētnieks, arī agrāk brīvprātīgi dienēja vācu armijā. Otrs viņa brālis Ivans Vaivods agrāk bija aktīvs bandītu nacionālistiskās pagrīdes dalībnieks.

Bijušajā Valkas apriņķī

1. Kolhoza “Rauza” priekšsēdētājs Dāvids Jansons agrāk bija militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs un Latvijas buržuāziskās Saeimas deputāts.
2. Tā paša kolhoza valdes loceklis Roberts Treijers ir bijušais militāri fašistiskās aizsargu organizācijas biedrs, Latvijas vācu okupācijas laikā bija šucmanis.

3. Kolhoza "Rauza" valdes loceklis Jānis Ozoliņš agrāk bija kulaks.
4. Tā paša kolhoza valdes loceklis Jānis Melzups agrāk bija liels tirgotājs.

Vietējā milicija ir informējusi partijas un padomju iestādes par minēto personu atbrīvošanu no ieņemamajiem amatiem kolhozos.

Minētais tiek ziņots Jūsu rīkojumam.

Latvijas valsts drošības ministra vietnieks

3. ranga milicijas komisārs

Košēļevs.¹

1. LVA, 270.f., 1.s apr., 610. l., 33., 34., 35., 36., 37. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā:

Iepazīstināt b. Ozoliņu, Černiševu, Žukovu. Vajag pieņemt mērus, lai attīrītu kolhozos no šīm personām. V. Lācis. 23. I 50.

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka I. Bastina rīkojums attīrīt kolhozos no neuzticamiem darbiniekiem

Pilnīgi slepeni

Rīga

Nr. 122 s

1950. gada 31. janvārī

Latvijas PSR lauksaimniecības ministram

biedram J.F. Vanagam

Nosūtot Latvijas PSR Valsts drošības ministrijas Milicijas pārvaldes 1950. gada 20. janvāra vēstuli Nr. 22/3/67 ps par personu, kuras atrašanos dažos Latvijas PSR kolhozos nebauda uzticību, Latvijas PSR Ministru padomes Lietu pārvalde lūdz Jūs pieņemt nepieciešamos pasākumus saskaņā ar Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja biedra V.I. Lāča un viņa vietnieka I.I. Ozoliņa rezolūcijām.

Par rezultātiem lūdzu paziņot Latvijas PSR Ministru padomei līdz 1950. g. 1. martam.

Pielikumā: vēstuli uz 4 lapām (mūsu + izejošais Nr. 201-ps) lūdzu nosūtīt mums atpakaļ.

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieks

I. Bastins.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 610. l., 37. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR lauksaimniecības ministra J. Vanaga izziņa par kolhozu kadru tīrīšanu

(1950. gada aprīlis)

Izziņa

par Latvijas PSR Ministru padomes 1950. gada 31. janvāra rīkojuma Nr. 122-s izpildi jautājumā par kolhozu kadru piesārņotību ar personām, kuras nebauda politisku uzticamību

Pārbaudē ir konstatēts, ka Viļānu rajonā atskaišu un vēlēšanu sapulcēs rajona kolhozos ir nomainīti 17 priekšsēdētāji, 32 valdes locekļi un 13 revīzijas komisijas locekļi.

Latvijas K(b)P Viļānu rajona komitejas sekretārs b. Andreičikovs paziņoja, ka viņi pēdējā laikā pārbauda kolhozu vadošo sastāvu un, ja tiks konstatēti fakti, ka vadībā atrodas politiski neuzticamas personas, tās nekavējoties tiks atbrīvotas no vadības.

Norādītajā sarakstā bijušajā Viļānu apriņķī pavisam ir 36 cilvēki, no tiem 9 cilvēki Viļānu rajonā. 5 cilvēki ir atbrīvoti no kolhozu vadības, bet 4 cilvēki tiek pārbaudīti, taču viņi turpina darbu agrākajās vietās. Saņemot apstiprinājumu, viņi tiks atbrīvoti.

Pēc rajonu noformēšanas no bijušā Viļānu apriņķa daļa kolhozu pārgāja Varakļānu rajonā. Sarakstos minētās neuzticamās personas skaitās 23 cilvēki, no tiem 20 cilvēki ir atsaukti un nomainīti, bet 3 cilvēki tiek pārbaudīti, kuri, saņemot apstiprinājumu, arī nekavējoties no vadības tiks atbrīvoti. Šajā rajonā atskaišu un vēlēšanu laikā tika nomainīts 21 kolhoza priekšsēdētājs, kā arī daļa brigadieru un revīzijas komisijas locekļu.

4 kolhozi pārgāja Krustpils rajonam, kur 2 cilvēki ir atbrīvoti, bet 2 cilvēkus pārbauda un pēc apstiprinājuma viņi nekavējoties tiks nomainīti.

Pavisam Viļānu aprinķī sarakstos bija minēti 36 cilvēki, no kuriem 27 cilvēki ir nomainīti un 9 cilvēkus rajona vadība pārbauda, jo daži sarakstos minētie fakti neapstiprinās.

Atiecībā uz sarakstos minētajiem bijušajiem aprinķiem, tad Daugavpils un Valkas aprinķis nav pārbaudīti, bet rajonu vadībai doti norādījumi viņus no darba atbrīvot kā tādus, kuri nerada politisku uzticamību.

Latvijas PSR lauksaimniecības ministrs

J. Vanags.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 610. l., 39. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Jāņa Launaga ieteikums LPSR Ministru padomes priekšsēdētājam
V. Lācim atbrīvot kolhozus un sovhozus no “pretpadomju
elementiem”

LPSR Ministru padomes priekšsēdētājam

23.7.50.

Cienījamais biedri!

Vajadzētu panākt, lai no kolhoziem tiktu izslēgti tie bijušie saimnieki un saimnieces, kas fašistisko okupantu gūstā kritušos sarkanarmiešus necilvēcīgi izmantoja, dzina kā vergus, spļāva acīs un mērdēja badā.

Provinces iedzīvotājos (viņu apzinīgākā daļā) jūtama neapmierinātība, sevišķi par to apstākli, ka fašistiskie leģionāri un citi bijušie buržuāzijas aizstāvji nevienā vien kolhozā ir tikuši dažādos sabiedriskos amatos – it īpaši par brigadieriem. Tas nu gan nekādā ziņā nebūtu pieļaujams, ka šie Bangerska un Hitlera asinssuņi, kas kopā ar šucmaņiem slepkavoja padomju patriotus un sagūstītos sarkanarmiešus, tagad, nereti ar lielu bardzību dzen darbā mūsu brīvības cīnītāju – Tēvijas kara varoņu piederīgos. Bangerska leģionārs, kas veikli pratis uzpeldēt kolhoza virsotnē – tikt par brigadieriem, tagad komandē kritušā brīvības cīnītāja tēvu vai māti, kuru dēlu varbūt pats ar savu roku ir nogalinājis! Tāds stāvoklis ilgāk nedrīkst turpināties, tas demoralizē tautu un ir apvainojoši sarkanarmiešu aprindām.

Arī es esmu brīvības cīnītāja tēvs, - mans dēls Jūlijs 1941. gadā brīvprātīgi aizgāja līdzī Sarkanajai armijai. Dziļi sajūtu, cik smags pazemojums tautai, un sevišķi sarkanarmiešu piederīgiem ir minēto fašistisko elementu uzkundzēšanās kolhozos. Tāpēc mans kvēlais lūgums: caur attiecīgu lēmumu novērst šo neciešamo stāvokli, lai kolhozos un sovhozos tas vairs nebūtu.

Jānis Launags.¹

1. LVA, 270. f., 2. apr., 6277. l., 122., 123. lp. Oriģināls.

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja palīga R. Girgensonā paskaidrojums sakarā ar J. Launaga iesniegumu

Nr. 19/6384

28. jūlijā 50.

Biedram J. Launagam
Ērgļu rajona Leimaņu ciemā

Sakarā ar Jūsu vēstuli no š.g. 23. VII par kaitīgiem cilvēkiem kolhozos, Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja biedra V. Lāča uzdevumā paskaidroju, ka vajag atmāskot konkrētus vainīgos, ja tādi kādā kolhozā ir, pierādīt viņu vainīgumu – tad no tiem drīzāk varēs atbrīvoties.

Biedrs V. Lācis izsaka Jums pateicību par viņam veltīto dzeju uz Padomju Latvijas 10. gadadienu.

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja palīgs

R. Girgensonā.¹

1. LVA, 270. f., 2. apr., 6277. l., 120. lp. Oriģināls.

Latvijas PSR prokurora V. Ļipina ziņojums LK(b)P CK sekretāram A. Ņikonovam par naidīgo elementu atklāšanu kolhozos

Pilnīgi slepeni

Nr. 1898-s

1950. gada 2. novembrī

PSRS prokuratūra

LPSR prokurors

Latvijas K(b)P CK sekretāram

b. A. Ņikonovam

Sakarā ar Latvijas K(b)P CK plēnumā izteikto kritiku par soda iestāžu nepietiekamo darbu, lai atrastu un atmaskotu tos naidīgos elementus, kuri ir iekļuvuši kolhozos un kolhozu vadībā ar nolūku sabotēt partijas un valdības lēmumus un veiktu naidīgu darbību kolhozu graušanā, ziņoju, ka pēdējā laikā Valsts drošības ministrijas iestādes ir atklājuši un kā ienaidniekus arestējuši šādas personas:

1. 1950. gada 16. septembrī arestēti: Viļānu rajona kolhoza “Brīvā Latvija” priekšsēdētājs I. Leišs un tā paša kolhoza rēķinvedis I. Kalveišs, kuri kolhozu faktiski noveduši līdz sabrukumam, izsaimniekojuši sabiedrisko zemi, pa kolhoznieku sētām sadalījuši agrāk savākto lauksaimniecības inventāru un vilcējspēku, izvazājuši, izzaguši 1950. gada graudu ražu, sistemātiski pļēgurojuši un apdzirdējuši vietējo un rajona organizāciju pārstāvjus.

Izmeklēšanā tika noskaidrots, ka rēķinvedis Kalveišs agrāk bija sādžas vecākais, bet Latvijas PSR vācu okupācijas laikā aktīvs soģis – “c” grupas loceklis un pagasta tiesas sekretārs. Kolhoza priekšsēdētājs Leišs okupācijas laikā savā saimniecībā izmantoja padomju karagūstekņu darbu.

2. 1950. gada 17. augustā arestēts un saukts pie kriminālatbildības tā paša rajona kolhoza “Draudzīgā saime” priekšsēdētājs I. Jaudzems, Latvijas buržuāziskā laika kulaks, kurš savā saimniecībā ekspluatēja kalpu darbaspēku un kuram piederēja sava ķieģeļu fabrika.

Jaudzems, ielavījies kolhoza vadībā, sistemātiski veica pretpadomju un pretkolhozu aģitāciju, žūpoja, sagrāva kolhoza saimniecību, kolhoza sapulcēs atklāti uzstājās ar pretpadomju runām.

3. Tajā pašā Viļānu rajonā 18. oktobrī arestēts un saukts pie kriminālatbildības kolhoza “Leņina karogs” kolhoznieks P. Pozdņakovs, kurš kolhoznieku vidū sistemātiski veica pretpadomju un pretkolhozu aģitāciju. Izmeklēšanā ir

noskaidrots, ka P. Pozdņakovs ir kulaks, kurš savā saimniecībā izmantoja kalpu darbu.

4. 1950. gada 21. septembrī Ērgļu rajonā arestēts un saukts pie kriminālatbildības kolhoza “Zelta vārpa” priekšsēdētājs J. Auziņš. Okupācijas laikā Auziņš bija aktīvs vācu atbalstītājs – pagasta lauksaimniecības komisijas priekšsēdētāja vietnieks, kurš no iedzīvotājiem ievāca nodokļus un produktus. Nokļuvis kolhoza vadībā viņš ar savu “darbību” to noveda līdz sabrukumam, izjauca sējas un ražas novākšanas plānu, vilcējspēku un sēklas fondu nevis sabiedriskoja, bet izsaimniekoja.
5. Aizputes rajona kolhoza “Sarkanā zvaigzne” vadībā ielavījās J. Lemkens, kurš sevi dēvēja par VK(b)P biedru un kolhoza saimniecību sagrāva. Izmeklēšanas procesā tika noskaidrots, ka Lemkens pagātnē bija aktīvs buržuāziskās Latvijas Sociāldemokrātiskās partijas biedrs, tās pašas partijas Ventpils pilsētas komitejas loceklis. Latvijas PSR vācu karaspēka okupācijas laikā viņš bija aktīvs soda iestāžu dalībnieks, strādāja žandarmērijā un piedalījās soda darbībās pret mierīgajiem iedzīvotājiem. Pēc Latvijas PSR atbrīvošanas no vācu iebrucējiem Lemkens ar mānīšanos ielīda par VK(b)P biedru. 1950. gada 26. jūnijā Lemkens tika arestēts un 1950. gada 17. oktobrī kā Dzimtenes nodevējs nodots kara tribunāla tiesai.
6. Par Rēzeknes rajona Vorošilova vārdā nosauktā kolhoza biedru ielīda bijušais aizsargs – kulaks, aktīvs vācu atbalstītājs Z. Ivanovs, kurš kolhozā sistemātiski veica pretpadomju un pretkolhozu aģitāciju ar nolūku kolhozu sagraut. Ivanovs arestēts 1950. gada 11. oktobrī.

Latvijas PSR prokurors, justīcijas valsts 3. klases padomnieks

V. Ļipins.¹

1. LVA, PA-101 f., 13. apr., 82. l., 107., 108. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

V nodaļa
Neuzticamo personu padzīšana no izglītības un zinātnes
iestādēm

Izvilums no LK(b)P CK izziņas ar pielikumu LK(b)P CK birojam un
Latvijas PSR Tautas komisāru padomes 1944. gada 13. novembra
lēmumam “Par LVU sagatavošanu jaunā mācību gada sākumam”

(..)

Latvijas K(b)P CK sekretāram b. Ļebedevam no Jufriakova J.P.

1944. gada 9. novembris

Rakstisks ziņojums

(..)

Universitātes darbinieki

(..) Jāatzīmē izglītības tautas komisāra pieļautie trūkumi, ieceļot amatā vadošos darbiniekus tūlīt pēc Rīgas atbrīvošanas no vācu iebrucējiem. Izglītības tautas komisāram vajadzēja izraudzīt Universitātes vadošos darbiniekus ar īpašu rūpību. Tas netika izdarīts. Darbinieki tika iecelti amatā bez attiecīgās pārbaudes. Piemēram, kāds Beilis Voldemārs, politiski nepārbaudīta persona, tika iecelts Universitātes sekretāra amatā. Vēl vairāk, Izglītības tautas komisariāta kadru daļas priekšnieka vietas izpildītājs Spandavs Ludvigs Pētera d. raksturo Beili kā diezgan “aizdomīgu personu”. Viņa rīcībā ir informācija, ka Beilis kalpojis vāciešiem, bieži redzēts dzeram kopā ar policistiem. Beidzot, ka Beilis šāvis uz Sarkanās armijas daļām, kad tās atkāpās no Latvijas. Nav saprotams, kādēļ Izglītības tautas komisārs vēl līdz šim brīdim atļauj viņam strādāt par Universitātes sekretāru un nodod viņa rokās visus galvenos Universitātes reorganizācijas pavadienus.

Vēl jo vairāk, Universitātē kāds nodarbojas ar kaitniecīgu darbību, par to liecina fakts, ka Universitātē ierosināts jautājums par to profesoru atgriešanos [darbā], kurus 1941. gadā izolēja [atbrīvoja no darba] IeTK iestādes.

Universitātei nopietni jāpalīdz darbinieku kolektīva veidošanā. Nepieciešams to stiprināt ar partijas biedriem, pieņemot atpakaļ darbā Universitātē agrāk strādājošos komunistus. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 3. apr., 16. l., 44., 51., 52. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas Valsts universitātes docenta Jāņa Vītola laikraksta “Cīņa”
redakcijai adresētais paziņojums par atteikšanos no saviem agrāk
“kļūdainajiem” uzskatiem**

Vēstule redakcijai

Godājamais b. redaktor!

Laipni lūdzu ievietot Jūsu avīzē sekojošu vēstuli.

Strādājot buržuāziskās Latvijas pastāvēšanas laikā Latvijas universitātē asistenta amatā, uzrakstīju divas grāmatiņas: Tautsaimniecības teorijas I un II daļu, kas izdotas Rīgā 1934. g. un satur sevī dažādu buržuāzisko teoriju atstāstījumu un kritiku, kas vērsta pret marksismu. Šīs grāmatiņas esmu uzrakstījis tanī eklektisko domu juceklī un idejiskā mulsumā, kas valdīja Latvijas buržuāziskās universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē un ko pauda šīs fakultātes Tautsaimniecības teorijas katedras dažādi buržuāzijas profesori un docenti.

Sākot ar Padomju Latvijas nodibināšanos, man, kā arī visai Padomju Latvijas inteliģencei, bija dota ne vien iespēja studēt Marksa – Ļeņina – Staļina politiskās ekonomijas darbus, bet arī praksē pārliecināties par sociālistiskās saimniecības priekšrocībām salīdzinājumā ar kapitālismu.

Tādēļ arī esmu nācis pie atziņas, ka tikai marksistiskā politiskā ekonomija balstās uz drošiem zinātniskiem pamatiem un no stingri – zinātniska viedokļa raugoties, nekādas citas politiskās ekonomijas nevar būt.

Atzīdams par pilnīgi pareizu un dibinātu to aso kritiku, kas Politiskās ekonomijas un Konkrēto ekonomiku katedru š.g. 27. oktobra kopsapulcē bija vērsta pret augstāk minētajām grāmatiņām, un ņemot vērā arī to, ka tās ir antimarksistiskas, es ar šo manu vēstuli atzīstu tās par absolūti nezinātniskām un kaitīgām darbaļaužu šķirai, kurai es tagad ar savu dzīvi un darbu kalpoju.

Savā turpmākā darbā pielikšu visus spēkus un zināšanas, lai kritizētu un atmaskotu buržuāziskās ekonomijas pseidozinātniskās teorijas, lai tādā kārtā aktīvi veicinātu sociālistisko celtniecību Padomju Latvijā.

Ar šo vēstuli griežos arī pie tiem augstskolu mācību spēkiem, kuri šodien vēl kaut ko gaida, lai viņi bez kādas svārstīšanās un ierunām atklāti un godīgi nostātos latvju darba tautas pusē.

Jānis Vītols

Latvijas Valsts universitātes docents

Rīgā, 1947. g. 11. nov.¹

1. Cīņa, 1947. g. 17. nov. Nr. 266.

LK(b)P CK sekretāra A. Pelšes slepenais ziņojums PSRS augstākās izglītības ministra vietniekam A. Topčijevam par to, ka B. Brežgo nevajadzētu piešķirt zinātņu doktora grādu un profesora nosaukumu

1948. gada 24. jūlijā

Atbildot uz Jūsu vēstuli, uzskatām par nepieciešamu paziņot sekojošo par B. Brežgo, kuru Latvijas Valsts universitāte izvirzījusi zinātņu doktora zinātniskā grāda un profesora nosaukuma iegūšanai.

Pēdējo divu gadu laikā B. Brežgo pildīja Slāvu filoloģijas katedras vadītāja pienākumus un kādu laiku strādāja par Filoloģijas fakultātes prodekānu. No prodekāna amata 1948. gada sākumā tika atbrīvots kā neatbilstīgs savam uzdevumam un par mēģinājumiem piekopt buržuāziski nacionālistisku darbību. Katedra, ko vada B. Brežgo strādā neapmierinoši. Padomju varas pastāvēšanas laikā neviens no katedras darbiniekiem, ieskaitot B. Brežgo, nav publicējis nevienu zinātnisku darbu. Katedras darbinieki pieļauj liberālismu studentu zināšanu novērtēšanā.

Pamatojoties uz to, LK(b)P CK uzskata par pareizu, ka Latvijas Valsts universitāte ierosinājusi AAK (Augstākajai atestācijas komisijai) atsaukt savu lūgumu apstiprināt B. Brežgo vēstures zinātņu doktora zinātnisko grādu un profesora zinātnisko nosaukumu.

Latvijas K(b)P CK propagandas sekretārs

A. Pelše.¹

1. LVA, PA-101 f., 11. apr., 57. l., 79. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilks no laikrakstam “Pravda” nosūtīto vēstuļu apkopojuma par pretkrievu noskaņojumu

1948. gada 10. novembrī

“Pravdas” redakcijas kolēģijai

Ziņojums Nr. 75

ziņas par vietējā nacionālisma izpausmēm dažās republikās

(.) Zubkovs A.A. (Rīga, Krišjāņā Barona 33/35, dz. 3; vēstule Nr. 98209). Profesors, medicīnas zinātņu doktors “Pravdai” raksta par to, ka buržuāziski nacionālistiskie elementi Latvijas Valsts universitātē ar apmelojumiem un provokāciju viņu, kā krievu zinātnieku no universitātes padzinuši.

“Provokācija bija tāda, ka universitātes vadība man uzdeva būt par komisijas priekšsēdētāju, kurai bija jāpārbauda kāda zinātnieka kvalifikācija, kurš dabūja katedru un zinātnieka nosaukumu, viltojot stāžu un neesošo zinātnisko darbu sarakstu. Aprēķins bija tāds, lai man, kā jaunam cilvēkam Rīgā, nebūtu zināms, ka šis darbinieks prata iemantot Latvijas K(b)P CK pirmā sekretāra b. Kalnbērziņa uzticību. Provokācija izdevās. Tās rezultātā universitātes rektors ieteica man iesniegt atlūgumu, nepaskaidrojot iemeslu. Es atteicos. Rektors ar Latvijas K(b)P CK ziņu mani atbrīvoja. Augstākās izglītības ministrija atsūtīja komisiju, kura nolēma mani atjaunot darbā, taču rektors atteicās ministrijas pavēli izpildīt, bet Latvijas K(b)P CK palīdz atjaunošanā.”¹

1. Советская национальная политика: идеология и практики. 1945.-1953. - с. 869. 871.

**Izvilks no Latvijas K(b)P CK sekretāra J. Kalnbērziņa ziņojuma
VK(b)P CK sekretāram A. Ždanovam par skolu attīrīšanu no
neuzticamiem darbiniekiem**

1948. gada 31. maijā

(..) Izglītības ministrija, skolotāju kadru attīrīšanas kārtībā, otrajā mācību gada pusgadā no skolām atbrīvoja vairāk nekā 40 cilvēkus. Līdz š.g. 1. augustam ieteikts Latvijas PSR Izglītības ministrijai pārskatīt skolu vadošo sastāvu un nostiprināt to ar labākajiem pārbaudītajiem skolotājiem, daudz mērķtiecīgāk izvietot strādājošos skolotājus un atbrīvot skolas no svešiem un nederīgiem darbiniekiem. (..).¹

1. Советская национальная политика: идеология и практики. 1945.-1953. - с. 409. 410.

**LK(b)P Aizputes apriņķa komitejas sekretāra M. Orlova, apriņķa
izpildu komitejas priekšsēdētāja vietnieka A. Dudņikova un apriņķa
tautas izglītības nodaļas vadītājas Turkas ziņojums par skolotāju
kadru pārbaudi un tīrīšanu**

1948. gada 13. augustā

Latvijas K(b)P CK sekretāram kadru jautājumos

b. Titovam

Latvijas PSR izglītības ministram

b. Strazdiņam

Aizputes apriņķī sistemātiski tika veikta skolotāju kadru pārbaude un tīrīšana, bet tomēr ir palikuši daudzi aizsargi, citu organizāciju biedri un vācu izpalīgi. 3 gadu laikā atlaisti 56 cilvēki.

Šogad no 23 skolu direktoriem atestācijas komisija atbrīvoja no darba 10. No skolotāju vidus izraudzīti un par direktoriem apstiprināti 6 cilvēki. Trūkst – 4.

Konfliktu komisija atbrīvoja no darba 8 skolotājus, kuri nevieš politisku uzticību (aizsargi u.c.), kā nederīgus darbam padomju skolā – atbrīvoja 9 skolotājus.

Visām apriņķa skolām nepieciešams 210 skolotāju. Patlaban ir 195. Trūkst 15 skolotāju. Ja no darba atbrīvo vēl 14 skolotājus, kuri bija aizsargi, bet pagaidām ir atstāti darbā, tad vajadzēs aizvietot 29 cilvēkus. Vēl ir nepieciešami 4 septiņgadīgo skolu direktori un apriņķa tautas izglītības nodaļas inspektors, kas uz vietām nav atrodami.

Lūdzam steidzami norīkot uz Aizputes apriņķi vienu skolu inspektoru, 4 septiņgadīgo skolu direktorus un vismaz 15 skolotājus, bet, ja ir iespējams, vēl 29 skolotājus, kas palīdzētu pilnībā attīrīt skolas no svešiem elementiem.

Aizputes apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētāja vietnieks

Dudņikovs

LK(b)P Aizputes apriņķa komitejas sekretārs

Orlovs

Apriņķa tautas izglītības nodaļas vadītāja

Turka.¹

1. LVA, PA-101 f., 11. apr., 57. l., 86. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Izvilkumi no Latvijas Valsts universitātes rektora J. Jurgena
1950. gada 29. jūlija ziņojuma LK(b)P CK par paveiktajām kadru
tīrīšanām**

1949. gada 29. jūlijā

Latvijas K(b)P CK

Izziņa

(par Latvijas Valsts universitātes kadriem)

Pēc 1949. gada 1. janvāra stāvokļa Latvijas Valsts universitātē bija:

1)	profesori un pasniedzēji	589 cilvēki,
2)	mācību personāls	198 cilvēki,
3)	administratīvi – saimnieciskais sastāvs	363 cilvēki,
4)	studenti	5092 cilvēki.

Atlaisti kā sociāli sveši un neatbilstoši darbam universitātē:

a)	no profesoru un pasniedzēju vidus	121 cilvēks,
b)	no mācību palīgpersonu vidus	74 cilvēki,
c)	no administratīvi – saimnieciskā sastāva	56 cilvēki,
d)	no studentu vidus	866 cilvēki.

Ar visu atbildību apgalvoju, ka Universitātē ar kadru izpēti neviens nenodarbojas. Par to liecina kaut vai tas, ka mācību daļa nav pārbaudījusi profesoru un pasniedzēju darbu, bet uz progresīvāko studentu signāliem reaģēja ar domu – lai tik neapvainotu “vecos speciālistus”.

Patiesībā vairums to cilvēku, kas pauda savas buržuāziski nacionālistiskos uzskatus, izrādījās vai nu visai vāji speciālisti vai iesīkstējuši fašisti.

Organizējot sistemātisku profesoru un pasniedzēju darba kontroli, pārbaudot cilvēkus, tika atrasti 256 naidīgām šķirām piederoši, pretpadomiski noskaņoti un citādi buržuāziskie nacionālisti, t.i., 23 % no kopējā pasniedzēju skaita.

Universitātes attīrīšanu apgrūtināja, pirmkārt, tas, ka vairums šo svešo elementu nodarbībās bija ļoti lojāli, bet jaunatni ietekmēja individuāli privātsarunās un konsultācijās. Savu piederību pie dažādām pretpadomju partijām un organizācijām viņi nebūt neslēpa.

Otrkārt, no šīs buržuāziskās fašistu sērgas nevarēja attīrīties ar vienu vēzienu. Bija nepieciešams atrast labus padomju speciālistus, izvirzīt spējīgu un uzticamu jaunatni.

Padzīt kādu buržuāzisko nacionālistu ir relatīvi viegli, bet pirms tam vajadzēja satriekt un atmaskot viņa idejiskos uzskatus, tā audzinot studentus un tos buržuāziskos speciālistus, kas grib strādāt ar mums.

(..)

3. Filoloģijas fakultātes Latviešu valodas katedras vadītājs profesors PSRS Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis un Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis, pārliecināts buržuāziskais nacionālists – **J. Endzelīns** atklāti uzstājās pret padomju valodniecību.

4. **Štālbergs** – Arhitektūras katedras vadītājs, Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis. Audzināja studentus formālisma un konstruktīvisma garā. Uz vairākkārtējām kritikām presē un sapulcēs neuzskatīja par vajadzīgu atbildēt.

(..) Par minēto laikposma no 1944. līdz 1948. gadam no Universitātē uzņemtajiem studentiem tika atskaitīti 860 cilvēki (17 %):

no tiem:

- a) tādi, kuri iestājušies Universitātē, uzrādot viltotus dokumentus, slēpjot sodāmību utt. 97 cilvēki,
- b) šķiriski sveši un naidīgi elementi (bijušie policisti, bruņoto bandu dalībnieki, aktīvie fašisti, kuri ar ieročiem rokās cīnījušies pret padomju varu, sektanti utt. 207 cilvēki,
- c) tādi, kuru vecākus padomju varas iestādes saskaņā ar KPFSR Kriminālkodeksa 58. pantu represējusi 77 cilvēki,
- d) nesekmības dēļ 222 cilvēki,
- e) par sistemātiskiem darba disciplīnas pārkāpumiem un lekciju neapmeklēšanu 5 cilvēki,
- f) sakarā ar pāreju uz citu mācību iestādi 37 cilvēki,
- g) atskaitīti pēc pašu vēlēšanās, bet vēlāk atklājies, ka daudzi aizgājuši no Universitātes, baidoties tikt atmaskotiem savā agrākajā pretpadomju darbībā vai savas sociālās pagātnes dēļ.¹

1. LVA, PA-101 f., 13. apr., 73. l., 19.-21. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Laikraksta “Pravda” korespondenta Latvijas PSR G. Kalniņa vēstule
laikraksta “Pravda” galvenā redaktora vietniekam L.F. Iljičevam par
nacionālismu Latvijā**

1950. gada 20. aprīlī

Slepeni

Biedri Iljičev!

Es gribu Jums paziņot par buržuāziskā nacionālisma izpausmes faktiem Latvijā. Partijas iesstāžu atskaites un vēlēšanas parādīja, ka nacionālisms šeit rada pietiekami lielas briesmas.

Latvijas augstskolas, Latvijas PSR Zinātņu akadēmija ir piesārņotas ar svešiem, nacionālistiski noskaņotiem cilvēkiem. Šajā ziņā īpaši nelabvēlīgs stāvoklis ir Akadēmijas Mikrobioloģijas institūtā, kuru vada Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija priekšsēdētājs profesors A. Kirhenšteins. Biedrs Kiršhenšteins visas lietas

institūtā ir uzticējis institūta direktora vietniekiem Ošiņam, Skujeram, Lūsim un citām personām, kuras buržuāziskās Latvijas laikā bija “aizsargu” organizācijas (Ulmaņa profašistiskās valdības balsta) biedri, bet vācu okupācijas laikā sadarbojās ar vāciešiem. Akadēmijas partijas sekretārs biedrs Vecvagars un citi komunisti stāsta, ka šajā institūtā tika apspiesta pat vismazākā kritika, komunistus no turienes ar visādiem veidiem padzina. Kad vienreiz Akadēmijas sienas avīzē parādījās raksts, kurā tika stāstīts par trūkumiem institūta darbā, tas nekavējoties tika nofotografēts un nogādāts Augstākajā padomē biedram Kirhenšteinam. Viņš pavēlēja sameklēt vainīgo, tas ir raksta autoru. Aizdomās par autorību tika turēts institūta darbinieks, partijas biedrs kopš 1917. gada biedrs Pārups. Viņam radīja neciešamus apstākļus, viņu apmeloja, nosauca par “VDM spiegu”, visbeidzot padzina no institūta. Ar dažādiem iemesliem no institūta tika padzīts Tēvijas kara dalībnieks biedrs Pumpurs. Pat to, kādi kadri bija savākti šajā institūtā, liecina fakts, ka pēdējos 4-5 mēnešus šeit tika arestēti 5 cilvēki. Nesen pēc ugunsgrēka, kurš izcēlās institūta seroloģijas stacijā, tur tika atrastas paslēptas šautenes, granātas un patronas.

Akadēmijas Fizikas un matemātikas institūtu ilgu laiku vadīja docents Brāzma, kurš tuvu stāvēja Latvijas buržuāziskajai valdībai. Hitlera laikā viņš piedalījās Vācijas reihstāga sēdēs, bet Tēvijas kara laikā sadarbojās ar vāciešiem, padomju karaspēka uzbrukuma laikā Rīgai viņš vadīja nocietinājumu būvniecību ap pilsētu. Strādājot institūtā, Brāzma organizēja līdzekļu vākšanu tiem vācu atbalstītājiem, kuri atradās nometnēs. Komunistus un komjauniešus viņš institūta darbā nepielaida.

Desmitiem cilvēku, kuri nerada uzticību, tagad strādā Latvijas PSR Zinātņu akadēmijā.

Par dažu republikas vadītāju attieksmi pret buržuāziskās inteliģences pārstāvjiem liecina šāds piemērs. Rīgā dzīvo skulptors G. Šķilters. Vācu okupācijas laikā viņš palika Latvijā, bet pēc tam aizgāja ar vāciešiem un atgriezās tikai 1946. gadā. G. Šķilters tālu stāv no padomju īstenības, ir noskaņots nacionālistiski. Tomēr viņš no vietējās varas puses, īpaši no Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija priekšsēdētāja A. Kirhenšteina un Ministru padomes priekšsēdētāja V. Lāča puses saņem pārspīlēti pasvītrotu uzmanību. Kad Šķilters atgriezās no Vācijas, viņam uzreiz atdeva, Rīgā, Ļeņina rajonā piederošās trīs mājas ar derīgo platību 664 m² un ceturto māju, kura atrodas pilsētas Sarkanarmijas rajonā. 1948. gadā rajonu izpildu komitejas lūdza Latvijas PSR Ministru padomei daļu no G. Šķilteram piederošajām mājām nacionalizēt, šie lūgumi tika noraidīti.

Pēc atgriešanās no Vācijas Šķiltera uzsāka darbu, lai izveidotu A. Kirhenšteina un V. Lāča krūšu tēlus, kuri pēc tam tika iegūti valsts īpašumā. Tagad Valsts latviešu un krievu mākslas muzejā ir atklāta G. Šķiltera 75. gadskārtai veltīta izstāde. Pirmajā zālē redzamā vietā ir uzstādīti lieli, naturālā lielumā A. Kirhenšteina un V. Lāča krūšu tēli. Apmeklētājiem muzejā tiek pārdots G. Šķiltera darbu katalogs, kuri tiek eksponēti izstādē.

Tas sākas šādā veidā:

“1. Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija priekšsēdētājs, profesors A. Kirhenšteins – krūšu tēls, 1947. g.

2. Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājs V. Lācis – krūšu tēls, 1947. g.”

Kataloga otrā daļa satur visievērojamāko darbu fotogrāfijas, kuri eksponēti izstādē. Pirmajā lapā ir attēlots krūšu tēls, zem kura ir paraksts: “Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājs V.T. Lācis.”

Nav nejaušība, ka G. Šķilteru nav iedvesmojuši Ļeņina un Staļina tēli, bet savējo, vietējo vadītāju, kuri pieņem kā pareizu to, ka viņu krūšu tēlus iegādājas Latvijas PSR Ministru padomes Mākslas lietu komiteja un izstāda tos Valsts muzejā redzamā vietā, pie tam, atšķirībā no citām skulptūrām, izrotā ar ziediem utt. Nav nejaušība, ka laikraksta “Literatūra un Māksla” rakstā par Šķiltera darbu izstādi (16. aprīlī) tiek runāts tikai par vienu skulptora šodienas darbu – par LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja V. Lāča krūšu tēlu, kurā, pēc laikraksta domām, mākslinieks attēlojis “mūsu laikmeta cilvēku labākās īpašības.”

Parādot aizkustinošu uzmanību no Vācijas pārbraukušajam “savējam” māksliniekam, vietējie vadītāji tajā pašā laikā bezsirdīgi izturējās pret “svešo” rakstnieku Bubenovu, kurš tajā laikā dzīvoja Rīgā. Personas, kuras tuvu pazina Bubenovu, stāsta, ka viņš tad atradies ļoti smagos materiālos apstākļos. Kad Bubenovs piedāvāja Latvijas Valsts izdevniecībai savus “Baltos bērzus”, tad tos nepieņēma, tā vienkāršā iemesla dēļ, ka šī grāmata nav par Latviju. Tad Bubenovs nosūtīja “Balto bērzu” manuskriptu biedram Lācim, taču viņš, to neizlasīja, nosūtīja autoram atpakaļ. Tikai pēc tam, kad Bubenova darbs nopublicēts Maskavas žurnālā saņēma Staļina prēmiju, viņam šeit sāka pievērst uzmanību.

To cilvēku darbībai, kuri ir noskaņoti nacionālistiski, ir raksturīgs šāds paņēmiens: viņi visādos veidos cenšas izvairīties no buržuāziskās Latvijas kritikas, bet kad raksta par latviešu tautas smago pagātni, tad ar to domā carisko Krieviju. Šajā ziņā raksturīgs

ir Misiņa bibliotēkas direktora K. Egles raksts “Latviešu progresīvās grāmatas vajāšana pagātnē”, kurš publicēts Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas “Vēstneša” 1950. gada 1. numurā. Autors vissīkākajā veidā stāsta par to, kā pagātnē tika vajātas latviešu progresīvo rakstnieku un sabiedrisko darbinieku grāmatas, kā arī M. Gorkija, Ļ. Tolstoja un citu rakstnieku latviešu valodā tulkotie darbi. Taču K. Egle šo “pagātni” ierobežo tikai ar cara Krievijas laiku. Bet par to, ka progresīvā literatūra vēl daudz stiprāk tika vajāta buržuāziskās Latvijas, īpaši Ulmaņa diktatūras laikā, autors diplomātiski noklusē, ļaujot lasītājam izdarīt secinājumu, ka buržuāziskajā Latvijā tādu vajāšanu nebija.

Visi šie un daudzi citi fakti liecina par buržuāziskā nacionālisma esamību Latvijā, ar kuru nopietna cīņa netiek veikta. Latvijas K(b)P CK agrāk tika pieņemusi lēmumu par cīņu ar buržuāzisko nacionālismu, par augstskolu un Zinātņu akadēmijas attīrīšanu no svešiem, politisku uzticamību neradošiem elementiem. Taču šie lēmumi ar vajadzīgo neatlaidību dzīvē netika īstenoti. Latvijas K(b)P CK pret CK biroja locekļu A. Kirhenšteina un V. Lāča neparitjisko uzvedību izturas samiernieciski.

G. Kalniņš

P.S. Nosūtu G. Šķiltera darbu izstādes kataloga eksemplāru.¹

1. Советская национальная политика: идеология и практики. 1945-1953. - с. 301-303.

1950. gada 9. maijā L. Iljičevs nosūtīja G. Kalniņa vēstuli VK(b)P CK sekretāram G. Maļenkovam. Uz tās lasāma rezolūcija: “1. Iepazīstināt CK sekretārus un b.b. Šķirjatovu, Dedovu. 2. b. Kružkovam – ziņojiet priekšlikumus CK Sekretariāta sēdē. G. Maļenkovs. 11. V 50. g.”

M. Šķirjatovs – VK(b)P CK Partijas kontroles komisijas priekšsēdētāja vietnieks.

A. Dedovs – VK(b)P CK partijas, arodbiedrību un komjaunatnes orgānu daļas vadītāja vietnieks.

1950. gada 23. maijā jautājumu “Par Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas darbu” izskatīja LK(b)P CK birojs.

Latvijas K(b)P CK biroja 1950. gada 23. maija lēmums “Par Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas darbu”

Par Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas darbu (b.b. Ostrovs, Peive, Kadeks, Voronins, Nikonovs, Titovs, Peļše, Novikovs, Valeskalns, Kalnbērziņš).

(..) Latvijas K(b)P CK birojs nolemj:

1. Izteikt stingro rājienu Zinātņu akadēmijas viceprezidentam b. M.G. Kadekam un sekretāram akadēmiķim b. J.V. Peivem par Latvijas K(b)P CK biroja 1948. gada

7. septembra lēmuma neizpildīšanu un par bezatbildīgu pieeju darbam Akadēmijā.

Izteikt stingro rājienu Zinātņu akadēmijas Mikrobioloģijas institūta darbiniekam b. A.M. Kirhenšteinam par politiskās modrības samazināšanu un buržuāziskā nacionālisma ieviešanu institūtā.

Norādīt LPSR Zinātņu akadēmijas partijas organizācijas sekretāram b. K. Vecvagaram uz viņa liberālo attieksmi pret Akadēmijas zinātnisko un citu kadru piesārņošanas faktiem ar buržuāziskajiem nacionālistiem.

Brīdināt b.b. Kadeku, Peivi, Kirhenšteinu un Vecvagaru par to, ja viņi stāvokli Zinātņu akadēmijā neizlabos, tad viņi tiks saukti pie daudz stingrākas partijas atbildības.

Uzdot Zinātņu akadēmijas partijas organizācijai izskatīt jautājumu par LPSR Zinātņu akadēmijas kadru daļas vadītāja Bessmertnova partijas atbildību par kadru piesārņošanu un savu lēmumu paziņot Latvijas K(b)P CK.

2. (..) Uzdot Zinātņu akadēmijas Prezidijam un Akadēmijas partijas organizācijai atbrīvot Zinātņu akadēmiju un tās institūtus no politiski svešiem un tādiem, kuriem nav sakaru ar zinātni cilvēkiem; drošāk izvirzīt jaunos kadrus, kuri ir spējīgi padomju zinātni virzīt uz priekšu.

3. Ar mērķi nostiprināt Zinātņu akadēmiju, atbrīvot:

Akadēmijas zinātnisko sekretāru b. J.V. Peivi – no Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas rektora pienākumiem,

Akadēmijas Prezidija locekli b. P.J. Valeskalnu – no Latvijas PSR ārlietu ministra pienākumiem,

Vēstures un materiālās kultūras institūta direktoru b. K.J. Strazdiņu – no Latvijas PSR izglītības ministra pienākumiem.

Lūgt VK(b)P CK apstiprināt šo lēmumu. (..).¹

1. LVA, PA-101 f., 13. apr., 14. l., 171., 174., 175. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas K(b)P CK biroja 1950. gada 23. maija lēmums par stingrā rājienu izteikšanu Zinātņu akadēmijas Mikrobioloģijas institūta direktoram A. Kirhenšteinam

Slepeni

Latvijas K(b)P CK biroja lēmums

Protokols Nr. 107 3§ 1950. gada 23. maijā

Par politiskās modrības notrulināšanos un buržuāziskā nacionālisma ieviešanu institūtā izteikt Zinātņu akadēmijas Mikrobioloģijas institūta direktoram b. A.M. Kirhenšteinam stingro rājienu.

Latvijas K(b)P CK sekretārs

J. Kalnbērziņš.¹

1. LVA, PA-15500 f., 2. apr., 1148. l., 19. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilks no Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas sekretāra J. Peives un Zinātņu akadēmijas partijas pirmorganizācijas sekretāra J. Vecvagara atskaites “Par LK(b)P CK biroja 1950. gada 23. maija lēmuma par Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas darbu izpildes gaitu”

[1950. gada otrajā pusē]

1. Kadri

Latvijas K(b)P CK birojs uzlika par pienākumu Zinātņu akadēmijas Prezidijam un partijas organizācijai atbrīvot Zinātņu akadēmiju un tās institūtus no politiski svešiem un ar zinātņi nesaistītiem cilvēkiem, drosmīgāk izvirzīt jaunos kadrus, kas ir spējīgi virzīt uz priekšu padomju zinātņi. Jau laikā, kad darbojās Latvijas K(b)P CK komisija, kas pārbaudīja Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas darbu, tika veikts zināms darbs, lai atbrīvotu akadēmiju no politiski svešiem un ar zinātņi nesaistītiem cilvēkiem.

Lai pilnīgi un savlaicīgi izpildītu Latvijas K(b)P CK biroja lēmuma sadaļu par kadriem, Zinātņu akadēmijas Prezidijam un institūtu direktoriem talkā tika pieaicināts akadēmijas partijas aktīvs. Lai palīdzētu institūtu direktoriem kadru izpētē, akadēmijas partijas organizācijas birojs piesaistīja katram institūtam divus partijas aktīva

komunistus, kas palīdzēja institūtu direktoriem un partijas organizācijai detalizēti izpētīt zinātniskos un zinātniski tehniskos kadrus lietišķā un politiskā ziņā.

Akadēmijas kadru daļa un Prezidijs ik dienas nodarbojās ar kadru atlasē un izvietojanas jautājumiem akadēmijā. Veiktā darba rezultātā Zinātņu akadēmija lielā mērā ir atbrīvota no politiski svešiem un nepietiekami kvalificētiem cilvēkiem, no cilvēkiem, kuri pagātnē bijuši aktīvi fašistiskā režīma atbalstītāji Latvijā, no vācu okupantu līdzskrējējiem, leģionāriem, aizsargiem utt.

Kopumā Latvijas K(b)P CK biroja lēmuma izpildes gaitā no Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas sistēmas atbrīvoti 59 cilvēki, no tiem 26 zinātnes darbinieki, 10 laboranti un tehniķi, 19 administratīvi saimnieciskie darbinieki, 3 aspiranti.

Pēc atbrīvošanas motīviem šie cilvēki ir iedalāmi:

1. Fašistiskā režīma piekritēji Latvijā, bijušie aizsargi un buržuāziskie nacionālisti	12 cilvēki
2. Vācu okupantu līdzskrējēji un leģionāri	15 cilvēki
3. Bijušie sociāldemokrāti buržuāziskajā Latvijā	5 cilvēki
4. Sveši pēc saviem politiskiem uzskatiem un nevieš politisku uzticību	17 cilvēki
5. Neinteresējas par zinātnisko darbu un neatbilst ieņemamajam amatam	10 cilvēki ¹

1. LVA, PA-101 f., 13. apr., 73. l., 32., 33. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas Valsts universitātes Inženieru – celtniecības fakultātes
studentu anonīmā sūdzība VK(b)P CK sekretāram, laikraksta
“Pravda” galvenajam redaktoram M. Suslovam par fakultātes dekānu
A. Mālmeistaru un “nelabvēlīgo stāvokli” fakultātē**

[1951. gada janvāris]

VK(b)P CK sekretāram, laikraksta “Pravda” galvenajam redaktoram – biedram
Suslovam

Paziņojam Jums, ka Latvijas Valsts universitātes Inženieru – celtniecības fakultātē ir izveidojies godīgiem studentiem neciešams stāvoklis.

Fakultātē, it īpaši tās 2 pēdējosursos lielais vairākums studentu Latvijas vācu fašistiskās okupācijas laikā dienēja vācu armijā vai sadarbojās ar hitleriešiem.

Šie studenti izmanto fakultātes dekāna Mālmeistera, kuram ir diezgan tumša pagātne aizbildniecību:

1. Līdz padomju varas nodibināšanai Latvijā Mālmeisters bija reakcionārās sporta organizācijas IMKA, kas nozīmē – jaunatnes kristīgā asociācija, biedrs. Šī starptautiskā organizācija, kura tika uzturēta par amerikāņu monopolistu (piemēram, Rokfelleru) līdzekļiem un kā baptistu baznīca, pēc būtības bija spiegu organizācija pret PSRS strādnieku kustību Latvijā.
2. Buržuāziskās Latvijas laikā Mālmeisters bija valsts basketbola komandas dalībnieks. Visiem ir zināms, ka par šīs komandas dalībniekiem varēja būt tikai kulaku, fabrikantu dēli vai ohrankas pārbaudīti strādnieku šķiras nodevēji.
3. 1938.-39.gados, kad Latvijā valdīja vismežonīgākais politohrankas terors, kad visa mūsu komunistiskās partijas vadība atradās Ulmaņa cietumos, Mālmeisters tika pieņemts darbā par galveno inženieri Liepājā. Vai tajā laikā varēja pieņemt darbā par vienīgās neaizsalstošās Latvijas kara ostas galveno inženieri cilvēku, kurš nebūtu uzticams Ulmaņa režīmam un kuru politohranka nebūtu rūpīgi pārbaudījusi. Tātad politohrankai bija pamats uzticēties Mālmeisteram, bet tas nozīmē, ka viņš bija viņu cilvēks.
4. Mālmeistera sieva ir cēlusies no liela namīpašnieka ģimenes. Viņam pakļautajā fakultātē Mālmeisters ir radījis neciešamus titoviskus (acīmredzot, domāts tā laika J. Tito režīms Dienvidslāvijā – Aut.) apstākļus. Viņš neieredz un nepieļauj nekādu kritiku, bet pats nepārtraukti farisejiski apgalvo, ka tāda ir nepieciešamība..

Viņam ir savs cilvēku loks no bijušajām Hitlera armijas militārpersonām un personām, kuras sadarbojās ar vāciešiem.

1. 5. kursa students Sapulis. (šeit un turpmāk – sūdzības autoru pasvītrojumi – Aut.). Viņš kā brīvprātīgais dienēja fašistu armijas gaisa kara flotē. Ir zināms, ka tajā uzņēma tikai brīvprātīgos (no Latvijas), kuri ar mierīgo iedzīvotāju grautiņiem pierādīja, ka viņi ir uzticami “fireram”. Sapulis piedalījās kaujās Vidusjūrā, kur partizāni viņu saņēma gūstā. Tagad viņš

uzdodas par Garibaldi vienības partizāni. Pietiek paskatīties uz šo tipu, kurš ģērbjas kā anglis, lai uzreiz saprastu – tas ir ienaidnieks. Ar Mālmeistera palīdzību Sapulis ielīda komjaunatnē un tagad fakultātē ir “goda” students.

2. 5. kursa studente Kubliņa. Latvijas fašistiskās okupācijas laikā viņa strādāja vācu armijas kara hospitālī, kurā pieņēma tikai pārbaudītus cilvēkus. Pēc Rīgas ieņemšanas viņa kopā ar hitleriešiem bēga uz Kurzemi, kur turpināja strādāt kara hospitālī un likās gultā ar hitleriešu zeļļiem. Viņa 1944. gadā svinēja baltgvardu svētkus. Par to dekānam rakstiski ziņoja 6. kursa students Pabrukļis. Mālmeisters to noslēpa un Kubliņu uzņēma komjaunatnē. Tagad viņa ir fakultātes sienas avīzes (zibeņa) redaktore.
3. 6. kursa students Sviklis. Baznīcas kalpa – katoļa dēls. Viņš ir Mālmeistera ziņu pienesēju priekšnieks. Kursā visi no viņa baidās, tajā skaitā arī pasniedzēji.

Vajadzēja tikai docentam Šutkam iebilst Svikļa politiski kaitīgajiem izteicieniem, lai šo brīnišķīgo pasniedzēju tūdaļ pat fakultātes padomē “izģērbtu” un atskaitītu no universitātes “slodzes trūkuma” dēļ.

Dekāna Mālmeistera cieņu izmanto visi bijušie esesieši – pēdējā kursa studenti, kuriem pēc pusgada ir jāklūst par inženieriem. Viņu vidū ir tādi kā Ziediņš, Jibigs, Sidorovs.

Pavisam kas cits – dekāna izteikti naidīgā attieksme pret tiem studentiem, kuri kara laikā bija evakuācijā, dienēja Padomju armijā un cīnījās Tēvijas kara frontēs. Piemēram:

1. Students Rūdolfs Lūsis. Kara laikā no 1941. gada līdz 1945. gadam viņš dienēja Latvijas rezerves mācību bataljona mīnmetēju rotā. Bija labākais rotas komandieris. No 1945. gada līdz 1950. gadam bija apaļš teicamnieks. Vienīgais kursā. 1950. gada sākumā Mālmeisters atņēma viņam stipendiju un viņš bija spiests iesniegt iesniegumu par atskaitīšanu. Tas tika izdarīts ar apaļu teicamnieku, grupas vecāko, fakultātes arodbiedrības komitejas locekli, 5. kursa studentu. Vēl vairāk. Dažas dienas pēc Lūša atskaitīšanas no universitātes Mālmeisters uzstājās studentu sapulcē un apmeloja kā Lūsi, tā arī mūsu slavenās Padomju armijas rezerves daļas. Viņš burtiski izteicās šādi: “Lūsis ir politiski neuzticams elements. Par to liecina tas, ka viņš visu kara laiku nodienēja rezerves pulkā. Rezerves pulks bija tā vieta, kurā turēja tos, kuriem neuzticēja ieročus.”

2. Students Vovsi. Lielā tēvijas kara dalībnieks no 1942. gada. Pēc demobilizācijas 1947. g. iestājās turpināt pārtrauktās nodarbības LVU. 1948. gadā Mālmeisters viņu nosauca par spekulantu. Patlaban par kritiku Mālmeisters cenšas viņu padzīt no universitātes, kaut arī viņš ir diplomands.
3. Students Beks. Kara laikā viņš bija evakuācijā. No universitātes izslēgts par mācību maksas nesamaksāšanu 1950. gadā, būdams 5. kursa students.

Ir nepieciešams arī atzīmēt dažus Mālmeistera izteikumus, kuri parāda viņa īsto seju.

Tā, piemēram, dažās fakultātes kopsapulcēs Mālmeisters izteicās ar šādiem vārdiem: “Jūs nevarat nezināt tādas vienkāršas lietas, jo jūs taču neesiet kolhoznieki!”

Un to saka fakultātes vadītājs, 300 studentu audzinātājs par slavenajiem sociālistiskā darba varoņiem, par Staļina prēmijas laureātiem, kuri ar pašizliedzīgo darbu baro viņu (Mālmeisteru).

Augstāk teikto var apliecināt šādas personas:

1. Fakultātes laborants Brūveris, kurš labi pazīst Mālmeistera sportisko pagātņi.
2. 6. kursa students Pabruklis – par Kubliņas lietu.
3. 6. kursa studenti – diplomanti Kolkovskis, Skarnelis, Vovsi, Šutka.

Vienlaicīgi lūdzam pārbaudīt Mālmeistera kandidāta darba zinātnisko kvalitāti, kura aizstāvēšana deva viņam kandidāta grādu.

LVU Inženieru fakultātes studenti.

LVU vadība un partijas organizācija par daudziem norādītajiem faktiem zina, taču nezināmu iemeslu dēļ nekādus pasākumus nepieņem.¹

1. LVA, PA-101 f., 14. apr., 114. l., 150., 151. lp. Kopija. Tulkojums no krievu valodas.

1951. gada 16. janvāra ziņojumā LK(b)P CK sekretāram A. Pelšem VK(b)P CK zinātnes un augstāko mācību iestāžu daļas vadītāja vietnieks M. Jakovļevs norādīja: “Nosūtu Jūsu izskatīšanai Latvijas Valsts universitātes Inženieru – celtniecības fakultātes iesniegumu par nelabvēlīgo stāvokli fakultātē.

Par pārbaudes rezultātiem un pieņemtajiem pasākumiem par iesniegumu lūdzu paziņot VK(b)P CK līdz 1951. gada 25. janvārim.

Pielikums uz 2 lapām.¹

1. LVA, PA-101 f., 14. apr., 114. l., 149. lp. Kopija. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas K(b)P CK sekretāra A. Pelšes ziņojums VK(b)P CK zinātnes un augstāko mācību iestāžu daļas vadītāja vietniekam M. Jakovļevam par Latvijas universitātes Inženieru – celtniecības fakultātes studentu anonīmo vēstuli

1951. gada 9.martā

VK(b)P CK zinātnes un augstāko mācību iestāžu daļas vadītāja vietniekam

biedram M.D. Jakovļevam

atbildot uz 1951. gada 16. janvāra Nr. Su - 552.

Par Latvijas Valsts universitātes Inženieru – celtniecības fakultātes studentu anonīmo vēstuli Latvijas K(b)P CK paziņo sekojošo:

1. Fakultātes dekāns Mālmeisters A.K. dzimis 1911. gadā Latvijā, latvietis, VK(b)P biedrs no 1942. gada. 1937. gadā pabeidza Latvijas universitātes inženieru fakultāti. No 1933. līdz 1937. gadam vadīja celtniecības darbus dažādās Latvijas celtniecības organizācijās. No 1937. līdz 1938. gadam dienēja bijušajā Latvijas armijā. No 1938. līdz 1939. gadam bija Latvijas šoseju un grunts ceļu departamenta tiltu daļas inženieris. No 1939. gada marta līdz 1940. gada septembrim strādāja par Liepājas pilsētas pārvaldes tehniskās daļas inženieri. No 1940. g. septembra līdz 1941. g. jūnijam – Liepājas pilsētas izpildu komitejas priekšsēdētāja vietnieks. No 1941. līdz 1945. gadam dienēja Padomju armijā virsnieka amatos. 1941. gadā vācu fašistu uzbrukuma laikā Liepājai biedrs Mālmeisters piedalījās pilsētas aizsardzībā un kā viens no pēdējiem atkāpās ar pilsētas aizstāvju vienību un pievienojās padomju karaspēkam. Par kaujas uzdevumu priekšzīmīgu izpildi Lielā tēvijas kara laikā padomju pavēlniecība biedru Mālmeisteru apbalvoja ar diviem ordeņiem un trijām medaļām. No 1945. g. b. Mālmeisters nepārtraukti strādā valsts universitātē.

Biedrs Mālmeisters no 1929. līdz 1932. gadam, mācoties vidusskolā un Inženieru fakultātes pirmajā kursā, sastāvēja sporta organizācijā IMKA

(kristīgās jaunatnes asociācijā), kuras vārdā spēlēja basketbola komandā. No 1932. gada jebkādu sakarus ar šo sporta organizāciju pārtrauca.

Pārbaudot Mālmeistera sievas sociālo izcelšanos, ir noskaidrots, ka sievas tēvs Reiznieks Kārlis bija skolotājs, strādāja par grāmatvedi un viņam piederēja divstāvu koka māja, kura 1940. gadā tika nacionalizēta. Padomju varas laikā viņš saņēma valsts pensiju. Viņš nomira 1948. gadā.

1946. gadā ar AAK (Augstākās atestācijas komisijas) lēmumu biedram Mālmeisteram tika apstiprināts docenta zinātniskais grāds katedrā "Tilti". 1947. g. ar universitātes padomes lēmumu pēc disertācijas aizstāvēšanas viņam tika piešķirts tehnisko zinātņu kandidāta grāds.

Universitātes vadība b. Mālmeistera darbu raksturo pozitīvi. Tiek norādīts uz to, ka teorētiski un praktiski viņš ir sagatavots labi, savas lekcijas lasa pietiekami augstā zinātniskā līmenī, lielu uzmanību pievērš padomju zinātnes un tehnikas pēdējiem sasniegumiem, bauda profesoru – pasniedzēju sastāva un studentu autoritāti. Galvenais b. Mālmeistera trūkums ir tas, ka viņš nepietiekami ieklausās kritikā un uztver to slimīgi, dažkārt ir nepietiekami iejūtīgs pret studentu vajadzībām.

2. Patiešām fakultātē turpina mācības studenti Sapulis, Kubliņa, Sviklis, Ziediņš, Fibigs un Sidorovs, kurus fakultātes dekāns uzskata par aktīvu. Daļa no šiem studentiem (Sapulis, Ziediņš, Fibigs un Sidorovs) dienēja vācu armijā. Universitātes partijas organizācijas sekretāram un rektoram ieteikts labāk izpētīt minētos studentus un izlemt jautājumu par lietderību viņus turpmāk atstāt universitātē.
3. Pasniedzējs Šutka J.E. par lekcijās pieļautajām kļūdām un sakariem ar buržuāziski – nacionālistiskiem elementiem un baznīcas kalpiem no darba atbrīvots. Bijušais students Beks A.M. izslēgts par savas izcelsmes slēpšanu (tēvs tirgotājs) un savu piederību cionistiskajai organizācijai "Trumpeldor". Par to pašu viņš ir izslēgts no komjaunatnes. Bijušais students Pabruklis izslēgts par nekārtību sarīkošanu un huligānisku uzvedību sabiedriskajā vietā.

Universitātes vadība attiecībā pret minētajiem cilvēkiem ir rīkojusies pareizi. Attiecībā par Lūsi R.R., kurš tika atskaitīts slimības dēļ, dekāns un vadība piegāja formāli un neparādīja pietiekamu iejūtību. Par tādu gadījumu atkārtosšanās nepieļaujāmību universitātes vadībai norādīts.

4. Vēstules autori, bez izslēgtajiem, kā lieciniekus, kuri var “atmaskot” dekānu b. Mālmeisteru, rekomendē tādus studentus kā Vovsi M.S., kurš noslēpa savu izcelsmi (tēvam piederēja aptieka), Kalkovski K.I., kurš vācu okupācijas laikā strādāja par celtniecības kantora direktoru Liepājā, Skarneli K.O., kurš dienēja vācu armijā. Visi šie studenti, ar sasmērētu pagātņi, nevar dot objektīvas liecības un sarunāties ar viņiem mēs uzskatām par nevajadzīgu.

Latvijas K(b)P CK nodarbojas ar Latvijas Valsts universitātes darba stāvokļa jautājumiem. 1950. gada 24. oktobrī Latvijas K(b)P CK biroja sēdē tika apspriests jautājums par universitātes kadru piesārņotību. Lēmumā par šo jautājumu tika norādīts uz nenormālo stāvokli Inženieru – celtniecības fakultātē. Studentu sastāvs ir piesārņots, daļa no viņiem bija vācu armijā, atradās Vācijā vai “Kurzemes katlā”.

Pieņemto pasākumu rezultātā pēdējā laikā stāvoklis Inženieru – celtniecības fakultātē ir nedaudz uzlabojies. Ir paredzēts 1951. gada martā pārbaudīt Inženieru – celtniecības fakultātes darbu un pārbaudes rezultātus apspriest Latvijas K(b)P CK propagandas un aģitācijas nodaļā.

Latvijas K(b)P CK sekretārs

A. Pelše.¹

1. LVA, PA-101. f., 14. apr., 114. l., 160., 161., 162. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Aleksandrs Mālmeisters – materiālu mehānikas speciālists. No 1945. līdz 1954. gadam – LVU docētājs, katedras vadītājs. 1958.-1961. gadā – LPSR Zinātņu akadēmijas Celtniecības un arhitektūras institūta direktors. 1961.-1963. gadā – Rīgas Politehniskā institūta direktors. 1963.-1970. gadā – LPSR ZA Polimēru mehānikas institūta direktors. 1970.-1984. gadā – LPSR Zinātņu akadēmijas prezidents. LPSR ZA akadēmiķis, PSRS ZA korespondētājloceklis.

Izvilums no LPSR izglītības ministra V. Samsona izziņas par skolotāju atestāciju

Latvijas K(b)P CK skolu daļā

b. A.M. Kalnbērziņai

1951. gada ... jūnijā

Izziņa

par skolotāju atestācijas gaitu Latvijas PSR

Latvijas PSR skolotāju atestācija tika uzsākta no 1949. gada septembra. (..) Atestācijas laikā notiek katras skolas mācību audzināšanas darba, kā arī katra atestējamā skolotāja rūpīga pārbaude. (..).

Sakarā ar atestāciju, mums ir iespēja labāk iepazīt kadrus un atklāt naidīgos svešos elementus.

Piemēram:

1. Mence, VK(b)P biedre – Alūksnes vidusskolas mācību daļas vadītāja (agrāk propagandas un aģitācijas nodaļas vadītāja Tukuma rajonā). Viņa ir beigusi universitātes teoloģijas fakultāti, strādāja Ilūkstē par ticības mācības skolotāju. Par viņu 1939. gada 23. decembrī rakstīja “Daugavas Vēstnieks”. Viņa noslēpa savu meitas uzvārdu “Dreimane”, norādot, ka viņas pirmais uzvārds ir “Purnis”. Izmantojot savu dienesta stāvokli (rajona izpildu komitejas priekšsēdētāja sieva), viņa draudēja tiem skolotājiem, kuri viņai nepatika.
2. Vicinskis, Saldus rajons. Viņš ir fabrikanta dēls, leģionārs, vidējo izglītību ieguva vācu okupācijas laikā. Tagad nekur nemācās.
3. Bergfrics, Liepājas pilsēta. Viņš vācu okupācijas laikā līdz 1944. gadam dienēja policijā.
4. Nakassi, Liepājas pilsēta
5. . Aktīva katoļu baznīcas piekritēja.
6. Saldus rajona septiņgadīgās skolas direktore Pavāre sastāvēja Aizsargu organizācijā, aktīva vācu atbalstītāja, katoliete. Viņa paziņoja, ka katoļiem esot jāapvienojas cīņai ar pionieriem. (..).¹

1. LVA, 700. f., 11. apr., 21. l., 36., 39., 40. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas Valsts universitātes izziņa par L. Grundmanes atbrīvošanu no darba

1951. gada 30. novembrī

Slepeni

Latvijas Valsts universitātē

biedrei Ivanovai

Izziņa

par bijušās Latvijas Valsts universitātes Filoloģijas fakultātes pasniedzējas atbrīvošanas
iemesliem

Ludmilla Konstantina meita Grundmane

L.K. Grundmane dzimusi 1917. gadā Rīgā, no 1945. gada 18. aprīļa strādāja par pasniedzēju Latvijas Valsts universitātes Filoloģijas fakultātē. 1949. gada 26. augustā tika atbrīvota mācību slodzes trūkuma dēļ. 1945. gadā bijusī universitātes vadība L.K. Grundmani pieņēma darbā par Filoloģijas fakultātes pasniedzēju, pārkāpjot nolikumu par PSR Savienības augstskolu pasniedzēju sastāvu. Grundmane tika pieņemta darbā bez diploma par padomju augstskolas beigšanu.

L.K. Grundmane pabeidza Latvijas universitātes Filoloģijas fakultāti vācu okupācijas laikā. Bez tam, pārbaudot L.K. Grundmanes autobiogrāfiskās ziņas ir konstatēts:

Viņas vīrs Arvīds Friča dēls Grundmanis, dzimis 1914. gadā, 1941. gadā pēc vāciešu Rīgas ieņemšanas, brīvprātīgi iestājās vācu policijā un dienēja Rīgas policijas ārējā dienesta pirmajā nodaļā. Bijušajā Latvijas armijā A.F. Grundmanis dienēja kā virsnieka vietnieks. 1943. gadā viņš brīvprātīgi iestājās dzimtenes nodevēja Veisa brigādē (Volhovas brigādē) un cīņās pret padomju karaspēku tika ievainots. Citu ziņu par L.K. Grundmani Latvijas Valsts universitātei nav.

Latvijas Valsts universitātes prorektors

Docents K. Pugo.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 736. l., 45. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR izglītības ministra V. Samsona ziņojums par politiski
neuzticamo izglītības darbinieku atbrīvošanu no darba**

1953. gada ... februārī

Latvijas KP CK sekretāram
biedram Kalnbērziņam

Izpildot Latvijas KP CK 1952. gada 16. decembra lēmumu, Latvijas PSR Izglītības ministrija ziņo, ka Jelgavas pedagoģiskajā skolā pēc politiskiem motīviem no darba atbrīvota mācību daļas vadītāja Vanaga A.F., skolotāja Kulberga L.J. un grāmatvedis Kulbergs J.J. Bijusī pedagoģiskās skolas direktore Tjune A.E. pārcelta par tās pašas skolas mācību daļas vadītāju, bet par direktori iecelta Bogdanova E.R., PSKP biedre, bijusī partijas Jelgavas pilsētas komitejas sekretāre.

No darba atbrīvota 2. vidusskolas direktore Svelpe O.J. par mācību – audzināšanas darba nenodrošināšanu skolā. Direktora amatā iecelta biedre Place O.J., PSKP biedre, bijusī Jelgavas pilsētas tautas izglītības nodaļas vadītāja.

Frontāli Jelgavas pilsētā pārbaudītas divas vidusskolas un divas septiņgadīgas skolas, kur katrā noturēta pedagoģiskās padomes sēde un doti konkrēti norādījumi par darba uzlabošanu. Noturēts skolu direktoru seminārs par 19. kongresa lēmumu izpildi jautājumā par vadību un kontroli.

Ieteikts Rīgas apgabala tautas izglītības nodaļai atbrīvot 2. vidusskolas mācību daļas vadītāju kā netikušu galā ar savu darbu un kā politiski nenobriedušu. Pārcelt darbā uz citu skolu 2. septiņgadīgās skolas skolotāju Preisu S.V. (direktora sievu). Atbrīvot no darba skolotāju Sūnu, bijušo leģionāru un Krašauskovu, bijušo mācītāju.

Sadalot 1953. gada izlaiduma jaunus speciālistus, uz Jelgavu tiks nosūtīts nepieciešamais skolotāju skaits.

(V. Samsons)

Latvijas PSR izglītības ministrs.¹

1. LVA, 700. f., 11. apr., 32. l., 5. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Izvilks no Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas
1953. gada 24. februāra lēmuma “Par cīņas pasākumiem pret
buržuāziskā nacionālisma un pretpadomju darbības izpausmēm skolu
jaunatnes vidū”**

Stingri slepeni

(No sevišķās mapes)

Lēmums

Latvijas KP CK birojs

Protokols Nr. 30 § 7

1953. gada 24. februārī

Par cīņas pasākumiem pret buržuāziskā nacionālisma un pretpadomju darbības izpausmēm skolu jaunatnes vidū

(b.b. Čerkovskis, Koraļkevičs, Apinis, Samsons, Bēmanis, Kalnbērziņš)

Latvijas KP CK birojs atzīmē, ka pēdējā laikā Jelgavā, Rīgā, Talsu un citos republikas rajonos biežāki ir kļuvuši buržuāziskā nacionālisma un pretpadomju darbības izpausmes gadījumi, izveidojot jaunatnes pagrīdes organizācijas un bērniem un skolās vecuma jauniešiem izplatot pretpadomju lapiņas. Tas liecina par skolu jaunatnes politiskās un audzināšanas ārkārtīgi nolaiesto stāvokli vairākās republikas skolās, par daudzu tautas izglītības iestāžu, partijas un komjaunatnes organizāciju politiskās modrības zaudēšanu. To izmantojusi amerikāņu – angļu imperiālisma aģentūra buržuāziski nacionālistisko elementu personā mūsu republikā, kuri tagad, starptautiskās situācijas saasināšanās apstākļos aktivizē savu darbību un cenšas izmantot jaunatni savos noziedzīgos mērķos.

LPSR Izglītības ministrija un apgabalu tautas izglītības nodaļas līdz pēdējam laikam nav atbrīvojušas no darba republikas skolās pretpadomju garā noskaņotus skolotājus, maz uzmanības pievērš kadru politiskajai audzināšanai skolās, nereti parāda politisko tuvredzību un neuzmanību kadru izraudzīšanā, nav izbeigta prakse iepriekšējā darbā caurkritušos un politisku motīvu dēļ no darba atbrīvotos skolotājus pārcelt uz citu rajonu skolām.

Partijas komitejas, komjaunatnes un arodbiedrības organizācijas slikti palīdz tautas izglītības iestādēm organizēt politisko izglītību un celt skolotāju kadru lietišķo kvalifikāciju komjaunatnes komunistiskajā audzināšanā.

Daudzas partijas un komjaunatnes organizācijas ir aizmirsušas, ka neuzmanība audzinot jaunatni uzticībā sociālistiskajai Dzimtenei, Ļeņina – Staļina partijas lietai, internacionālisma un tautu draudzības garā, nodara valstij nopietnu kaitējumu, aizmirsušas par to, ka panākums katra skolēna komunistiskajā audzināšanā var dot tikai

visa skolotāju kolektīva, skolu komjaunatnes un pionieru organizāciju mērķtiecīgs, diferencēts ikdienas darbs, skolas un ģimenes cieša sadarbība.

Skolu komjaunatnes organizācijas slikti audzina jaunatnes politisko aktivitāti un politisko asumu, kā rezultātā komjaunieši nereti nepamana un neatmasko buržuāziski nacionālistiskās izpausmes, slikti cīnās pret atsevišķu skolēnu amorāliem un huligāniskiem pārkāpumiem. (..).

Republikas laikrakstos “Cīņa” un “Sovetskaja Latvija”, “Skolotāju Avīze”, žurnālos “Padomju Latvijas Skola”, “Padomju Latvijas Sieviete” ārkārtīgi reti tiek publicēti raksti par bērnu komunistisko audzināšanu ģimenē. Ziņojumi un pārrunas par komunistiskās audzināšanas jautājumiem vecākiem skolās, uzņēmumos, iestādēs un kolhozos tiek organizēti reti un nesistemātiski, kā rezultātā daudziem vecākiem ir zudusi atbildība par savu bērnu audzināšanu, uzskatot, ka bērnu audzināšana ir tikai skolas un valsts lieta.

Latvijas KP CK birojs nolemj:

Vērst Latvijas KP Rīgas un Jelgavas pilsētu komiteju (b.b. Apiņa, Koraļkeviča) un Talsu rajona partijas komitejas (b. Staņislavska) uzmanību uz skolu jaunatnes politiskās audzināšanas nolaisto stāvokli un pieprasīt tām veikt nepieciešamos pasākumus, lai skolās uzlabotu mācību un audzināšanas darbu.

Uzdot LPSR Izglītības ministrijai, apgabalu tautas izglītības nodaļām atbrīvot no darba skolās pretpadomju garā noskaņotus skolotājus, pievērst īpašu uzmanību skolotāju politiskās audzināšanas uzlabošanai, viņu modrības celšanai, skolotāju vidū plaši izvērst trūkumu kritiku un paškritiku mācību un audzināšanas darbā. (..).

Uzdot LPSR valsts drošības ministram veikt rūpīgu visu pretpadomju izpausmju fakti izmeklēšanu skolās, noskaidrot pretpadomju darbības organizatorus un vainīgos saukt pie atbildības. (..).

Latvijas KP CK sekretārs

J. Kalnbērziņš.¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 41.a l., 18.-20. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

VI nodaļa

Represīvo iestāžu kadru pārbaude

Latvijas PSR iekšlietu ministra vietnieka Vasiļjeva 1950. gada 14. novembra LK(b)P CK sagatavotā izziņa par LPSR Iekšlietu ministrijas kadru pārbaudes rezultātiem

Pilnīgi slepeni

Izziņa

1. **Okonovs Oskars Mārtiņa dēls**, apakšpulkvedis, dzimis 1899. gadā, latvietis, VK(b)P biedrs no 1930. gada, vidējā izglītība. 1938. gadā pabeidzis vakara komunistiskās universitātes divus kursus. Padomju armijā dienēja no 1937. līdz 1938. gadam un IeM iestādēs strādā no 1938. gada, Saimniecības daļas priekšnieks.

Pilna specpārbaude veikta 1946. gadā. Noskaidrots, ka brālis Andrejs sastāvēja par biedru militāri – fašistiskajā aizsargu organizācijā, bijušais policists, 1940. gadā arestēts un saukts pie atbildības pēc KPFSR KK 58.-13.panta. Tiesas lēmums nav zināms. Sievas brālis **Scepuro** 1933. gadā arestēts pēc KPFSR KK 76. panta, BPSR AVPP (Apvienotās valsts politiskās pārvaldes) Pilnvarotā pārstāvniecības Trijnieks notiesājis ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem, vēlāk sods samazināts uz 3 gadiem. 1936. gadā Scepuro K.N. arestēts pēc KK 76. panta un 1937. gadā PSKP Augstākās tiesas Kara kolēģija notiesājusi ar augstāko soda mēru. **Scepuro M.V.** arestēts 1937. gadā un pa etapu nosūtīts uz IeTK Orlas pilsētas daļas rīcībā. Sievas māsa **Scepuro A.V.** 1936. gadā arestēta pēc 68. panta.

Dienestā tiek raksturots no pozitīvas puses. Ir liela saimnieciskā darba pieredze. Ar viņam uzticētajiem pienākumiem galā tiek labi. Strādā pie sava politiskā līmeņa celšanas.

Amatam atbilst.

2. **Sarkisjans Sergejs Ivana dēls**, inženieris – apakšpulkvedis, dzimis 1899. gadā, armēnis, VK(b)P biedrs no 1920. gada, pabeidzis Baku

komunistisko skolu 1920. gadā, Ļeņingradas ceļu inženieru institūtu 1931. gadā, partijas vakaru skolu 1926. gadā. Padomju armijā dienēja no 1934. līdz 1937. gadam un no 1939. līdz 1941. gadam un no 1945. gada līdz tagadējam laikam ir Šoseju pārvaldes priekšnieks.

Specpārbaude veikta 1946. gadā. Pēc **Sarkisjana** Sevišķās inspekcijas uzskaites lietas Nr. 1287 materiāliem, kā arī no viņa personīgās lietas, ir redzams, ka viņš līdz 1925. gadam bija Irānas pavalstnieks. Līdz 1923. gadam viņš tika audzināts un mācījās par sava brāļa, liela tirgotāja, viena no Irānas buržuāziskās nacionālistiskās partijas “Gonček” līderiem **A. Sarkisjana** līdzekļiem. No 1920. līdz 1924. gadam **Sarkisjans** dzīvoja Francijā, kur viņu it kā par komunistisku darbību arestēja politiskā policija. Pēc dažām dienām atbrīvots, **Sarkisjans** padomju pārstāvniecībā Francijā saņēma vīzu un aizbrauca uz PSRS. 1937. gadā **Sarkisjans**, kurš tajā laikā strādāja par Tadžikijas PSR IeM Pamira ceļu pārvaldes priekšnieku, tika arestēts un saukts pie atbildības pēc 58.-1.b, 58.-7. un 58.-11. panta. Apsūdzēts par spiegošanu un kaitniecību Pamira ceļu celtniecībā pēc tautas ienaidnieku Buharina, Pivorčuka un Cehnera uzdevuma. 1939. gadā izmeklēšana viņa lietā tika pabeigta un nosūtīta izskatīšanai kara tribunālam, kurš viņu attaisnoja un no ieslodzījuma atbrīvoja. **Sarkisjans** tika uzņemts operatīvajā uzskaitē, taču visā turpmākajā viņa izpētes procesā nekādas, viņu kompromitējošas ziņas netika konstatētas. Ar 1946. g. 4. X slēdzieni atstāts darbā.

Dienestā tiek raksturots pozitīvi. Enerģisks, neatlaidīgs, ar iniciatīvu. Viņa vadībā Šoseju pārvalde 1949. gada plānu izpildīja. Kā trūkumu var minēt to, ka viņš vāji nodarbojas ar kadru izraudzīšanos, izpēti un audzināšanu, kā rezultātā bija vairāki gadījumi, kad Šoseju pārvaldes sistēmas darbā tika pieņemti cilvēki, kuri nerādīja politisku uzticamību. Personīgi disciplinēts. Ārēji kārtīgs. Politiski attīstīts un morāli izturēts. Bauda Latvijas PSR padomju – partijas iestāžu autoritāti.

Amatam atbilst.

3. **Zujevs Josifs Vladimira dēls**, inženieris – majors, dzimis 1910. gadā, krievs, VK(b)P biedrs no 1940. gada, vidējā izglītība, IeM iestādēs strādā no 1940. gada. Ugunsdzēsības pārvaldes priekšnieks.

Specpārbaude pabeigta 1947. gadā. Tēvocis Kuzņecovs D.K. – kulaks. 1931. gadā par atklātu uzstāšanos pret kolektivizāciju izsūtīts no dzīvesvietas. Brālis – Zujevs G.V. 1930. gadā atradās izmeklēšanā. Oriģinālā personas lieta ar specpārbaudes materiāliem atrodas IeM kadru pārvaldē.

1943. gadā bija žūpošanas gadījumi un sakarā ar tiem rupjība pret vecākajiem priekšniekiem. Pēc partijas organizācijas nopietniem norādījumiem izdarīja atbilstošus secinājumus. Pateicoties pareizam kadru izvietojumam Ugunsdzēsības pārvaldei ir liels darba uzlabojums, samazinājies ugunsgrēku skaits un zaudējumi no tiem. Ir autoritāte vietējo centrālo partijas iestāžu vidū. Ar pēdējiem no tiem nodibināti lietišķi sakari. Amatham atbilst.

4. **Bērziņš Vilis Pētera dēls**, apakšpulkvedis, dzimis 1898. gadā, latvietis, VK(b)P biedrs no 1917. gada, beidzis Timirjazeva vārdā nosaukto Lauksaimniecības akadēmiju. Sarkanajā armijā dienēja no 1917. līdz 1921. gadam. IeM iestādēs no 1921. līdz 1926. gadam un no 1933. gada. Cietumu daļas priekšnieks.

Cietumu daļas priekšnieka amatā strādā no 1943. gada. Darbā sevi parādījis no pozitīvās puses, kā enerģisks un prasīgs un ar iniciatīvu apveltīts darbinieks.

Ieņemamajam amatam atbilst.

Amatham atbilst.

Piezīme: no IeM iestādēm atvaļināts 1950. gadā.

5. **Freimanis Ansis Bērtuļa dēls**, apakšpulkvedis, dzimis 1889. gadā, latvietis, VK(b)P biedrs no 1907. gada, augstākā ekonomiskā izglītība. IeM no 1918. līdz 1923. gadam, no 1928. līdz 1938. gadam un no 1940. g. Latv. PSR IeM nodaļas cīņai ar bērnu bezpajumtniecību un bezuzraudzību priekšnieks.

Specpārbaude veikta 1947. gadā. Kompromitējoši materiāli nav atrasti, izņemot personas lietā esošo izziņu, kuru 1939. gadā sastādījusi Uzbekijas PSR IeTK pārvalde, no kuras redzams, ka **Freimanis** it kā ticis savervēts un sastāvējis par biedru kontrevolucionārajā sacelšanās organizācijā, taču procesā **Freimanim** izvirzītās apsūdzības neapstiprinājās un viņš lietas pārtraukšanas dēļ no ieslodzījuma atbrīvots.

Dienestā tiek raksturots pozitīvi. Darbā enerģisks un prasīgs. Pakļauto aparātu vadīt var. Personīgi disciplinēts. Politiski attīstīts. Morāli noturīgs. Ir lietišķa autoritāte.

Amatam atbilst.

Piezīme: par neapmierinošu darbu 1950. g. un veselības stāvokļa dēļ ieteikts PSRS IeM viņu atvaļināt.

6. **Feldmanis Eduards Zameļa dēls**, kapteinis, dzimis 1900. gadā, latvietis, VK(b)P biedrs no 1929. gada, augstākā partijas izglītība. Padomju armijā dienēja no 1917. līdz 1919. gadam, no 1942. līdz 1945. gadam. IeM iestādēs no 1919. līdz 1937. gadam un no 1949. gada. Arhīvu daļas priekšnieks.

Specpārbaude pilnīgi pabeigta 1949. gadā: saņemti kompromitējoši materiāli- mātei piederējuši 30 ha zemes. Māsas meita **Lusvere** sastāvējusi "aizsargu" organizācijā, 1945. gadā izsūtīta uz attāliem PSRS rajoniem, 1946. gadā atgriezusies agrākajā dzīvesvietā. Māsa **Feldmane** un viņas vīrs sastāvēja "aizsargu" organizācijā. 1940. gadā māsas vīrs paslēpās no padomju varas iestādēm, bet Latvijas PSR vācu okupācijas laikā dienēja vācu armijā. Viņa pēdējā atrašanās vieta nav noteikta. Māsa Anna 1941. gadā izsūtīta uz attāliem PSRS rajoniem, mirusi 1942. g. 1937. gadā viņa brālis Žanis par piedalīšanos trockistu labējā organizācijā tika notiesāts ar brīvības atņemšanu uz 10 gadiem. Pats pārbaudāmais un viņa sieva apmeklēja latviešu klubu Smoļenskā un bija nacionālistiski noskaņoti.

Darbā tiek raksturots pozitīvi. Pret darbu izturas godprātīgi. Izpildīgs. Strādājot par kadru daļas mācību nodaļas priekšnieku sevi parādīja kā spējīgu darbinieku un veica lielu darbu IeM Rīgas virsnieku skolas komplektēšanā. No 1950. gada 1.1. izvirzīts par Arhīvu daļas priekšnieku.

Amatam atbilst.

Piezīme: pārcelts politdarbā uz Labošanas darba koloniju.

7. **Azis Ļevs Fjodora dēls**, kapteinis, dzimis 1909. gadā, latvietis, VK(b)P biedrs no 1940. gada XI, izglītība vidējā. IeM iestādēs strādā no 1932. gada 22. VI līdz 1938. gada 19. III un no 1939. gada 26. XI. Sekretariāta priekšnieks.

Azis Ļ.F. no 1938. gada aprīļa līdz 1939. gada IV atradās izmeklēšanā, tika turēts ieslodzījumā IeTK Krasnojarskas novada pārvaldes 3. daļā. Tika apsūdzēts par kontrrevolucionāru darbību. No ieslodzījuma atbrīvots

nozieguma sastāva trūkuma dēļ. Tēvs – **Azis F.K.** 1929. gadā sakarā ar līdzekļu izšķērdēšanu notiesāts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem, nomira 1932. gadā. Brālis – **Azis Jurijs Fjodora dēls** 1949. gadā pēc 1947. gada 4. VI dekrēta notiesāts ar brīvības atņemšanu uz 12 gadiem. Tēvocis – **Azis Jānis** liels kulaks, izmantoja algotu darbaspēku (miris 1948. g.). Brālis – **Azis M.J.** vācu okupācijas laikā bija šucmanis. Pēc vāciešu atkāpšanās dzīvoja nelegāli, tagad legalizējies. Brālēns – **Egle Harijs** vācu laikā bija šucmanis, aktīvi palīdzēja vāciešiem. No 1944. gada bija bandā. Nogalināts 1945. g. karaspēka operācijā. Brālēns – **Kalviņš Imants** dzīvoja okupētājā teritorijā, aktīvi palīdzēja vāciešiem, bija šucmanis, atkāpšanās laikā bēga ar vāciešiem. Māsīcas vīrs – **Lesnieks Jānis Sīmaņa dēls** vācu okupācijas laikā bija šucmanis. 1946. gadā arestējušas VDM iestādes. Māsīcas vīrs – **Auziņš Vilis** vācu okupācijas laikā bija policists, arestējušas IeM iestādes, izcieš sodu. Māsīca – **Auziņa Aina** bija “aizsardze”, 1949. gadā izsūtīta uz attāliem PSRS rajoniem. Māsīca – **Kalna Lūcija** bija “aizsardze”, viņas vīrs **Kalns Konstantins Jānis** bija policists, aizbraucis kopā ar vāciešiem, nav zināms, kur tagad atrodas. Māsīca – **Azis Gaida** bija “aizsardze”. Sievas brālis – **Tolstojs – Solovjovs Mihails Nikitas dēls** arestēts 1936. gadā kā kontrrevolucionārās trockistiskās organizācijas biedrs un 1937. gadā PSRS Augstākās tiesas kara kolēģijā notiesāts ar ieslodzījumu uz 10 gadiem ar tiesību zaudēšanu uz 5 gadiem un visa īpašuma konfiskāciju.

Biedrs **Azis** no Latvijas aizbrauca 1919. gadā un Latvijā atgriezās 1945. gadā. Pēc tam viņam bija sakari ar brālēnu **Azis M.J.** un māsīcu **Auziņu Ainu**. Ar citiem radniekiem **Azisa Ļ.F.** sakari nav konstatēti.

PSRS IeM pārvalde ar savu 1948. g. 19. XI attieksmi Nr. 92/1-50376 sankcionēja biedra **Azisa Ļ.F.** iecelšanu par sekretariāta priekšnieku. Biedrs **Azis Ļ.F.** darbā IeM iestādēs tiek raksturots pozitīvi, kā godprātīgs, akurāts un aktīvs darbinieks, arī partijas sabiedriskajā dzīvē. Darbinieku vidū ir autoritāte. Personīgi disciplinēts.

Slēdziens: Pārcelt citā darbā.

Piezīme: Pārvietots par nodaļas cīņai ar bandītismu priekšnieka vietnieku.

8. **Kacens Kārlis Reiņa dēls**, kapteinis, dz. 1901. g., VK(b)P biedrs no 1931. gada, nepilna vidējā izglītība, Padomju armijā no 1919. līdz 1921. g.,

no 1922. līdz 1923. g. un no 1941. līdz 1946. g. IeM karaspēkā un iestādēs, no 1923. līdz 1938. un no 1946. gada. Sekretariāta priekšnieka vietnieks.

Specpārbaude pabeigta 1947. g. Izcelšanās – no zemniekiem – kulakiem. Brālis Kacens Roberts Reiņa dēls – IeTK iestādes arestējušas 1938. g. **Brālis Kacens Ivans Reiņa dēls** un māsa – **Berharde Anna Reiņa meita** 1930. gadā tika atkulakoti un izsūtīti no Polockas apgabala.

PSRS IeM Kadru pārvalde ar 1948. g. 18. VIII lēmumu Nr. 42/I-37780 sankcionēja **b. Kacena** atstāšanu darbā IeM iestādēs.

Par darbu IeM iestādēs tiek raksturots kā izpildīgs, disciplinēts darbinieks, operatīvi izglītots, darbā noturīgs, ar iniciatīvu apveltīts.

Slēdziens: Amatam atbilst.

9. **Stilve Otto Semjona dēls**, apakšpulkvedis, dz. 1897. g., latvietis, VK(b)P biedrs no 1922. g., zemākā izglītība. Padomju armijā no 1918. līdz 1921. gadam, IeM iestādēs strādā no 1922. gada. Latv. PSR IeM pretizlūkošanas daļas priekšnieka vietnieks.

Specpārbaude pabeigta 1946. g. Stilves O.S. māsas vīrs **Putnis Ādolfs** 1947. gadā izslēgts no partijas kā tautas ienaidnieks, IeTK iestādes arestējušas Kemerovas pilsētā un notiesājusi Augstākās tiesas kara kolēģija. **Emma (Stilves māsa)** par sakariem ar trockistiem divkošiem arestēta 1937. gadā un notiesāta PSKP IeTK Sevišķajā apspriedē. Ar viņiem **Stilvem O.S.** sakaru nav no 1937. gada.

Darbā IeM iestādēs ir liela aģentūras operatīvā un izmeklēšanas darba pieredze. Personīgi disciplinēts. Morāli noturīgs, sadzīvī – pieticīgs. Darbu mīlošs, politiski attīstīts. Mācās marksisma – ļeņinisma vakara universitātē.

Slēdziens: Amatam atbilst.

Piezīme: Sakarā ar pretizlūkošanas daļas izformēšanu pārcelts sekretariāta priekšnieka amatā.

10. **Rozenbergs Teodors Jāņa dēls**, intendantūras dienesta kapteinis, dz. 1901. g., latvietis, VK(b)P biedrs no 1918. gada, izglītība: strādnieku fakultātes 2 kursi 1925. g. Krupskajas vārdā nosauktās komunistiskās audzināšanas akadēmijā. Padomju armijā no 1919. līdz 1921. g. un no 1930. g. III-IX. IeTK karaspēkā no 1932. līdz 1938. g., IeM iestādēs no 1941. gada. Rīgas pilsētas IeM vietējās pretgaisa aizsardzības objektu štāba priekšnieks.

Specpārbaude ir veikta. Brāļi Gustavs, Leonids un māsa Leontina vācu okupācijas laikā dzīvoja labi, bija cieši sakari ar vācu varas iestādēm. Brālim Alfredam bija kulaku saimniecība. Izmantoja algotu darbaspēku. 1949. gadā izsūtīts no Latvijas kā kulaks uz PSRS attāliem rajoniem. Tagad Rozenbergs T.J. izsaka savu neapmierinātību ar padomju varu.

Pēc **b. Eglīša** paziņojuma, **Rozenberga** izsūtītais brālis Alfreds tagad atgriežas iepriekšējā dzīvesvietā kā nepamatoti izsūtītais.

Pagājušā darbā tiek raksturots pozitīvi. Darba laikā ieņemamo amatu attaisno. Saskaņā ar PSRS IeM pavēli Nr. 00127 objektu iecirkņu darbu ir apguvis. Sastādīja atskaiti un iesniegumu par nepieciešamo objektu apgaismojumu. Organizēja objektus. Politiski attīstīts. Brālis no izsūtījuma ir atbrīvots. Otrreizējā pārbaudē pretpadomju darbība nav konstatēta.

Slēdziens: Amatam atbilst.

11. **Beihods Kārlis Franča dēls**, intendantūras dienesta kapteinis, dz. 1909. gadā, latvietis, VK(b)P biedrs no 1942. g., zemākā izglītība. IeM iestādēs no 1933. līdz 1934. gadam un no 1944. gada. Latv. PSR IeM saimniecības daļas priekšnieka vietnieks.

1934. g. 1. V Ļeņingradā no milicijas atvaļināts par sociālās izcelšanās slēpšanu, bet, iestājoties darbā IeM iestādēs 1944. g. un vēlākajās autobiogrāfiskajās ziņās norāda, ka 1934. gadā no milicijas atvaļinājies sakarā ar iesaukšanu Padomju armijā.

Beiholda ģimene 1929. gadā nezināmu iemeslu dēļ no Smoļenskas apgabala Stodoļiščevas rajona aizbrauca uz Kamčatku. Brāļi **Beiholdu Robertu Franča dēlu** 1937. g. 28. VII arestēja IeTK Smoļenskas apgabala pārvalde un IeTK pārvaldes Trijnieks 1938. g. 10. X pēc KK 58.-10. panta notiesāja ar ieslodzījumu labošanas darbu nometnē uz 8 gadiem. Brālis **Beiholds Andrejs Franča dēls** 1935. g. 5.1. par pasu režīma pārkāpumiem IeTK Ļeņingradas apgabala pārvaldes Trijniekā notiesāts ar ieslodzījumu labošanas darbu nometnē uz 2 gadiem. Viņu arī PSRS IeTK komisija pēc KK 58.-6.-9. panta 1938. g. 24. VI notiesāja ar ieslodzījumu labošanas darbu nometnē uz 10 gadiem. Sievas brālis – **Jegorovs Mihails Mihaila dēls** IeTK Ļeņingradas apgabala pārvaldes Trijniekā 1937. g. 8. XII notiesāts uz 2 gadiem labošanas darbu nometnē. Sievas brālis – Jegorovs Dmitrijs Mihaila dēls 1936. g. 22. V IeTK Gorkijas apgabala pārvaldes Trijniekā kā

sociāli kaitīgs elements notiesāts uz 5 gadiem labošanas darbu nometnē, miris 1941. g. 11. II Sevvostlagā.

Darbā IeM tiek raksturots tikai no pozitīvās puses. Apbalvots ar trijām balvām. Bija paredzēts kopā ar milicijas aparātu nodot VDM iestādēm, taču sakarā ar kompromitējošiem materiāliem Latv. PSR VDM atteicās viņu pieņemt, paņemot tikai **Beiholda** amatu, viņš palika Latv. PSR IeM ārpus štata.

Slēdziens: Amatam atbilst.

12. **Nicmanis Mārtiņš Ivana dēls**, intendantūras dienesta vecākais leitnants, dz. 1898. g., latvietis, VK(b)P biedrs no 1928. gada, izglītība – zemākā. Padomju armijā no 1919. līdz 1921. gadam, IeM no 1922. līdz 1925. gadam un no 1930. gada. IeM dzīvokļu – remontu nodaļas priekšnieks.

Specpārbaude pilnīgi veikta 1949. g. Par pašu **Nicmani** AVPP Maikopas apgabala pārvalde 1928. gadā izveidoja lietu – formulāru Nr. 298 – “latvietis”. Pēc Rīgas aprinča daļas ziņām viņa tēvam Ādažu pagasta Baložos piederēja restorāns – alus veikals. Māsas dēlu – **Veidiņu**, kurš bija jaunatnes nacionālistiskās pagrīdes organizācijas “Tālavas sili”, kuru Latv. PSR IeM daļa cīņai ar bandītismu likvidēja 1946. g., dalībnieks. Latv. PSR IeM karaspēka kara tribunāls viņu notiesāja. Pēc 1. specdaļas ziņām skaitās Veidiņš Ivans, pēc KK 162. panta arestēts 1945. g. 15. V. Atbrīvots.

Dienestā tiek raksturots pozitīvi. Pret darbu izturas godprātīgi. Disciplinēts. Pie savu zināšanu līmeņa celšanas strādā patstāvīgi. Piedalās partijas sabiedriskajā darbā. Ir autoritāte. Pietrūkst iniciatīvas un apņēmības. Bija paredzēts pārcelt uz VDM, taču palika aiz štata.

Slēdziens: Amatam atbilst.

Piezīme: pārcelts dzīvokļu – remontu nodaļas tehniķa amatā. (..).

Izziņa sastādīta Latvijas K(b)P Centrālajai komitejai

Latv. PSR iekšlietu ministra vietnieks

apakšpulkvedis Vasiļjevs.¹

1950. gada 24. novembrī

**Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas biroja lēmums
“Par nopietniem trūkumiem Latvijas PSR VDM darbā ar kadriem”**

Stingri slepeni

(No sevišķās mapes)

Lēmums

Latvijas KP CK birojs

Lēmums

Protokols Nr. 30 § 6

1953. gada 24. februārī

Par nopietniem trūkumiem Latvijas PSR VDM darbā ar kadriem

(b.b. Allaberts, Drozdovs, Bisenieks, Desmitnieks, Krūmiņš, Noviks, Pelše, Lācis,
Jeršovs, Kalnbērziņš)

Latvijas KP CK birojs atzīmē, ka darbs ar kadriem Latvijas PSR Valsts drošības ministrijā ir neapmierinošs.

Ministrijas vadība pieļāva kadru izraudzīšanās, izvietošanas un audzināšanas partijas principu rupjus pārkāpumus. Ministrijā un VDM apgabalu pārvaldēs trūkst nopietnas kadru izpētes un pārbaudes. Bieži darbinieki tiek izvietoti pa posteņiem nevis pēc viņu lietišķajām un politiskajām pazīmēm, bet pēc personīgās draudzības un pazīšanās principa. Tā rezultātā ilgu laiku vadošos amatos atradās cilvēki, nederīgi lietišķā ziņā un nepelnoši politisku uzticību.

Ministrijas vadība un kadru daļa kadru izvietošānu veic bez nepieciešamās mērķtiecības un atrauti no republikas VDM iestāžu operatīvajiem uzdevumiem. Pilnīgi nepietiekama uzmanība tiek pievērsta kadru nostiprināšanai pierobežas rajonos, VDM izlūkošanas, pretizlūkošanas un izmeklēšanas nodaļām.

Ministrija, apgabalu pārvaldes un rajonu daļas neparāda pietiekamas rūpes par latviešu tautības kadru izraudzīšanos un audzināšanu, kā rezultātā VDM vadošo kadru vidū latviešu ir tikai 17,5 %, bet vadošā sastāvā vidū – 6 %. Slikti ir organizēta personālsastāva kvalifikācijas un vispārējās izglītības līmeņa celšana, kā rezultātā VDM 14 pilsētu un rajonu daļu priekšniekiem nav operatīvās čekistu izglītības, bet 30 cilvēkiem nav vidējās izglītības.

VDM iestādēs vēl joprojām nenovērtē darbinieku idejiski politisko audzināšanu. Marksisma - ļeņinisma apgūšanā daudz formālisma un kalpošanas burtam. Lielai daļai komunistu un komjauniešu nav nepieciešamo politisko zināšanu. Darbinieku ideoloģiskā līmeņa celšana ir slikti saskaņota ar viņu praktisko darbību. Tā rezultātā, daži darbinieki sadzīvo ar naidīgiem elementiem, atbalsta viņus un paši rada neveselīgus noskaņojumus (Borisenko, Rozentāls, Frolovs, Lifšics, Vatļicevs, Rudus un citi).

Čekistu kolektīvs tiek nepietiekoši audzināts augstu prasību, nepārtrauktas modrības un partejiskuma garā. VDM iestāžu personālsastāvā vāji tiek audzināta personīgā atbildība par uzdoto lietu, nesamierināma attieksme pret trūkumiem, partijas un čekistu disciplīnas ievērošanu. Republikas VDM darbinieku vidū vēl joprojām daudz ir rupju sociālistiskās likumības pārkāpumu, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, žūpošana, sadzīves demoralizēšanās un citas amorālas rīcības. 1951.-1952. gadā pie administratīvas atbildības saukti 267 cilvēki, tajā skaitā par žūpošanu un huligānismu 65 cilvēki, par sociālistiskās likumības pārkāpšanu 51 cilvēks.

Bijušais valsts drošības ministrs b. Noviks, viņa vietnieki, ministrijas daļu priekšnieki ministrijas aparātā nevadīja plašas kritikas un paškritikas attīstību, slikti ieklausījās komunistu kritiskajos aizrādījumos un priekšlikumos.

VDM bija nostiprinājusies bezprincipiāla attieksme pret atsevišķiem darbiniekiem, kuri pieļāva nopietnas kļūdas darbā un personīgā uzvedībā. VDM vadība daudzos gadījumos izvairās no sakompromitēto darbinieku kritikas, pārvieto viņus no vienas vietas uz citu, noslēpj no partijas viņu necienīgo uzvedību un kļūdas darbā (Kozins, Mostovojs, Tverdohļebenko, Knipsts, Oņiščenko, Moisejevs, Fjodorovs).

Daudzi Latvijas KP CK birojā apspriežamie fakti par nopietniem trūkumiem un rupjiem sociālistiskās likumības pārkāpumiem VDM iestādēs, par atsevišķu darbinieku sakariem ar šķiriski svešiem un naidīgiem elementiem tika atklāti bez VDM vadības līdzdalības.

Valsts drošības ministrija maz sniedza palīdzību VDM partijas pirmorganizācijām, lai uzlabotu partijas iekšējo darbu, celtu komunistu un komjauniešu idejiski – teorētisko līmeni, lai ministrijas aparātā attīstītu kritiku un paškritiku. Partijas komiteja savā darbā neņēma vērā pieaugošās prasības pret VDM darbiniekiem, politisko audzināšanas darbu veica atrautībā no uzdevumiem, kādi izvirzīti valsts drošības iestādēm.

Valsts drošības ministrija nenodarbojas ar milicijas ikdienas vadību, slikti palīdz viņiem kadru izraudzīšanas, izvietojšanas un audzināšanas darbā, milicija nereti nosūtīja

vadošā darbā personas, kuras bija sakompromitējušās, izrādījās nederīgas darbam VDM. Tāds kadru stāvoklis Latvijas PSR VDM iestādēs radīja izlaidības, bezatbildības un bezkontroles situāciju daudzās VDM rajonu un pilsētu nodaļās, kas ievērojamā mērā atsaucās uz operatīvo uzdevumu izpildi, kādi ir jāveic republikas VDM. Operatīvais sastāvs ir slikti mobilizēts, lai likvidētu naidīgo pagrīdi, aktīvi cīnītos ar amerikāņu un angļu izlūkdienestu aģentūru, latviešu un ebreju buržuāziskajiem nacionālistiem.

Operatīvā sastāva praktiskajā darbā valda formālisms, bezdarbība, konspirācijas elementāro noteikumu pārkāpumu politiski asas kritikas trūkums.

Arestēto naidīgās darbības izmeklēšanu daudzi darbinieki veic virspusīgi. Dziļa diversiju izmeklēšana rūpniecības uzņēmumos un kolhozos netika veikta, kā rezultātā lielāko avāriju un dedzināšanu gadījumos, kuri 1952. gadā notika republikā, vainīgie nav atrasti un sodīti.

Pretēji partijas norādījumiem par visstingrāko sociālistiskās likumības ievērošanu, atsevišķi darbinieki pieļāva fiziskas iedarbības pielietošanu pret arestētajiem un aizturētajiem, pieļāva izmeklēšanas materiālu falsifikāciju. Ministra vietnieks b. Pešehonovs, iesniedzot atskaiti PSRS VDM, pieļāva brāķa samazināšanu izmeklēšanas darbā. (..).

Bijušais Latvijas PSR valsts drošības ministrs b. Noviks nenodrošināja viņam pakļautā aparāta vadību, neparādīja prasīgumu pret darbiniekiem, piepušķoja stāvokli ministrijā, neieklausījās komunistu kritiskajās piezīmēs un Latvijas KP CK norādījumos par nepieciešamību uzlabot darbu ar kadriem un novērst nopietnus trūkumus VDM iestāžu operatīvajā darbā. Biedrs Noviks ar atsevišķiem viņam pakļautajiem darbiniekiem nodibināja draudzīgas savstarpējās attiecības, brauca ar viņiem uz medībām, piedalījās organizētās žūpošanās un tā pamatā noslēpa trūkumus darbā un nopietnas amorālas izpausmes.

Latvijas KP apgabalu komitejas, pilsētu komitejas un rajonu komitejas maz iedziļinās VDM iestāžu darbā, slikti iepazīst darbiniekus, nesniedz nepieciešamo palīdzību VDM iestāžu pirmorganizācijām organizatoriskā partijas un partijas politiskā darba uzlabošanā, neveic pienācīgus pasākumus, lai izvērstu kritiku un paškritiku no apakšas, daudzas partijas rajonu un pilsētu komitejas bez kontroles atdod VDM darbinieku audzināšanu VDM rajonu un pilsētu daļu priekšniekiem.

Latvijas KP CK birojs nolemj:

1. Par pieļautajām kļūdām kadru izraudzīšanā, izvietošanā un audzināšanā izslēgt bijušo valsts drošības ministru b. A.A. Noviku no Latvijas KP CK

biroja locekļu sastāva un izteikt viņam stingro rājienu. Iesniegt šo lēmuma punktu Latvijas KP CK plēnuma apstiprināšanai.

2. Uzdot ministram, viņa vietniekiem, Latvijas PSR VDM apgabalu pārvalžu priekšniekiem novērst šajā lēmumā atzīmētās kļūdas un trūkumus darbā ar kadriem, stingri vadīties no partijas XIX kongresa lēmumiem, partijas noteiktajiem principiem par pareizu kadru izraudzīšanos pēc viņu politiskajām un lietišķajām īpašībām, bet nevis pēc draudzīgām attiecībām, nemitīgi paaugstināt valsts drošības iestāžu darba kaujinieciskumu, politisko modrību un partejiskumu. Nemitīgi izvērst kritiku un paškritiku no apakšas, noteiktā veidā izbeigt liberālismu attiecībā pret trūkumiem darbā.

Darbu ar kadriem virzīt uz sekmīgu uzdevumu risināšanu, kādi ir jāveic republikas VDM iestādēm, uz nacionālistiskās pagrīdes un tās bruņoto bandu likvidāciju, uz aktīvu cīņu ar ārvalstu izlūkdienešu aģentūru, uz valsts drošības nodrošināšanu.

3. Uzdot Valsts drošības ministrijai vadībai un partijas komitejai, VDM apgabalu pārvalžu, pilsētu un rajonu daļu priekšniekiem uzlabot darbinieku idejiski politiskās audzināšanas darbu. Ieaudzina katrā darbiniekā augstas čekista morālās īpašības: nemitīgu politisko modrību (pašreizējā kalpošanu Dzimtenei, bezbailību cīņā ar ienaidniekiem, godīgumu un patiesīgumu partijas un valsts priekšā. (..)

(..)

5. (..) Īpašu uzmanību pievērst, lai uzlabotu darbu ar nacionālajiem kadriem, daudz noteiktāk izvirzīt vadošā darbā latviešu tautības darbiniekus. (..).

J. Kalnbērziņš.¹

1. LVA, PA-101 f., 16. apr., 41.a l., 10., 11., 12., 13., 14. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

A. Noviks no LPSR valsts drošības ministra amata 1953. gada februārī tika atbrīvots ar PSKP CK lēmumu. 1953. gada 3. martā viņa atbrīvošana tika noformēta ar LPSR Augstākās padomes Prezidija dekrētu. Tajā pašā dienā ar LKP CK biroja lēmumu N. Noviks tika apstiprināts par Latvijas PSR lauksaimniecības ministra vietnieku kadru jautājumos.

Pēc A. Novika atbrīvošanas PSKP CK 1953. gada februārī par LPSR valsts drošības ministru iecēla Nikolaju Kovaļčuku, aktīvu 1937.-1938. gada Lielā terora dalībnieku, Pretizlūkošanas pārvaldes “Smerš” bijušo dalībnieku, PSRS valsts drošības ministra vietnieku, 1949.-1952. gadā – Ukrainas PSR valsts drošības ministru. Viņa “darbības” laiks Latvijā nebija ilgs. Jau 1953. gada maijā viņš tika atsaukts no Latvijas PSRS Iekšlietu ministrijas, bet 1954. gada jūnijā par “diskreditējošiem faktiem” atvaļināts no PSRS Iekšlietu ministrijas. Ar PSRS Ministru padomes 1954. gada 29. novembra lēmumu viņam tika atņemta ģenerālleitnanta dienesta pakāpe.

VII nodaļa
Individuālo personu “uzticamības” pārbaude

**Latvijas PSR Tautas komisāru padomes lietu pārvaldnieka O. Stankes
paskaidrojums par pilsoņu ieskaitīšanu “tautas ienaidnieku”
kategorijā**

Madonas apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājam

Nr. 890-s

Slepeni

Atbildot uz Jūsu Nr. 3634 no 1945. gada 15. oktobra

1945. gada 29. oktobrī

Jūsu iesniegtie materiāli par apriņķa komitejas š.g. 22. jūnija lēmumu (protokols Nr. 8), lai ieskaitītu par tautas ienaidniekiem un atņemtū mājas pilsoņiem: Nergelim, Eglītim, Sieceniekam, Delleim, Kļaviņam, Siliņam, Milleram, Šeferim, Cimdiņam, Labānam un Strazdiņam pēc būtības ir nepareizs, jo atzīšana par tautas ienaidniekiem var tikt izdarīta tikai ar tiesas lēmumu, kura ar savu lēmumu izdara arī īpašuma konfiskāciju.

Jūsu lēmums ir pieņemts, nebalstoties uz attiecīgo tiesas iestāžu lēmumiem, tādēļ ir nepieciešams to pārskatīt.

Tās mājas, kuru īpašnieki ir aizgājuši ar vāciešiem, pamatojoties uz likumu, pilsētas izpildu komitejai ir jāpieņem kā bezsaimnieku mājas.

Par saviem turpmākajiem lēmumiem paziņojiet Tautas komisāru padomei, lai par to paziņotu vadībai.

Latvijas PSR Tautas komisāru padomes lietu pārvaldnieks

O. Stanke.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 14. l., 14. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LPSR Tautas komisāru padomes kara daļas priekšnieka D. Šarapova
lūgums izsniegt atļaujas darbam ar slepeniem dokumentiem**

Nr. 73-s

Slepeni

Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariāta

5. daļas priekšniekam biedram Rižkovam

1945. gada 13. februārī

Latvijas PSR Tautas komisāru padomes uzdevumā lūdzu paātrināt jautājuma izlemšanu par atļauju veikt pilnīgi slepenu darbu Lietu pārvaldes darbiniekiem sakarā ar šādiem lūgumiem:

1. Mašīnrakstītājai Tatjanai Šagurinaī – 1945. g. 8. janvāra vēstule Nr. 14-s.
2. Mašīnrakstītājai Jeļenai Mihovičai – 1945. g. 8. janvāra vēstule Nr. 12-s.
3. Kurināmo daļas priekšniekam Jēkabam Jansonam – 1945. gada 8. janvāra vēstule Nr. 13-s.
4. Valsts nodrošināšanas pārvaldes inspektorei Larisai Minjusai – 1945. g. 10. janvāra vēstule Nr. 22-s.
5. Repatriācijas jautājumu komitejas sekretāram Andrejam Leventālam – 1945. g. 20. janvāra vēstule Nr. 21-s.
6. Sakaru un transporta daļas inženierim Nikolajam Lidinam – 1944. g. 28. novembra vēstule Nr. 225-s.
7. Stenogrāfistei Valerijai Sokolovai – 1944. g. 28. novembra Nr. 229-s.
8. Komunālās daļas priekšnieka palīgam Aleksandram Seničenko – 1944. g. 26. decembra vēstule Nr. 319-s.
9. Lauksaimniecības daļas priekšniekam Viktoram Grumslim – 1944. g. 20. decembra vēstule Nr. 294-s.
10. Komunālās daļas priekšniekam Pēterim Andersonam – 1944. g. 20. decembra vēstule Nr. 297-s.
11. Sekretariāta vadītāja palīdzei Mirdzai Strogonovai – 1944. g. 22. novembra vēstule Nr. 208-s.

Atļauju un atbilžu uz minētajām vēstulēm trūkums nostāda Lietu pārvaldi smagā stāvoklī, jo slepenais materiāls ienāk par visiem jautājumiem un citas personas nevar izpildīt citu nodaļu darbu.

LPSR TKP kara daļas priekšnieks administratīvā dienesta apakšpulkvedis

D. Šarapovs.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 166. l., 5. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR tieslietu ministra vietnieka Rīdziņa sūdzība par laikraksta “Zemgales Komunisti” redakcijas darbinieku Skreju

Latvijas K(b)P CK kadru daļas vadītāja vietniekam
biedram Ozoliņam

Nr. 86

Slepeni

1946. gada 17. maijā

Līdz ar šo nosūtām kopijas:

Latvijas K(b)P Jelgavas pilsētas komitejas izziņu par pilsoni T.Ž. Skreju, laikraksta “Zemgales Komunisti” atbildīgā redaktora un Jelgavas apriņķa prokurora palīga Kozlova attieksmi. Lūdzu Jūs pievērst Latvijas K(b)P Jelgavas pilsētas komitejas sekretāra uzmanību uz partijas biedru bezatbildīgo attieksmi par rekomendācijas došanu sociāldemokrātiskās partijas līderiem.

Pilsonis T.Ž. Skreja ir bijušais advokāts un mēs viņam atteicām uzņemšanu par to, ka viņš no 1925. līdz 1934. gadam sastāvēja sociāldemokrātiskajā partijā un bija viens no Jelgavas organizācijas līderiem, vadīja sociāldemokrātu sporta organizāciju “Siseņi” un kā visi sociāldemokrāti – meņševiki cīnījās pret padomju varu Latvijā.

Pēc Jelgavas atbrīvošanas no vācu okupantiem šis sociāldemokrātu “līderis” iekārtojās par sekretāru Jelgavas apriņķa ārkārtējā komisijā un kā “prasmīgs” cilvēks iekaroja sev autoritāti.

1945. gada februārī IeTK Skreju arestēja un aizveda uz Baškīrijas APSR, kur viņš atradās nometnēs, bet no turienes viņu 1945. gada augustā atbrīvoja.

Pēc atgriešanās Jelgavā, laikraksta “Zemgales Komunisti” redakcija ar partijas Jelgavas komitejas ziņu viņu pieņēma darbā par laikraksta pilsētas nodaļas vadītāju.

Es nezinu, kā Skreja strādā partijas laikraksta redakcijā, taču uzticēt viņam darbu ideoloģiskajā frontē ir par agru un, kā man šķiet, ir nepieļaujami.

Latvijas PSR tieslietu ministra vietnieks

Rīdziņš.¹

1. LVA, PA-101 f., 9. apr., 74. l., 20. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Rīgas pilsētas izpildu komitejas priekšsēdētāja A. Deglava rīkojums
pārbaudīt tramvaja vadītājas personību
Rīkojums Nr. 18-r**

1947. gada 29. janvārī

Satiksmes un transporta tresta pārvaldniekam
biedram **Keneciusam**

1) Steidzami.

Iesaku: steidzami noskaidrot 1/7 līnijas vagona Nr. 420 konduktora (sievietes) vārdu un uzvārdu, kura 1947. gada 28. janvārī vadīja tramvaju un apmēram plkst. 15, izpildot dienesta pienākumus, kurināja nacionālo naidu un veica pretvalstisku aģitāciju.

2) Lietu izmeklējiet un vainīgo nekavējoties no darba atbrīvojiet.

3) Personīgo lietu nosūtiet man, lai pieņemtu tālākus pasākumus.

Rīgas pilsētas izpildu komitejas priekšsēdētājs

A. Deglavs.¹

1. LVA, 1400. f., 2. apr., 34. l., 16. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LPSR Ministru padomes Lietu pārvaldes rūpniecības grupas
priekšnieka vietnieka A. Klimentjuka izziņa par apbalvošanai izvirzīto
darbinieku pārbaudes rezultātiem**

Slepeni

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietniekam
biedram Plūdonim M.J.

Izziņa

Par Rīgas rūpniecības kombināta darbiniekiem, kuri izvirzīti apbalvošanai ar Latvijas
PSR Augstākās padomes Prezidija Goda rakstu

Rīgas apriņķa rūpniecības kombināta darbinieku grupu, kuri bija izvirzīti apbalvošanai ar Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija Goda rakstu, pārbaudīja Latvijas PSR Valsts drošības ministrijas un Iekšlietu ministrijas iestādes.

Veiktās pārbaudes rezultātā (Latvijas K(b)P CK sevišķajā sektorā) izrādījās, ka apbalvošanai izvirzītie:

1. Losbergs Jānis Jāņa dēls – dzimis 1916. gada 23. jūlijā, dzīvo Mazā Kaļķu ielā Nr. 2, dz. 10 – finieru rūpniecības strādnieks (agrāk), tagad – Rīgas apriņķa rūpniecības kombināta direktors, no 1935. gada sastāvēja par biedru militāri fašistiskās organizācijas Rīgas nodaļā, sastāvēja arī buržuāziski nacionālistiskās organizācijas “Skauti” Centra nodaļā. Lietā atrodas personīgā anketa ar parakstu un fotokartīti.
2. Liepiņa Alma – dzīvo Raudas ielā Nr. 6, dz. 3, sastāvēja par biedri buržuāziski nacionālistiskajā organizācijā “Cīnītāji par brīvību” un demobilizēto karavīru biedrībā.
3. Viļķeļevskis Julijans Julijana dēls no 1921. līdz 1924. g. bija VK(b)P biedrs. 1924. gadā no partijas izslēgts par partijas disciplīnas pārkāpšanu un sīkburžuāzisko novirzienu. 1938. g. Viļķeļevski, kurš dzīvoja Sverdlovskā, IeTK arestēja par piedalīšanos kontrevolucionārā sacelšanās organizācijā, taču tiesa viņu no aresta atbrīvoja.

Par pārējām personām, kuras iesniegtas apbalvošanai, kompromitējošu ziņu nav.

Sakarā ar teikto, no Jūsu vīzai iesniegtā Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija projekta par Rīgas apriņķa rūpkombināta darbinieku grupas saraksta par apbalvošanu ar Goda rakstu Losbergs Jānis Jāņa dēls un Liepiņa Alma ir izslēgti.

Viļķeļevskis Julijans Julijana dēls dekrēta projektā par apbalvošanu ir iekļauts.

LPSR Ministru padomes Lietu pārvaldes rūpniecības grupas priekšnieka palīgs

A. Klimentjuks.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 428. l., 70. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieka
R. Sprinģa rīkojums izraudzīties uzticamus skursteņslauķus**

Slepeni

Nr. 35 a/s

1948. gada 25. oktobrī

Latvijas PSR Ministru padomes brīvprātīgās ugunsdzēsēju biedrības priekšniekam
biedram **Janulenim**

Personīgi

Lai regulāri un kvalitatīvi apkalpotu krāšņu dūmvadu tīrīšanu zemāk minētajos
objektos:

1. Valdemāra ielā 3 – Latvijas K(b)P CK ēka,
2. Brīvības bulvārī 10 – LPSR Ministru padomes ēka,
3. Jēkaba ielā 11 – LPSR Augstākās padomes Prezidija ēka,
4. Kirova ielā 13 – LPSR Ministru padomes dzīvojamā ēka,
5. Kirova ielā 21.^a – LPSR Ministru padomes dzīvojamā ēka,
6. Zaubes ielā 10 – LPSR Ministru padomes dzīvojamā ēka,
7. Mežaparks, Poruka 10 ---- // --- --- // ----

Izraugieties vairākas kandidatūras, par kurām aizpildiet pievienotās anketas un
iesniedziet man.

Jūsu darbinieku personālo piestiprināšanu šiem objektiem izdariat pēc manas
sankcijas.

Šī lūguma izpildi neaizkavēt.

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieks

R. Sprinģis.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 378. l., 468. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Aģentūras ziņojums par Jeļenu Matīsa meitu Talenti

LPSR VDM

Piektā daļa

1. nodaļa

1948. gada 8. decembrī

Pilnīgi slepeni

Uzdevums Nr. 10563

par Talenti J.T.

Izpildītājs Šaligins

Aģentūras ziņojums

Jeļena Matīsa meita **Talente** (nevis Tabisa meita), dzimusi 1890. g., pēc tautības latviete, nekur nestrādā.

No 1948. gada septembra dzīvo Vidus ielā Nr. 11, dz. 32, uz šo adresi ieradās no Krasnojarskas novada.

Dzīvesvietā viņa tiek raksturota kā nesabiedriska, mazrunīga. Piekopj normālu dzīvesveidu, tuvus sakarus ar nevienu no kaimiņiem neuztur, mājās atrodas reti.

Viņai ir pazīstams kāds valdības loceklis (mutiskas ziņas par viņu nav iegūtas), pie kura viņa pavada lielu sava laika daļu, strādājot pie viņa kā mājkalpotāja.

Kopā ar viņu dzīvo:

viņas māsa – Anna Matveja meita **Gabaliņa**, dz. 1895. g., latviete, Akadēmijas lauksaimniecības darbiniece;

viņas dēls – Ēriks Jēkaba dēls Rozencveigs, dz. 1930. g. Maskavā, latvietis, mācās.

Stāvu zemāk, dz. Nr. 31 dzīvo:

Natalja Ādolfas meita **Ratauša**, dz. 1891. g. Rīgā, latviete, Rīgas telegrāfa darbiniece.

Dzidra Pētera meita Grinbauma, dz. 1929. g. Rīgā, mācās.

LPSR VDM 5. daļas 1. nodaļas priekšnieka vietnieks

leitnants V. Borisenko.¹

1. LVA, 1986. f., 2. apr., P-1310. l., 32. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Jeļena Talente tika arestēta 1938. gada 9. janvārī Grozņijā. Apsūdzēta pēc KPFSR Kriminālkodeksa 58.-1.a., 10. un 11. panta. 1940. gada 19. augustā PSRS Iekšlietu tautas komisariāta Sevišķā apspriede viņu “par spiegošanu” notiesāja ar izsūtījumu uz pieciem gadiem. Pēc soda izciešanas atgriezās Latvijā. 1949. gada 6. aprīlī PSRS Valsts drošības ministrijas Sevišķā apspriede pieņēma lēmumu par J. Talentas atkārtotu nosūtīšanu “mūža noņemšanā”, no kura tika atbrīvota 1955. gada jūnijā. (Skat.: J. Riekstiņš. Represijas pret latviešiem PSRS. 1937.-1938. Dokumenti – Rīga, 2001, 194.-195. lpp.).

LPSR iekšlietu ministra A. Eglīša specziņojums par L. Reihmaņa personības pārbaudi

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājam
biedram Lācim

Specziņojums

Sagatavojot Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas X kongresu, Rīgas pilsētas Milicijas pārvalde organizēja pastiprinātu patrolēšanu ar mērķi atlasīt un aizturēt nelabvēlīgus elementus.

Patruļas grupa šādā sastāvā: 3. milicijas nodaļas iecirkņa pilnvarotais jaunākais leitnants Lazda un tās pašas nodaļas ārējā dienesta priekšnieka vietnieks - jaunākais leitnants Grigorenko, ejot pa Lāčplēša ielu, š.g. 20. janvārī plkst. 15.00 pamanīja aizdomīgu pilsoni, kurš aplūkoja māju numurus un izdarīja kaut kādas piezīmes. Viņš tika aizturēts.

Viņš uzrādīja dokumentus uz Laimoņa Vilhelma dēla Reihmaņa vārda, dzimuša 1924. gadā, ar vidējo izglītību, pēc tautības latvietis, neprecējies, dzimis Rīgā, bez noteiktas dzīvesvietas un darba.

Tā kā aizturētais uzvedās piesardzīgi un jauca atbildes, viņš tika uzaicināts uz milicijas nodaļu. Pa ceļam uz milicijas nodaļu aizturētais vairākkārt centās aizmest savu portfeli.

Personīgā kratīšanā milicijas nodaļā pie pilsoņa Reihmaņa tika atrasts:

1. Kонтрреволюcionāras lapiņas latviešu valodā, daļa no tām bija uzrakstītas uz mašīnas, bet daļa – ar viņa paša roku.
2. Saraksts par naudas savākšanu no “Latviešu nacionālās paš aizsardzības” dalībniekiem un šīs organizācijas shēma.
3. Sarakste par uzdevumiem organizācijas biedriem, lai savāktu ziņas par karaspēka daļu un IeM un VDM karaspēka atrašanās vietām.
4. Dažādi pieraksti uz 24 lapām un vēl divas burtnīcas ar adresēm un dažādām shēmām.

Iepriekšējā izmeklēšanā milicijas nodaļā Laimonis Vilhelma dēls Reihmanis paziņoja, ka viņš no 1942. līdz 1945. gadam esot dienējis nacionālajā brīvprātīgo latviešu leģionā.

L.V. Reihmanis ar aizturēšanas materiāliem ir nodots Latvijas PSR Valsts drošības ministrijai.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs ģenerālmajors

(Eglītis)

(Dokumentu parakstījis viņa vietnieks. Paraksts – nesalasāms. - Aut.)

Nr. 1/120 ps

1949. gada 21. janvārī

Rīgā.¹

1. LVA, 270. f., 1.S apr., 459. l., 27. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā:

Lasīju: V. Lācis. 25/I 49.

Lasīju: Bastins. 25/I 49.

**LPSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka I. Bastina lūgums
pārbaudīt A. Pabrikula personību**

Latvijas PSR Centrālā valsts arhīva priekšniekam
milicijas majoram biedram Blauam

Slepeni

1950. gada 4. jūlijā

Nr. 13/810 s

Latvijas PSR Ministru padome lūdz pārbaudīt, vai pilsonis Arturs Pētera dēls Pabrikulis, dzimis 1909. gadā bijušā Madonas apriņķa Kusas pagasta “Pokju” mājās, buržuāziskās Latvijas laikā nav sastāvējis kādās partijās.

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieks

I. Bastins.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 610. l., 188. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieka
J. Cimdiņa lūgums pārbaudīt V. Girdzenoka personību**

Latvijas PSR Centrālā valsts arhīva priekšniekam milicijas majoram biedram Blauam

Latvijas PSR Ministru padomes Lietu pārvalde lūdz pārbaudīt, vai nav kompromitējošu materiālu par Viviju Stepana meitu Girdzenoku, dzimušu 1926. gadā bijušā Ilūkstes apriņķa Lauceses pagastā.

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieks

J. Cimdiņš.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 610. l., 190. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**43. gvardes latviešu strēlnieku divīzijas Valsts drošības ministrijas
pretizlūkošanas daļas priekšnieka J. Mendes lūgums pārbaudīt
pulkveža A. Ārenda arhīva – izmeklēšanas lietu**

Pilnīgi slepeni

Liters "A"

VDM Omskas apgabala pārvaldes "A" daļas priekšniekam Omskā

Mēs pārbaudām pulkvedi Augustu Anša dēlu Ārendu, dzimušu 1903. gadā Latvijas PSR Tukuma rajona (bijušās Kurzemes guberņā) Almožinskas (? - Aut.) pagastā, latvietis, VK(b)P biedrs, Padomju armijā no 1923. gada.

Saskaņā ar PSRS VDM "A" daļas paziņojumu bijušajā IeM Omskas apgabala pārvaldes 1. specdaļā glabājās Augusta Anša dēla Ārenda arhīva – izmeklēšanas lieta Nr. 58359.

Lūdzu izsūtīt īsu izziņu par Ārenda izmeklēšanas lietu un no kāda laika līdz kādam laikam viņš atradās izmeklēšanā.

43. gvardes latviešu strēlnieku divīzijas VDM pretizlūkošanas daļas priekšnieks
gvardes apakšpulkvedis

J. Mende

1951. gada 3. jūlijā

Nr. 1/1694.¹

1. LVA, 1986. f., 2. apr., 3805. l., 91. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Lēmums par A. Ārenda apsūdzības lietas pārtraukšanu**Lēmums**

(par lietas pārtraukšanu)

1938. gada 25. decembrī

Barabašas kara pilsētiņa

Es, IeTK sevišķās daļas pilnvarotais 92. strēlnieku divīzijā valsts drošības seržants Besčastnovs, izskatījis izmeklēšanas materiālus par bijušo 22. atsevišķā ložmetēju bataljona komandieri Augustu Anša dēlu Ārendu, dzimušu 1903. gadā Kurzemes guberņas Tukuma apriņķa Almohinas (? - Aut.) pagastā, Latvijā, pēc tautības latvietis,

bezpartejisks, no VK(b)P izslēgts 1938. gada jūlijā. No SZSA apvaļināts sakarā ar apsūdzību pēc KPFSR KK 58.-1.a. panta 1. "b" punkta, 58.-7., 58.-8., 58.-9., 58.-11. panta.

Konstatēju:

Ārends arestēts kā kontrrevolucionārās trockistu kaitnieku organizācijas dalībnieks.

Izmeklēšanas procesā piederība kontrrevolucionārajai trockistu kaitnieku organizācijai nav konstatēta un tādēļ, vadoties no KPFSR KPK 204. panta,

nolēmu:

Izmeklēšanas lietu par Augusta Anša dēla Ārenda apsūdzību tiesvedībā pārtraukt, lietu nodot arhīvā un Ārendu no ieslodzījuma atbrīvot.

Lēmuma kopiju nosūtīt 39. strēlnieku korpusa kara prokuroram un IeTK Usūrijas pārvaldes 8. nodaļas priekšniekam zināšanai.

IeTK sevišķās daļas operatīvas pilnvarotais valsts drošības seržants Besčastnovs

Piekrītu: IeTK sevišķās daļas priekšnieks 92. strēlnieku divīzijā valsts drošības vecākais leitnants Tukačs.¹

1. LVA, 1986. f., 2. apr., 3805. l., 53. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

VDM Omskas apgabala pārvaldes "A" daļas izziņa par A. Ārenda apsūdzības lietas pārbaudes rezultātiem

43. gvardes latviešu strēlnieku divīzijas VDM pretizlūkošanas daļas priekšniekam

Pilnīgi slepeni

gvardes apakšpulkvedim biedram Mendem

Rīga, Latvijas PSR

atbildot uz 1951. g. 3/VI I Nr. 1/1694 1953. g. 3. III

1951. g. 21. jūlijā

A/3-5859

Paziņojam, ka arhīva izmeklēšanas lietā Nr. 58359 ir minēts Augusts Anša dēls Ārends, dzimis 1903. g. Kurzemes guberņas Tukuma apriņķa Almohinas pagastā (Latvija), pēc tautības latvietis, apsūdzēts kā kontrrevolucionārās trockistu kaitnieku organizācijas dalībnieks. Viņu 1938. gada 17/VII arestējusi 92. strēlnieku divīzijas IeTK sevišķā daļa. Saukts pie atbildības pēc KPFSR KK 58.-1. panta "b" punkta, 58.-7.-11. panta. Par nozieguma sastāva nepierādīšanu izmeklēšanas lieta par viņa apsūdzību pēc KPK 204. panta 1938. gada 25/XII ar 92. strēlnieku divīzijas IeTK Sevišķās daļas lēmumu tika pārtraukta.

VDM Omskas apgabala pārvaldes "A" daļas priekšnieka vietnieks

majors (Grabovskis)

VDM pārvaldes "A" daļas vecākais pilnvarotais

Jegorkins.¹

1. LVA, 1986. f., 2. apr., 3805. l., 96. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

No ieslodzījuma A. Ārends tika atbrīvots 1939. gada 25. februārī. 1944.-1945. gadā viņš bija 308. latviešu strēlnieku divīzijas 319. strēlnieku pulka komandieris, pēc kara – 43. gvardes latviešu strēlnieku divīzijas pulka komandieris, brigādes komandieris, divīzijas komandiera vietnieks.

**LPSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieka J. Cimdiņa
lūgums iesniegt ziņas par Vissavienības lauksaimniecības izstādes
dalībniekiem**

Nr. 1351-s

Cēsu rajona darbaļaužu deputātu padomes izpildu komitejas priekšsēdētājam

b. V. Freibergam

1951. gada 11. oktobrī

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvalde lūdz Jūs paziņot, vai nav kaut kādas kompromitējošas ziņas par zemāk minētiem biedriem, kuri ir izvirzīti par Vissavienības lauksaimniecības izstādes dalībnieku kandidātiem:

Rasma Beķere, dzimusi 1931. gadā, dzīvo Cēsu rajona kolhozā “Laima”,
Hermanis Renga, dzim. 1931. gadā, dzīvo Cēsu rajona kolhozā “Cīņa”,
Alfreds Tironis, dzimis 1923. gadā, dzīvo Cēsu rajona kolhozā “Sarkanais karogs”,
Illa Ezere, dzim. 1922. gadā, dzīvo Cēsu rajona kolhozā “Cīņa”,
Ilgonis Āboliņš, dzim. 1930. gadā, dzīvo Cēsu pilsētā.
Ziņas iesniedziet piecu dienu laikā.

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieks

J. Cimdiņš.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 736. l., 168. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieka J.
Cimdiņa lūgums sniegt ziņas par Vissavienības lauksaimniecības
izstādes kandidātu Līvānu MTS (mašīnu un traktoru stacijas) vecāko
agronomu V. Merkurjevu**

Līvānu rajona darbaļaužu deputātu padomes izpildu komitejas priekšsēdētājam b.
P. Livdānam

Nr. 1428-s

1951. gada 29. oktobrī

Sakarā ar to, ka Līvānu MTS vecākais agronoms Vasilis Merkurjevs ir izvirzīts par Vissavienības lauksaimniecības izstādes dalībnieku kandidātu, Latvijas PSR Ministru padomes Lietu pārvalde lūdz Jūs paziņot, vai par viņu nav kompromitējošu ziņu.

Ziņas iesniedziet dekādes laikā.

Latvijas PSR Ministru padomes lietu pārvaldnieka vietnieks

J. Cimdiņš.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 736. l., 165. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā:

Nr. 46-s 1951. g. 6. XI

Paziņots, ka kompromitējošu ziņu nav.